

ZAMAWIAJĄCY:

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
Oddział w Gdańsku
ul. Subisława 5
80-354 Gdańsk

ZADANIE:

Budowa drogi ekspresowej S6 Słupsk - Gdańsk na odcinku Bożepole Wielkie -
Początek Obwodnicy Trójmiasta

Część nr 1:

Zadanie 1: węzeł Bożepole Wielkie (z węzłem) - węzeł Luzino (z węzłem)

WYKONAWCA:

APB "Thor" Spółka z o. o. (lider)
Fundacja Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Alina Jaszewska

Opracowanie wyników badań
archeologicznych
na stanowisku nr 7
w miejscowości Bożepole Małe,
gm. Łęczyce, woj. pomorskie

Ilona Baranowska, Wojciech Kaczor,
Marek Żółkiewski

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (<i>Wojciech Kaczor</i>)	3
I. Informacje o stanowisku i przeprowadzonych badaniach (<i>Wojciech Kaczor</i>).....	5
I.1. Historia badań	5
I.2. Cel i ogólne wyniki badań	5
I.3. Metody badawcze	7
I.4. Położenie i fizjografia stanowiska	7
I.5. Wybrane fakty z dziejów Bożepola Małego	8
Ryciny	10
II. Katalog źródeł (<i>Ilona Baranowska, Wojciech Kaczor, Marek Żółkiewski</i>).....	13
Tabela	14
Tablice	21
Fotografie	36
III. Ślad osadnictwa neolitycznego (<i>Ilona Baranowska</i>)	44
Rycina	45
IV. Osadnictwo kultury pomorskiej (<i>Ilona Baranowska</i>)	46
IV.1. Obiekty nieruchome	46
IV.1.1. Jamy o nieustalonej funkcji	46
IV.1.2. Piece gospodarcze	48
IV.1.3. Palenisko	49
IV.1.4. Dołek postłupowy	49
IV.2. Ceramika naczyniowa	50
IV.2.1. Technologia	50
IV.2.2. Makromorfologia naczyń	52
IV.2.3. Mikromorfologia naczyń	53
IV.2.4. Zdobnictwo	54
IV.3. Polepa	55
Tabele	57
Ryciny	60
V. Ślad osadnictwa średniowiecznego (<i>Wojciech Kaczor</i>)	67
V.1. Obiekty nieruchome	67
V.2. Materiał ceramiczny	67
Rycina	69
VI. Ślad osadnictwa nowożytnego (<i>Wojciech Kaczor</i>)	70
VI.1. Obiekty nieruchome	70
VI.1.1. Jamy o nieustalonej funkcji	70
VI.1.2. Dołki postłupowe	71
VI.2. Źródła ruchome	71
Rycina	75
VII. Źródła nieokreślone chronologicznie (<i>Wojciech Kaczor</i>)	76
VII.1. Jamy o nieustalonej funkcji	76
VII.2. Paleniska	79
VII.3. Dołki postłupowe	79
Zakończenie (<i>Wojciech Kaczor</i>)	81
Bibliografia	82
Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego Lądowego	
Załącznik: płyta DVD	

WPROWADZENIE

Badania archeologiczne na stanowisku nr 7 (AZP 7-38/117) w miejscowości Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, wykonane zostały na zlecenie Oddziału Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Gdańsku¹, w związku z budową drogi ekspresowej S6 Słupsk – Gdańsk (odcinek Bożepole Wielkie – początek Obwodnicy Trójmiasta). W ramach szczegółowego podziału inwestycji, wymienione prace prowadzone były w zakresie części nr 1 (zadanie nr 1), obejmującej fragment zaprojektowanej drogi od węzła Bożepole Wielkie (z węzłem) do węzła Luzino (z węzłem). Realizacja badań nastąpiła w wyniku zawarcia umowy nr 121/I-2/2019 z 19 czerwca 2019 r. pomiędzy GDDKiA a konsorcjum Wykonawców w składzie: APB „Thor” Spółka z o. o. z siedzibą w Gnieźnie (lider), Fundacja Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Alina Jaszewska z Zielonej Góry. Zgodnie z umową oraz decyzją wydaną przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków² nr ZA.5161.81.2018.EP.3 z 2 lipca 2019 r., do wyprzedzających badań archeologicznych na stanowisku wskazano 28,14 ara powierzchni.

Prezentowane opracowanie wyników badań sporządzone zostało dla całości pozyskanych materiałów. Wykonał je zespół autorów z Centrum Archeologicznego Fundacji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jego układ opiera się na następujących rozdziałach:

Informacje ogólne o badaniach i stanowisku przedstawione zostały w niniejszym Wprowadzeniu oraz w Rozdziale I. Dodano do nich mapy z umiejscowieniem obszaru badań w skali 1:10000 i 1:1000 oraz planem zbiorczym obiektów na tle siatki arowej w skali 1:200 (ryc. I.1-3).

Kolejną częścią opracowania jest Rozdział II, w którym oprócz tabelarycznego katalogu źródeł, zamieszczono wybór wydzielonych jednostek stratygraficznych (tabl. II.1-15). Z kolei na następnych ilustracjach umieszczono fotografie reprezentatywnych zabytków ruchomych i nieruchomych oraz zdjęcia prezentujące postęp prac (fot. II.1-46).

Na katalogu bazują dalsze części opisowo-analityczne (rozdziały III-VII), odpowiadające wyróżnionym na stanowisku fazom chronologicznym. Zawierają one dodatkowe tabele oraz ryciny z rysunkami reprezentatywnych zabytków ruchomych. Rezultaty badań podsumowane zostały w krótkim zakończeniu, po którym zestawiono pozycje

¹ Dalej GDDKiA

² Dalej PWKZ

literaturowe wykorzystane w opracowaniu. Całość podsumowuje aktualna karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego (KEZAL).

I. INFORMACJE O STANOWISKU I PRZEPROWADZONYCH BADANIACH

I.1. Historia badań

Prace wykopaliskowe przeprowadzone zostały na obszarze stanowiska archeologicznego ujętego w programie wyprzedzających badań ratowniczych na trasie budowy drogi S6. Odbyły się one na stanowisku rozpoznanym na omawianym terenie w ramach realizacji programu AZP w 1998 roku. W ich wyniku odkryto wówczas 6 fragmentów ceramiki datowanej na okres późnego średniowiecza i czasy nowożytne (Fudziński 1998). Kolejne 6 ułamków naczyń ze schyłku późnego średniowiecza i początku okresu nowożytnego (z XV-XVII w.) pozyskano w trakcie badań weryfikacyjno-rozpoznawczych przeprowadzonych w latach 2015-2016 (Kałwak, et al 2016, s. 88-89). Charakter stanowiska, zgodnie z systematyką AZP sklasyfikowano jako ślad osadniczy, a jego zasięg oszacowano w przybliżeniu na 28 arów. W trakcie kolejnych badań weryfikacyjnych, prowadzonych w 2017 r. metodą sondażową, odstąpiono na omawianym stanowisku od prac badawczych z uwagi na sprzeciw właściciela nieruchomości (Nowaczyk, Nowaczyk 2017, s. 164).

Prace wykopaliskowe na obszarze preliminowanym przeprowadzone zostały w terminie od 29 czerwca do 4 sierpnia 2020 roku, zgodnie z decyzją PWKZ nr ZA.5161.298.2020.JG z 5 czerwca 2020 r. Ogół prac wykonał zespół badawczy Centrum Archeologicznego Fundacji UAM w Poznaniu pod kierunkiem mgra Wojciecha Kaczora. Badania zrealizowano na całości zagrożonego zniszczeniem obszaru wskazanego w decyzji przez PWKZ, po czym zostały one zakończone, a ich rezultaty ujęte w niniejszym opracowaniu.

I.2. Cel i ogólne wyniki badań

Omawiane badania miały na celu przeprowadzenie ratunkowych prac wykopaliskowych na obszarze omawianego stanowiska archeologicznego, który ze względu na planowaną inwestycję, miał ulec zniszczeniu. W ich trakcie uchwycono rozprzestrzenienie obiektów nieruchomych, po czym przeprowadzono ich eksplorację oraz inwentaryzację całości pozyskanych źródeł. W kolejnym etapie sporządzono sprawozdanie oraz niniejsze

opracowanie, będące prezentacją oraz interpretacją kulturowo-chronologiczną i funkcjonalną artefaktów archeologicznych zarejestrowanych podczas prac badawczych.

Badania przeprowadzone zostały na powierzchni 28,14 ara, na których zarejestrowano 71 obiektów nieruchomych (ryc. I.3, tabela II.1). Wraz z nimi pozyskano w niewielkim stopniu zróżnicowany chronologicznie zabytkowy materiał ruchomy. W większości reprezentowany jest przez zbiór ceramiki naczyniowej, która w głównej mierze powiązana jest ze społecznością kultury pomorskiej (por. rozdział IV). Ponadto pozyskano nieliczne fragmenty naczyń datowane na okres średniowiecza i nowożytności (por. rozdziały V-VI). W komplecie wymienione znaleziska pochodzą z eksploracji obiektów nieruchomych. Dodatkowo zbiór ceramiki uzupełniają odkrycia wytworu krzemienno, bryłek polepy, ułamka kafla(?), łuski od naboju oraz papierowe resztki opakowania po wyrobach tytoniowych z lat 40-tych XX wieku.

Wyróżnione fazy chronologiczne i jednostki kulturowe wraz z odpowiadającym im zasobem źródeł, zostały zestawione w tabeli I.1.

Tabela I.1. Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, stan. nr 7. Ogólne zestawienie źródeł pozyskanych na stanowisku.

OKRESY (FAZY) / JEDNOSTKI KULTUROWE	OBIEKTY NIERUCHOME	CERAMIKA	INNE
NEOLIT	-	-	1 wytwór krzemienno
KULTURA POMORSKA	22	508	2 fr. polepy
ŚREDNIOWIECZE	2	2	-
NOWOŻYTNOŚĆ	5	6	1 fr. kafla?, 1 łuska od naboju do karabinu, szczątki papierowego opakowania po papierosach R6
ŹRÓDŁA O NIEOKREŚLONEJ CHRONOLOGII	42	-	-

Charakteryzując ogólnie wyniki badań na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym, należy wymienić relikty niewielkiego osiedla społeczności kultury pomorskiej. W dużo mniejszym zakresie prezentowane są źródła neolityczne, średniowieczne i nowożytne. Dodatkowo znalezisko papierowego opakowania po wyrobach tytoniowych stanowiło dość niespodziewane i zaskakujące odkrycie.

Szczegółowa charakterystyka odkrytych źródeł znajduje się w rozdziałach II-VII niniejszego opracowania.

I.3. Metody badawcze

Podczas prac wykopaliskowych stosowano ogólnie przyjęte metody eksploracji, inwentaryzacji i dokumentacji materiału zabytkowego. Cały teren stanowiska przeznaczony do badań archeologicznych został oczyszczony z warstwy ornej przez koparkę kołową. Następnie za pomocą łopat i haczek oczyszczano powierzchnię wykopu z resztek luźnej ziemi. Strefę badawczą podzielono na ary, oznaczając je kolejnymi numerami w obrębie hektara (ryc. I.2). Eksplorację prowadzono w ramach $\frac{1}{4}$ ara, określając w ten sposób powstałe ćwiartki literami: A, B, C, D. Taka jednostka stanowiła podstawę przy pracach inwentaryzacyjnych i dokumentacyjnych. Po wyznaczeniu linii cięć, obiekty eksplorowano warstwami mechanicznymi o miąższości około 10 cm do uzyskania ich pełnego profilu. Nie stwierdzono zalegania warstwy akumulacyjno-kulturowej z zabytkami.

W trakcie badań sporządzono dokumentację rysunkową w postaci czarno-białych planów i profili obiektów nieruchomych w skali 1:20 wraz z ich niwelacją. Wykonywano również cyfrową dokumentację fotograficzną powierzchni eksplorowanych arów oraz przekrojów poziomych i pionowych obiektów archeologicznych. Ponadto prowadzono inwentaryzację materiału ruchomego, planów, fotografii oraz zestawienie obiektów (Kaczor 2020). Materiały zabytkowe i dokumentacja z przeprowadzonych badań przekazane zostały do Centrum Archeologicznego Fundacji UAM w Poznaniu.

I.4. Położenie i fizjografia stanowiska

Omawiane stanowisko, zgodnie z systemem regionalizacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego (2014) oraz z uwzględnieniem jej zaktualizowanej wersji (Solon et al., 2018) położone jest w obrębie zróżnicowanego makroregionu nazywanego Pobrzeżem Koszalińskim (313.4).

W ujęciu mezoregionalnym znajduje się ono na pograniczu tzw. Pradoliny Łeby i Redy (313.46) i Pojezierza Kaszubskiego (314.51) – w obrębie Pradoliny (Kondracki 2014, s. 59, www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/). Jest to wyraźnie wykształcona forma dolinna, która powstała w czasie recesji zlodowacenia bałtyckiego i odpływu wód roztopowych w kierunku zachodnim. Kształt mezoregionu jest wąski i wydłużony; posiada około 90 km długości, zaś szerokość kształtuje się od 1 km (w rejonie Redy) do 7 km (w rejonie Wicka). Pradolina tworzy wyraźny meander na zachód od Wejherowa i zmienia kierunek z zachodniego na północny w okolicy Lęborka. Oddziela pobrzeża od pojezierzy (Kondracki 2014, s. 59).

W krajobrazie krainy dominują zalewowe dna dolin – akumulacyjne, z niewielkimi płatami równin bagiennych – akumulacyjnych. Jedynie w nielicznych miejscach wzniesień występują glacialne obszary pagórkowate. Dno regionu wypełniają holocenyjskie piaski, żwiry, mady rzeczne, torfy i namuły. Mniej liczne są piaski, mułki, ropy i gytie jeziorne oraz wyspowo zaznaczające się mułki, piaski i żwiry morskie. Utwory plejstocenyjskie zajmują około 30% powierzchni; wśród nich znajdują się piaski i żwiry sandrowe zlodowacenia północnopolskiego, które występują w części środkowej mezoregionu oraz gliny zwałowe, piaski i żwiry lodowcowe – zlokalizowane głównie na północ od Gdyni (Zielony, Kliczkowska 2012, s. 201-202).

Przebadane stanowisko usytuowane było na stoku doliny Łeby, około 300 m na południe od rzeki i około 600 m na południe od linii kolejowej Stargard-Gdańsk (ryc. I.1).). Centralny punkt obszaru badań wyznaczały współrzędne geograficzne: N 54°33'35.85" E 17°59'12.73", zaś jego granice ograniczone zostały pasem projektowanej inwestycji oraz zasięgiem stanowiska, wyznaczonym przez rozplanowanie obiektów nieruchomych. Obszar położony w strefie kolizji zlokalizowany był na działce nr 101/3, w obrębie gruntów osady Bożepole Małe. Działka przed rozpoczęciem inwestycji była użytkowana rolniczo (fot. II.1-2).

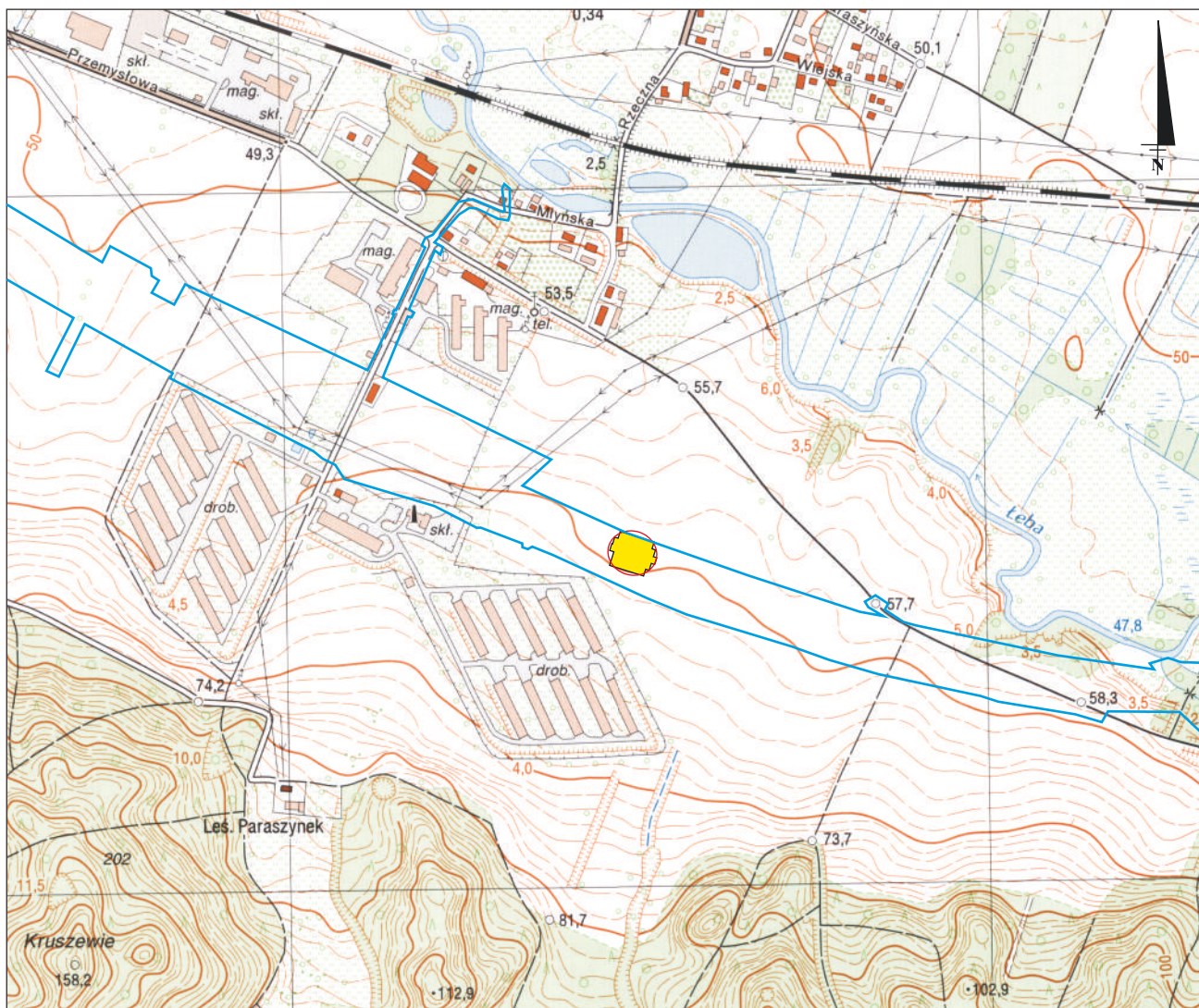
Na odsłoniętej przestrzeni zarejestrowano prosty układ nawarstwień naturalnych. Bezpośrednio poniżej warstwy ornej (szaro-brunatnej, dość luźnej ziemi próchnicznej) na stanowisku występowało podłoże calcowe w postaci jasnobrunatnego luźnego bądź zglinionego piasku.

I.5. Wybrane fakty z dziejów Bożepola Małego

Etymologia nazwy wsi wydaje się być jasna do ustalenia. Niezależnie od zmiennej pisowni, fonetycznie brzmi bardzo podobnie (*Bozopol*, *Bosepol*, *Boschpol*). Na jej nazwę składa się człon *Bog* lub *Boze* oraz *Pol*, oznaczając dosłownie *pole Boga*. Określenie to najprawdopodobniej dotyczyć mogło osobliwych form na powierzchni ziemi wraz z leżącymi na niej w nieładzie głazami narzutowymi, które chętnie kojarzone były z działalnością miejscowych demonów (reiseleiter-leba.eu/de,2,70,grob_boschpol_kr_lauenburg_pom.html). Inna hipoteza zakłada, że chodziło pierwotnie o *Bożęją Pole* (*Bosepole*), lecz nie znany jest autor tego określenia (Breza 1993, s. 16).

Nazwa miejscowości pojawia się w źródłach pisanych w roku 1356, przy okazji nadania przywileju lokacyjnego dla sąsiedniej wsi Rozłazino (Rosin). W XV wieku wieś była majątkiem rycerskim. W okresie tym działała tutaj huta żelaza, dla której rudę pozyskiwano z terenów bagiennych pradoliny Łeby. Huta została zniszczona w trakcie wojny trzynastoletniej pomiędzy państwem zakonnym a Królestwem Polskim.

Około roku 1437 pojawia się już określenie Klein Boschpol, ale dopiero w 1628 r. wyodrębnione zostały dwa osobne majątki ziemskie: Gross Boschpol i Klein Boschpol (reiseleiter-leba.eu/de,2,152,klein_boschpol_kr_lauenburg_pom.html). Pierwszymi znanymi z nazwiska właścicielami Klein Boschpol były w XVI i XVII wieku rodziny von Bochen i von Lantosch (Wilczewski 2015, s. 63). W miejscowości tej istniała ówczesnie mała osada folwarczna z dworem i otaczającym go ogrodem. W pierwszej połowie XVIII wieku majątek często zmieniał właścicieli, by w roku 1756 przejść na własność Fridricha Augusta von Platen, W 1763 roku w wyniku ślubu z córką właściciela Gross Boschpol – Wilhelminą von Rexin, doszło do ponownej komasacji obu majątków, ale już w 1777 roku, włości Gross Boschpol odsprzedano. Transakcja ta pozwoliła na budowę nowego dworu i założenie wokół ogrodu krajobrazowego w Klein Boschpol. W XIX i na początku XX wieku w. posiadłość przejmowali kolejni właściciele – rodzina von Dorne, Richter, Stülpnagel, von Voss i von Korff. Duże znaczenie dla rozwoju wsi miało wybudowanie w 2. połowie XIX w. przez północną część majątku odcinka linii kolejowej biegnącej z Lęborka do Gdańska. Po ustanowieniu polskiej administracji, miejscowość pozostała po niemieckiej stronie granicy. Do 2. wojny światowej znajdował się tutaj polsko-niemiecki obszar graniczny z urzędem celnym, dwiema stacjami paliw i hotelem (Arnold 1936-1939, kolumna 745-746). Po wojnie majątek ziemski przeszedł na własność Skarbu Państwa Polskiego, po czym część ziem rozparcelowano, a resztę przejęło nowo utworzone Państwowe Gospodarstwo Rolne. W 1947 roku wymienione miejscowości przyjęły ostatecznie polskie nazwy: Bożepole Wielkie i Bożepole Małe.

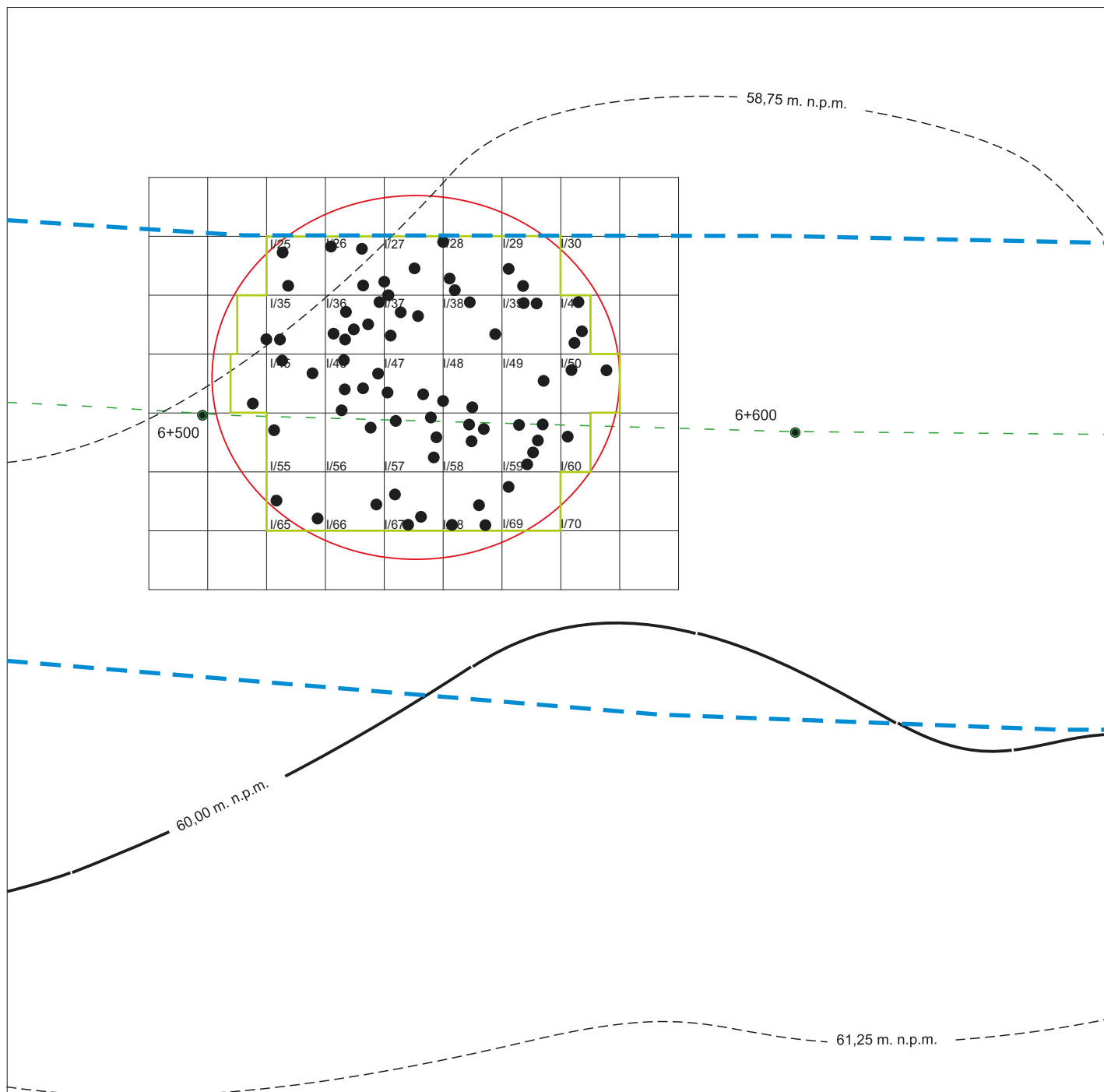
1000 m

o ó Å K = f K N K = _ ç ò É é ç ä É = j ~ ò É I = Ö ã K = ð Á ò ó Á É I = i ç à K = é ç ä ç è è ä á É I = é i ~ à K = â è = T K
i ç â ~ ä á ò ~ Å à ~ = é i ~ ä ç i á è â ~ K = p â ~ ä ~ = N W N M = M M M K

■ J = ç Ä è ò ~ è = é è ò É Ä ~ Ç ~ á ó ~ = è Ä Ü É ç ä ç Ö á Ä ò á á É

○ J = ò ~ è á R Ö = é i ~ ä ç i á è â ~ = è Ä Ü É ç ä ç Ö á Ä ò á É Ö ç = i é i ~ ä ç á ó = â ~ = é ç Ç é i ~ i á É = Ä ~ Ç ~ | = i ó ä ç é ~ ä á è ä ç i ó Ä Ü

— J = ä ä ä á ~ = è ç ò Ö è ~ ä á Ä ò É ä á ~ = ä ä i É è i ó Ä á á

o ó Ā K = f K O K = _ ç ò É é ç ä É = j ~ Δ É I = Ö ã K = ð Á ò ó Ā É I = i ç à K = é ç ã ç è è ä ä É I = è T J P U M S F K = E ^ w m
 m ä ~ ã = è ó i i ~ Ā ó ä ç J i ó è ç ç L Ā á ç i ó = ò = ã ~ ä ä É è ä ç ä ç = è ä ~ i ä ç = ~ è ç i ç = á = ç Ä ä É ä i ~ ä ä ~ è Ä Ü É ç ç Ö ä Ā ò ä ä ä K =
 p ä ~ ä ~ = N W N M M M K

LEGENDA:

- - symbol obiektu archeologicznego
- J = Ö è ~ ä ä Ā ~ = ç Ä è ò ~ è i = é è ò É Ä ~ Ç ~ ä É Ö ç = ~ è Ä Ü É ç ç Ö ä Ā ò ä ä É
- - - - - linia rozgraniczenia inwestycji
- J = ä ä ä ç ä É i è ~ ò
- - - - - warstwice
- J = ò ~ è ä R Ö = è i ~ ä ç i ä è ä ~ = i è i ~ ä ç ä ó = ä ~ = é ç Ç è i ~ i ä É = Ä ~ Ç ~ [= i ó ä ç è ~ ä ä è ä ç i ó Ä Ü

0 50m

II. KATALOG ŹRÓDEŁ

Rezultaty wyników badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym, przedstawione zostały w niniejszym opracowaniu w oparciu o zamieszczone w rozdziale zestawienie tabelaryczne (tabela II.1), pełniące rolę katalogu odkrytych źródeł. Sporządzone zostało na podstawie danych pozyskanych w procesie przeglądu i weryfikacji materiałów ruchomych oraz w następstwie analizy dokumentacji terenowej. Zawiera podstawowe informacje o odkryciach, natomiast ich szczegółowe omówienia znajdują się w dalszych częściach opracowania.

Tabela II.1 uporządkowana została wg narastających numerów obiektów nieruchomych (kolumna 1). W terenie wyznaczono i opisano 71 takich jednostek. Dalej tabela obejmuje informacje o ich lokalizacji w ramach siatki arowej (kolumna 2), wymiarach (kolumna 3), kształcie przekroju poziomego i pionowego (kolumna 4), rodzaju wypełniska (kolumna 5), odkrytym materiale ruchomym (kolumna 6), a także funkcji (kolumna 7). Kolumna 8 zarezerwowana została dla wprowadzenia oznaczeń kulturowo-chronologicznych odkrytych obiektów, a 9 do podania uszczegółowionych danych i uwag.

Oprócz odkrycia 71 obiektów nieruchomych, dzięki badaniom wykopaliskowym pozyskano prawie 500 zabytków ruchomych. Składają się na nie głównie ułamki ceramiki naczyniowej, które w komplecie pochodzą z wnętrza eksplorowanych zagłębień. Na jej podstawie 29 z nich przypisano wyróżnionym jednostkom kulturowym lub okresom chronologicznym (rozdziały III-VI). Pozostałe obiekty nieruchome (42), nie zawierające źródeł datujących, sklasyfikowano w kategorii o nieokreślonej chronologii (rozdział VII).

W niniejszym rozdziale znajdują się także ryciny z wyborem charakterystycznych zabytków nieruchomych (tabl. II.2-15). Poprzedza je jednolita legenda oznaczeń wypełnisk obiektów umieszczona na tabl. II.1.

Po części prezentującej rysunki, zamieszczono dodatkowo ryciny z fotografiami charakterystycznych źródeł (fot. II.1-46). Ilustrują one postęp prac badawczych w terenie oraz przedstawiają artefakty, reprezentujące poszczególne okresy i jednostki kulturowe, wyróżnione w trakcie analizy. Zdjęcia te są uzupełniającym materiałem poglądowym do części opisowo-analitycznych w rozdziałach III-VII.

W pracy zastosowano następujące skróty jednostek kulturowych:

K. Pom. – kultura pomorska

Now. - nowożytność

Tabela II.1. Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, stan. nr 7.

Charakterystyka form, rozmiarów, funkcji oraz chronologii obiektów nieruchomych wraz z oznaczeniem kulturowo-chronologicznym źródeł ruchomych.

Nr obiektu	Lokalizacja			Wymiary obiektu [cm]			Rzut		Wypełnisko	Mat. ruchomy		Funkcja	Chronologia/kultura	Uwagi
	Ha	Ar	Ćw.	Dł.	Szer.	Głęb.	poziomy	pionowy		ceramika	inne			
1	2			3			4		5	6		7	8	9
1	I	29	C	192	102	50	owalny	nieregularny	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
2	I	29	C	28	26	8	kolisty	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	
3	I	28/27	BA	198	68	50	wydłużony owalny	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	2		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
4	I	28	C	24	18	12	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	
5	I	27	C	34	32	14	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
6	I	26/27	DC	80	68	12	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	5		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
7	I	26	B	114	60	30	wydłużony owalny	nieregularny	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
8	I	26	A	146	80	32	wydłużony owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	2		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
9	I	25	A	150	112	58	nieregularny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
10	I	25	C	48	50	26	kolisty	nieckowaty	piasek z ciemnoszarą próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	

1	2			3			4		5	6		7	8	9
11	I	26/27	DC	94	88	40	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	136		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
12	I	28	C	80	46	18	prostokątny	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
13	I	26	D	228	144	18	nieregularny	nieckowaty z wypłaszczony m dnem	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą	4		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
14	I	45	A	94	54	20	wydłużony owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	1	1 fr. polepy	jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
15	I	44	D	50	28	20	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	3		dołek posłupowy?	nowożytna	
16	I	45	B	238	230	52	zbliżony do kwadratowego	nieregularny	glina z ciemnoszarą próchnicą zgliniony piasek z brunatną próchnicą	2		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
17	I	46	A	91	50	12	wydłużony owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
18	I	46/56	CA	178	98	13	zbliżony do prostokątnego	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
19	I	46	D	74	44	12	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
20	I	46	B	124	77	16	owalny	cyldryczny	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą glina z jasnoszarą próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
21	I	46	D	122	82	60	owalny	odwrotnie trapezowaty	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą warstwa spalenizny	50		piec	kultura pomorska	ślady wapna?

1	2			3			4		5	6		7	8	9
22	I	48	C	202	172	22	nieregularny	nieregularny	piasek z jasnoszarą próchnicą zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
23	I	46	ABC	392	143	25	wydłużony owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	3		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska?	
24	I	46/47	CD	421	182	48	ósemkowaty	podwójnie nieckowaty	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	średniowieczna	
25	I	46/48	DC	130	64	20	prostokątny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	149		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
26	I	49	B	122	108	34	owalny	nieregularny	piasek z ciemnobrunatną próchnicą ślady spalenizny			palenisko?	nieokreślona	
27	I	50	A	112	110	26	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
28	I	50	B	116	62	34	wydłużony owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska?	
29	I	69	A	54	60	10	nieregularny	nieregularny	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama?	nieokreślona	spąg
30	I	68	D	107	34	24	zbliżony do prostokątnego	nieregularny	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
31	I	68	C	33	38	24	owalny?	u-kształtny?	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	

1	2			3			4		5	6		7	8	9
32	I	67	D	179	112	29	wydłużony owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	2		jama o nieustalonej funkcji	nowożytna (K. Pom. - 1 fr., Now. - 1 fr.)	
33	I	68	D	44	40	34	owalny	u-kształtny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	2		dołek posłupowy	nowożytna	
34	I	67	D	109	68	19	półowalny	nieckowaty	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
35	I	67	C	197	210	18	nieregularny	nieckowaty z wypłaszczone m dnem	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą	4		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	odkryta częściowo, spąg
36	I	66	DB	251	124	43	wydłużony owalny	nieckowaty	glina z jasnobrunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
37	I	65	D	180	114	22	półowalny	nieckowaty z wypłaszczone m dnem	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą ślady spalenizny	9		palenisko	kultura pomorska	
38	I	65	AC	181	109	50	owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	2		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
39	I	34	D	89	78	44	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
40	I	35	C	103	58	17	owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	

1	2			3			4		5	6		7	8	9
41	I	36	C	101	64	115	owalny	u-kształtny	głina z jasnobrunatną próchnicą głina z brunatną próchnicą warstwa spalenizny	116		piec gospodarczy	kultura pomorska	
42	I	36	C	99	66	21	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
43	I	36	C	94	60	60	kolisty	U-kształtny	zgliniony piasek z ciemnoszarą próchnicą	7		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
44	I	36	A	167	144	30	kolisty	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
45	I	36	B	103	89	60	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą zgliniony piasek z ciemnoszarą próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
46	I	36	BA	110	82	21	nieregularny	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
47	I	37	A	45	40	6	kolisty	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z brunatną próchnicą	1		dołek posłupowy	kultura pomorska	
48	I	37	C	40	36	22	kolisty	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	
49	I	37	B	147	88	20	owalny	nieregularny	piasek z jasnobrunatną próchnicą	9		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
50	I	38	A	56	50	13	kolisty	nieregularny	piasek z ciemnoszarą próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	
51	I	38	D	65	62	15	kolisty	nieregularny	piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	spąg

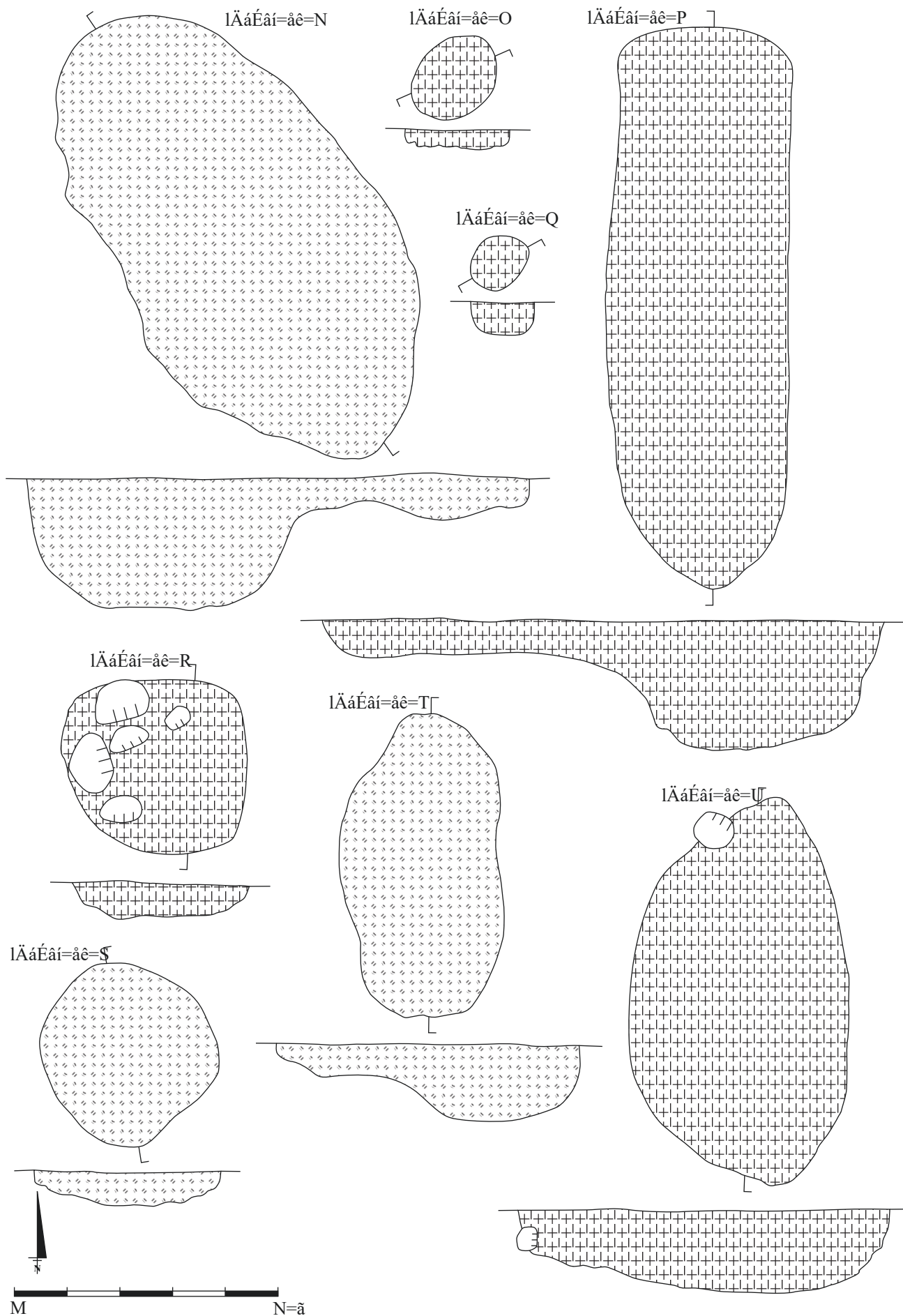
1	2			3			4		5	6		7	8	9
52	I	39	A	188	153	120	zbliżony do trójkątnego	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
53	I	39	B	82	74	23	kolisty	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
54	I	40	A	78	64	17	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
55	I	40	C	123	100	30	prostokątny	trapezowaty	piasek z szaro-brunatną próchnicą piasek z brunatną próchnicą		łuska kal. 7×64 mm Brenneke; opakowanie papierosów marki R6	jama o nieustalonej funkcji	nowożytna	
56	I	40	C	140	103	44	owalny	nieckowaty	piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
57	I	60	A	90	88	43	kolisty	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
58	I	59	B	122	73	35	zbliżony do prostokątnego	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
59	I	59	B	166	112	39	owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z jasnobrunatną próchnicą zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	średniowieczna	
60	I	59	D	65	60	47	kolisty	U-kształtny	piasek z ciemnoszarą próchnicą			dołek posłupowy	nieokreślona	
61	I	59	CD	207	130	44	zbliżony do owalnego	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
62	I	59	A	150	120	34	owalny	nieckowaty z wypłaszczonym dnem	piasek z brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	

1	2			3			4		5	6		7	8	9
63	I	58	AC	270	112	43	wydłużony owalny	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą zgliiniiny piasek z ciemnoszarą próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
64	I	58	A	102	74	25	owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą	1		jama o nieustalonej funkcji	kultura pomorska	
65	I	58	B	384	184	70	nieregularny	nieregularny	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
66	I	57	B	92	73	25	zbliżony do owalnego	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
67	I	57	B	90	77	40	zbliżony do owalnego	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
68	I	57	D	180	138	33	owalny	nieckowaty z wypłaszczony m dnem	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą warstwa spalenizny			palenisko	nieokreślona	
69	I	57	A	191	74	28	owalny	asymetryczny nieckowaty	zgliniony piasek z jasnoszarą próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	
70	I	56	A	306	157	34	zbliżony do owalnego	nieckowaty	zgliniony piasek z ciemnoszarą próchnicą	1	1 fr. kafla?	jama o nieustalonej funkcji	nowożytna (K. Pom. - 1 fr., Now. - 1. fr. kafla?)	
71	I	55	B	109	48	22	wydłużony owalny	nieckowaty	zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą			jama o nieustalonej funkcji	nieokreślona	

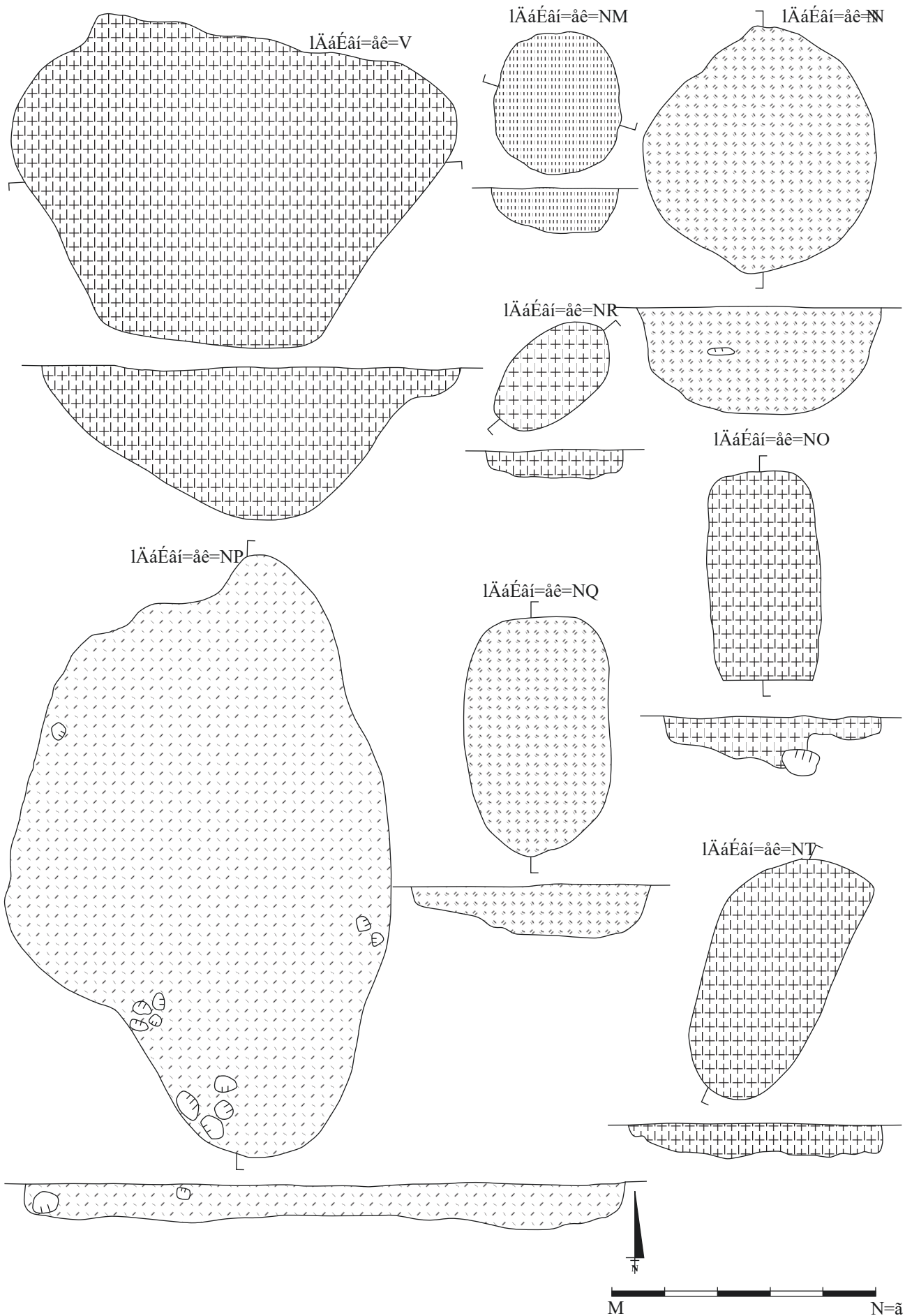
LEGENDA

má~ëÉâ	má~ëÉâ=òÖääááçáo	dääâ~	
			g~ëâçëò~ê~==éê¼ÄÜääÄ~
			pò~ê~==éê¼ÄÜääÄ~
			`áÉääçëò~ê~==éê¼ÄÜääÄ~
			g~ëâçÄêîâ~íâ~==éê¼ÄÜääÄ~
			_êîâ~íâ~==éê¼ÄÜääÄ~
			`áÉääçÄêîâ~íâ~==éê¼ÄÜääÄ~
			pò~êçJÄêîâ~íâ~==éê¼ÄÜääÄ~
			pé~äÉääòâ~==
			pçÄòÉäâ==ëë~äÉääòâó
			mçäÉé~
			h~ääÉääÉ

q~ÄäK=ffKNK=_çóÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RÄòóÄÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
iÉÖÉâÇ~==çòâ~ÄòÉ [=íóéÉ△ääëâ=çÄäÉâí¼í=ääÉêîÄÜçãóÄÜK

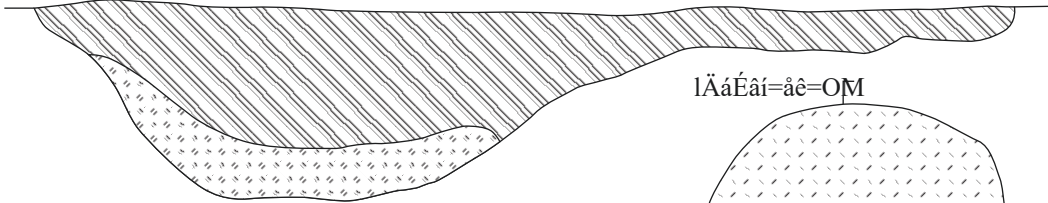
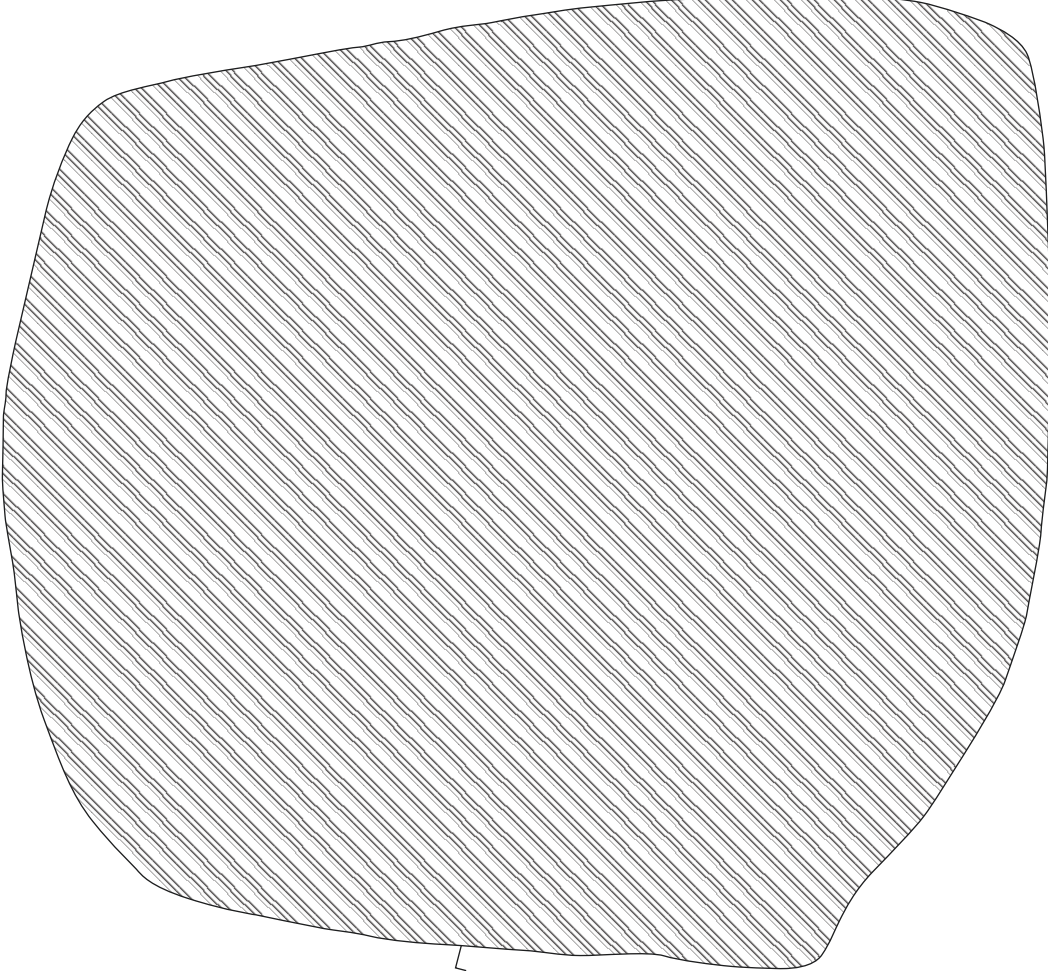

q~ÄäK=ffKOK=_çōÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RĀóóĀÉI=īçàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 meòÉâêçäÉ=éçòáçäÉ=á=éáççīÉ=çĀáÉái¼ĩ=ääÉëiĀŬçãóĀŬ=âêW=NJUK=lĀáÉáió=âiäiüéó=éçãçêëääÉaW=PI=RJSI=U
 lĀáÉáió=ç=ääÉçâêÉĽäçäÉà=ĀŬêçãçäçÖááW=NJOI=QI=TK=

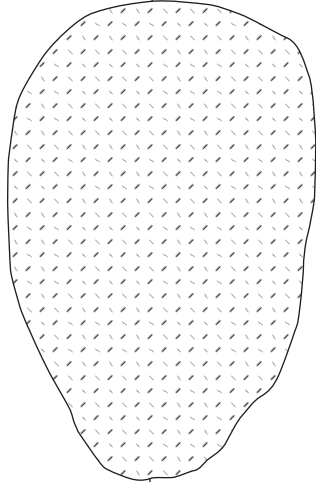

q~ÄäK=ffKPK=_ç◊ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RÄöóÄÉI=ïçàK=écãçêääÉI=éí~äK=âc=TK
 meòÉâcäÉ=écòäçäÉ=á=éácäçíÉ=çÄáÉái¼ĩ=ääÉèiÄÜçäóÄÜ=âcW=VJNRI=NTK=lÄáÉáió=áiäiNo=KpãççKÉaW=N
 lÄáÉái=é¼▼âçLÉÉÇääçiaÉÄöóLäçic◊óíäóW=NRK=lÄáÉáió=ç=ääÉçäéÉLäçäÉa=ÄÜçäçäçÖääW=VJNMI=NOI=NT

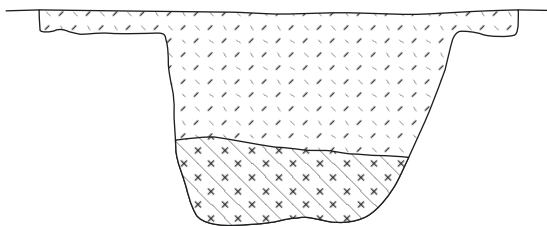
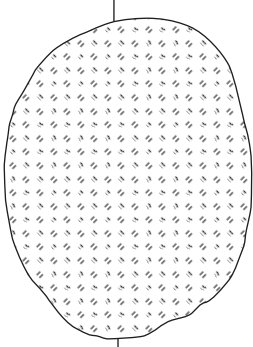
lĀáÉái=âc=NS

lĀáÉái=âc=OM

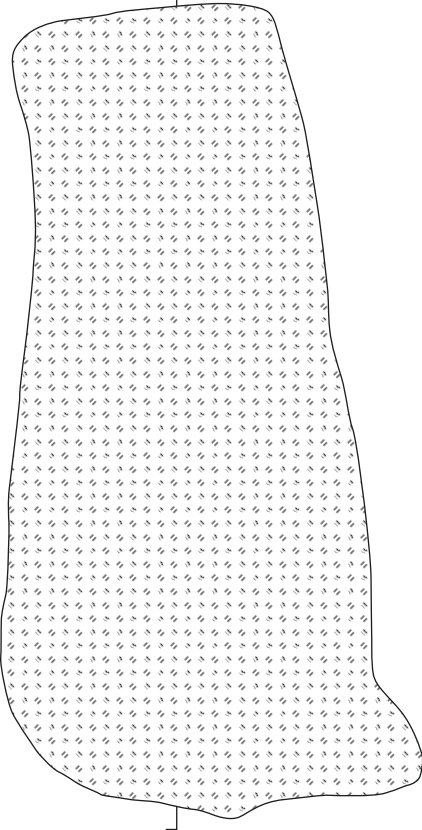
lĀáÉái=âc=NV

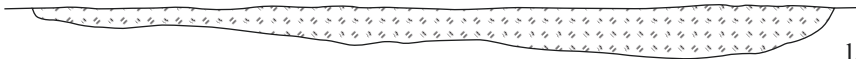
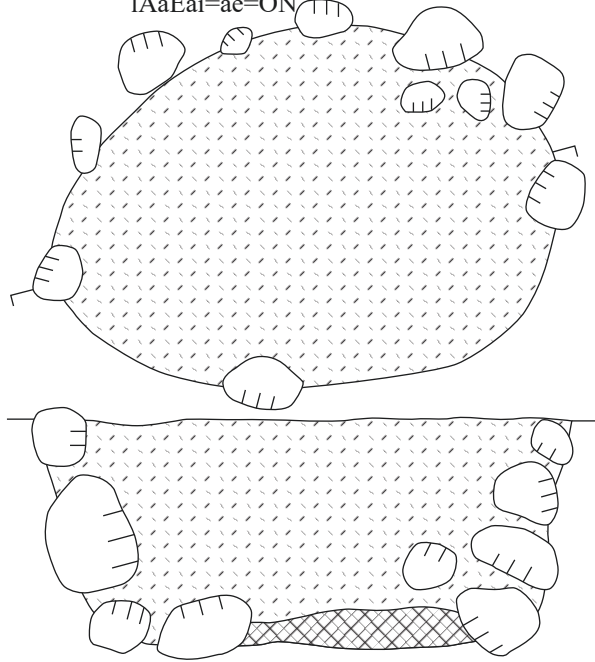
M N=ā

q~ÄäK=ffKQK=_çōÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RĀóóĀÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âc=TK
meòÉâcàÉ=éçòáçãÉ=á=éáçâçîÉ=çĀáÉái¼ĩ=ääÉèiĀÜçãóĀÜ=âcW=NSI=NVJOMK=lĀáÉáió=âiäiíeó=éçãçêëääÉaW=NS
lĀáÉái=ç=ääÉçâcÉĽäçāÉà=ĀÜéçâççÖááW=NVK=

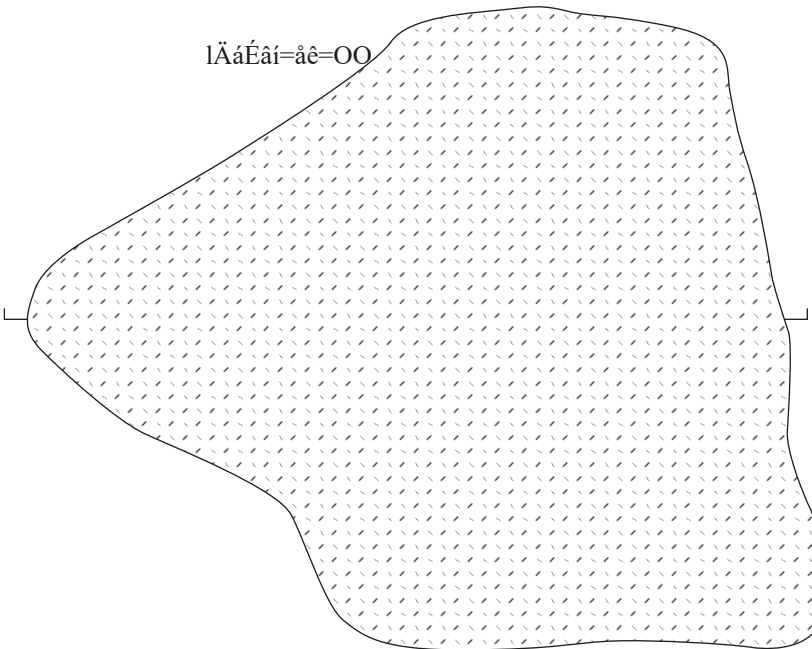
lĀáÉái=âê=Nt

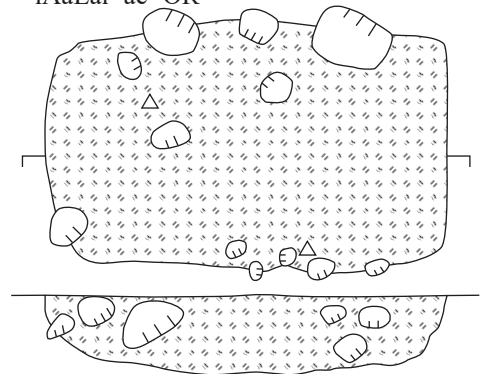
lĀáÉái=âê=ON

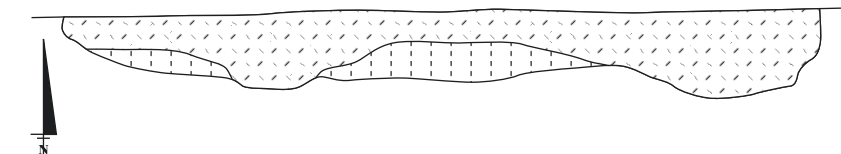
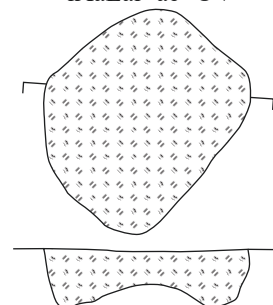
lĀáÉái=âê=OO

lĀáÉái=âê=OR

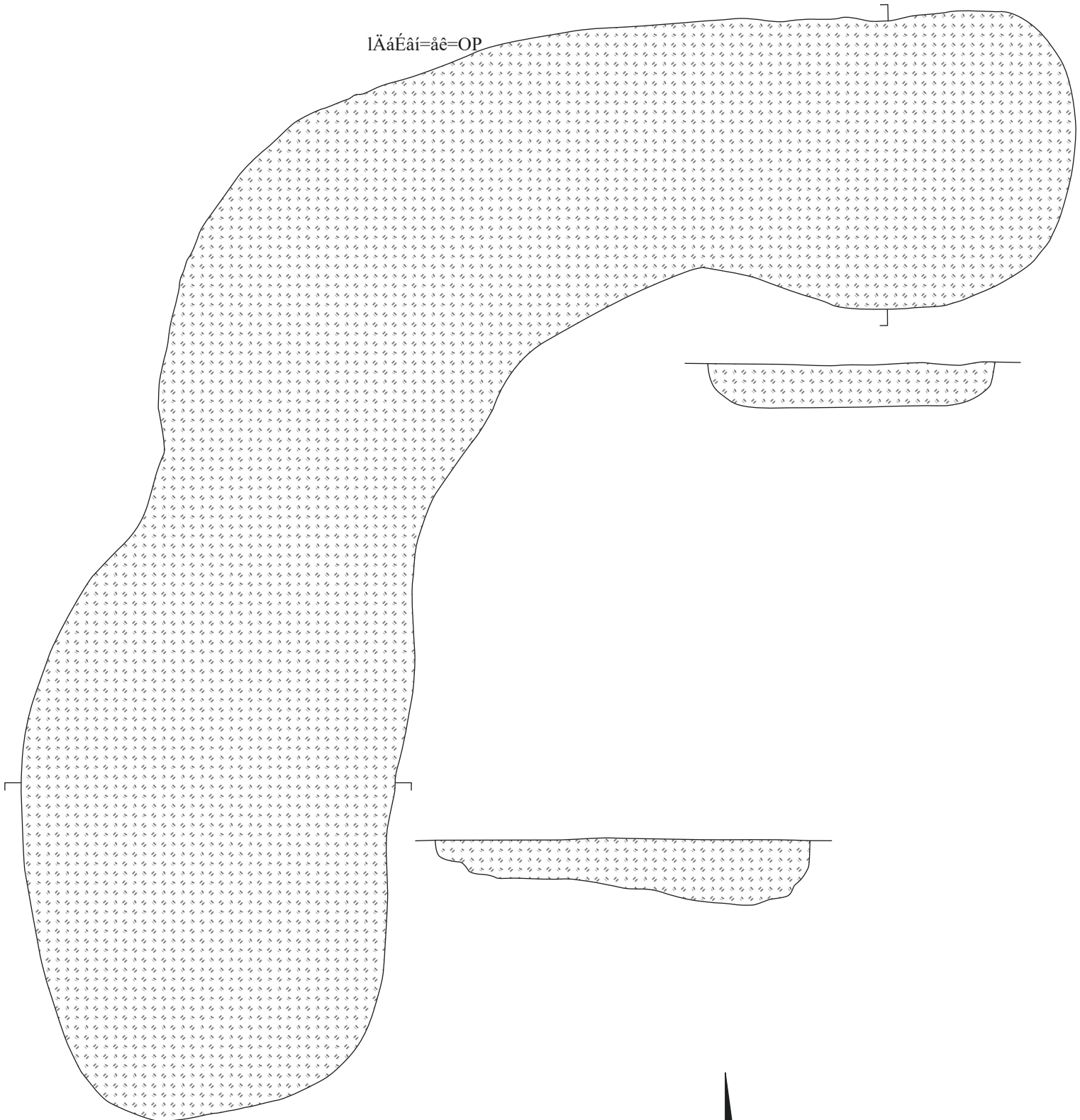
lĀáÉái=âê=OV

M N=ā

q~ÄäK=ffKRK=_ç○ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK==RÅðóÅÉI=ïçàK=éçãçêêääÉI=ëí~âK=âê=TK
 meòÉâêçàÉ=éçòáçäÉ=á=éácçäçíÉ=çÄáÉái¼ĩ=ääÉèiÅÜçãóÅÜ=âêW=NUI=ONJOOI=ORI=OVK=lĀáÉáió=âiäiîèó=éçãçêê
 ORK=lĀáÉáió=ç=ääÉçâêÉLäçäÉà=ÅÜêçäçäçÖääW=NUI=OOI=OVK=

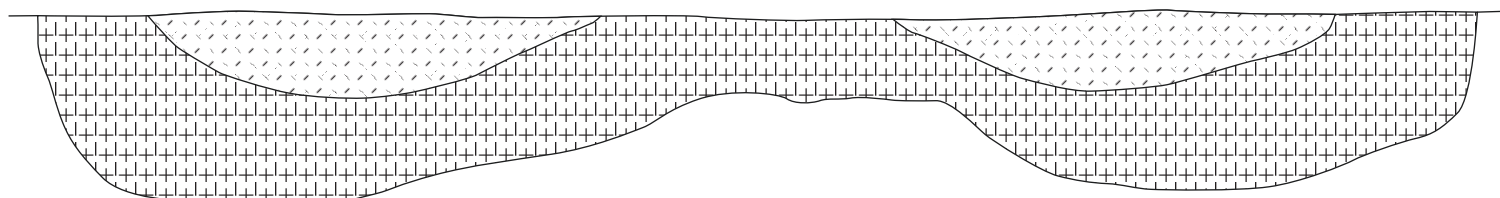
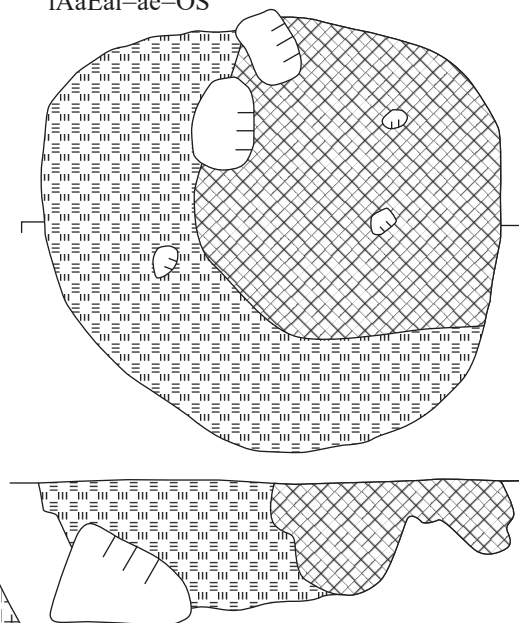
lÄáÊái=âê=OP

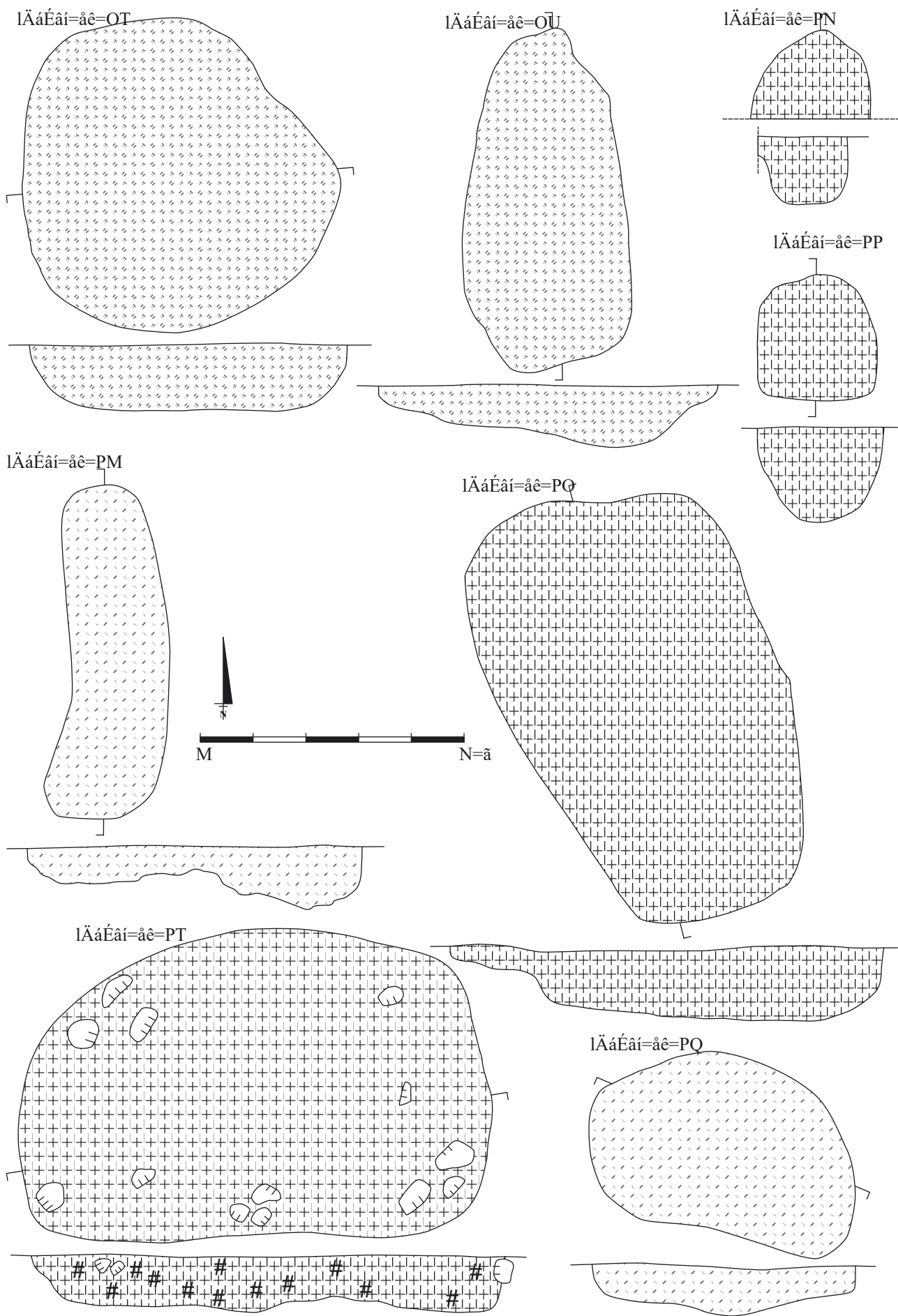
q~ÄäK=ffKSK=_ç◊ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RÅðóÅÉI=ïçàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 mêòÉâê¼à=éçòáçãó=á=éáçâçtó=çÄáÉâîi=ääÉêiÄÜçäÉÖç=âêW=OPK=lÄáÊái=âîâîîéó=éçãçêëääÉàW=OPK=

lĀāÉāí=āē=OQ

lĀāÉāí=āē=OS

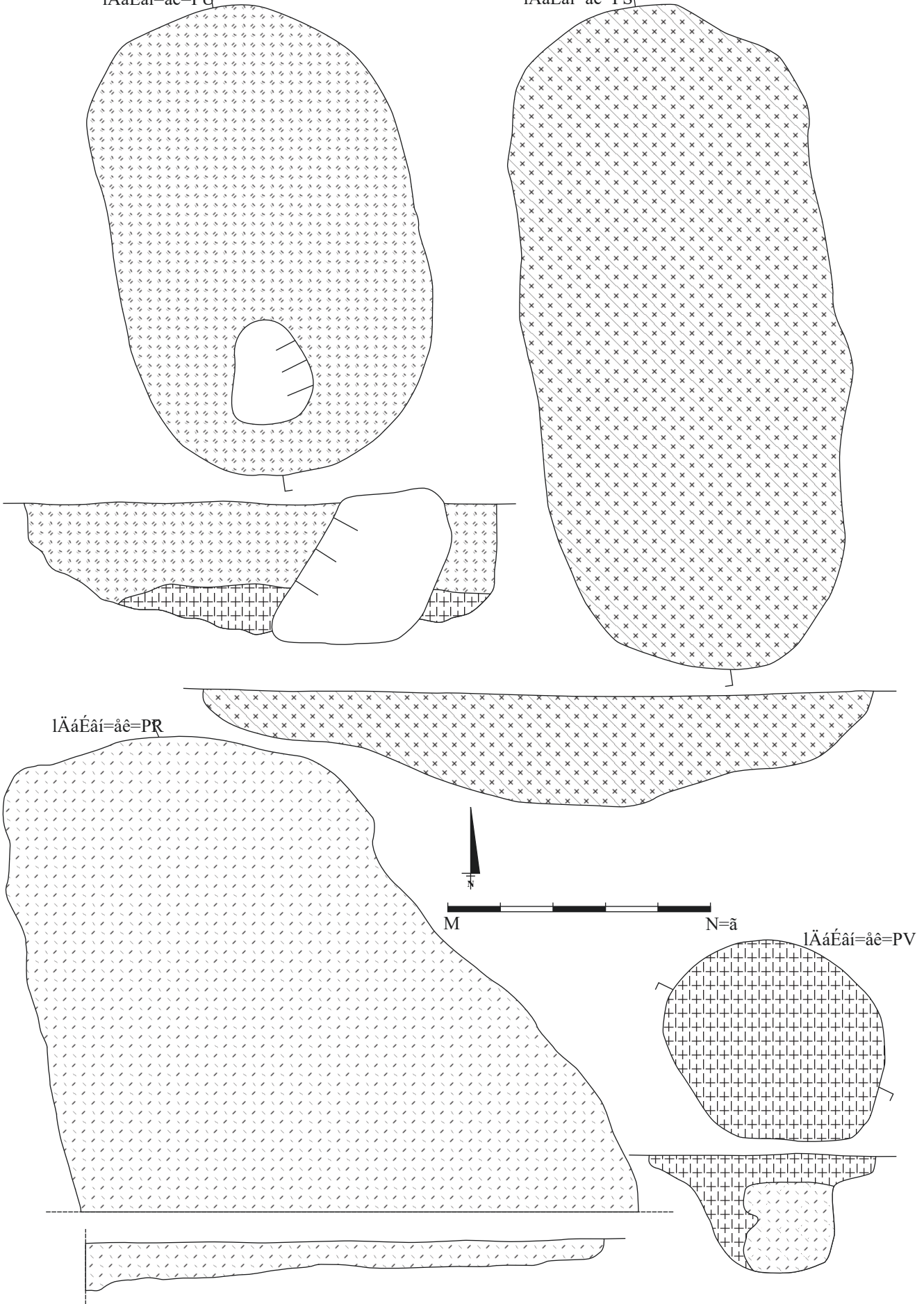
q~ÄäK=ffKTK=_ç◊ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK==RĀòóĀÉI=īçàK=éçãçēēāāÉI=ēí~āK=āē=TK
 meòÉâêçàÉ=éçòáçāÉ=á=éáçāçīÉ=çĀāÉāí¼ī=āāÉēìĀŬçāóĀŬ=āēW=OQI=OSK=lĀāÉāí=ℒēÉÇāāçīāÉĀòáoW=OQK=lĀā
 āāÉçāēÉℒāçāÉà=ĀŬêçāçāçÖāáW=OSK=

q~ÄäK=ffKUK=_çÖÉçäÉ=j~△EI=ÖäK=≡RÄóóÄÉI=içäK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âc=TK
 meôÉâcäÉ=éçòäçäÉ=á=éácäçîÉ=çÄáÉái¼ĩ=ääÉëiÄÜçãóÄÜ=âcW=OTJUI=PMJPQI=PTK=lÄáÉáió=âiäiîéó=éçãçêëää
 POI=PTK=lÄáÉái=é¼ ▼ âç ℒéÉÇääçîäÉÄòäóLäçîçóóíäóW=PPK=lÄáÉáió=ç=ääÉçäêÉ ℒäçäÉä=ÄÜêçäçäçÖääW=OTI=PM

lĀáÉái=âc=PU

lĀáÉái=âc=PS

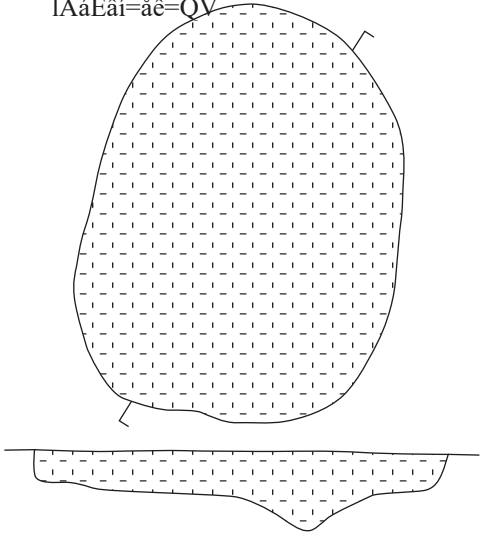

lĀáÉái=âc=PR

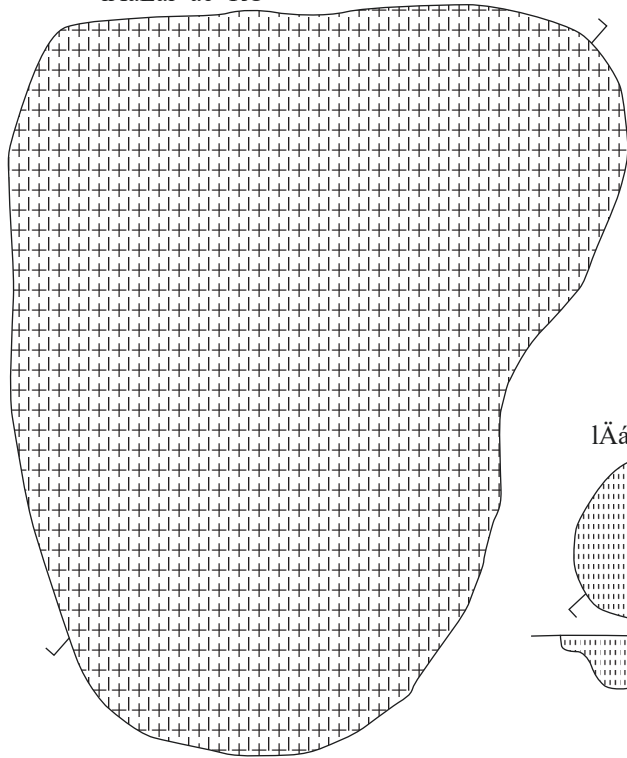
lĀáÉái=âc=PV

q~ÄäK=ffKVK=_çōÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RĀóóĀÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âc=TK
 meòÉâcçäÉ=éçòäçäÉ=â=éácçäçîÉ=çĀáÉái¼ĩ=ääÉèiĀŬçãóĀŬ=âcW=PRJPSI=PUJPKV=lĀáÉáió=âiäiñêó=éçãçêëääÉàW=
 PUK=lĀáÉái=ç=ääÉçâêÉŬäçäÉà=ĀŬéçãçäçÖóáW=PKV=

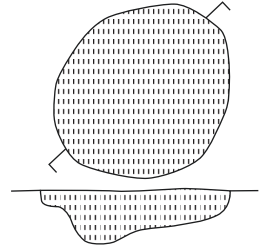
lĀáÉái=âê=QV

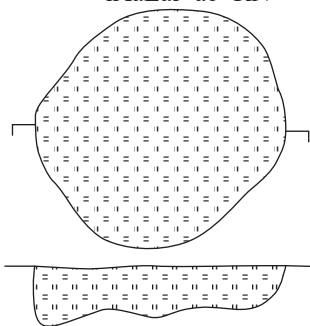
lĀáÉái=âê=RO

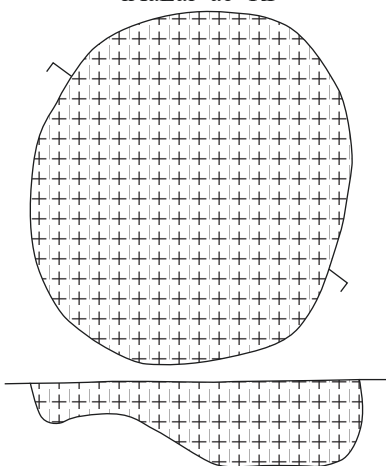
lĀáÉái=âê=RM

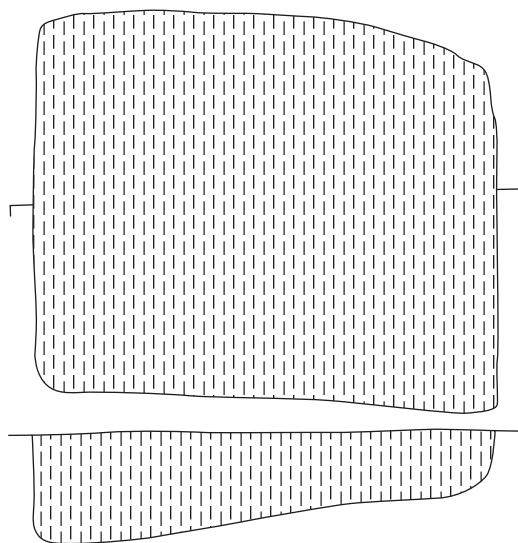
lĀáÉái=âê=RN

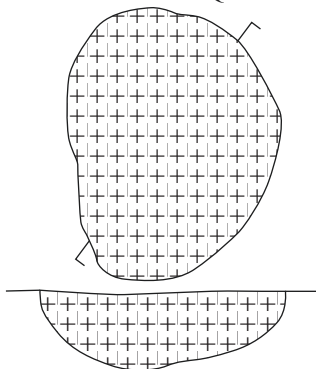
lĀáÉái=âê=RP

lĀáÉái=âê=RR

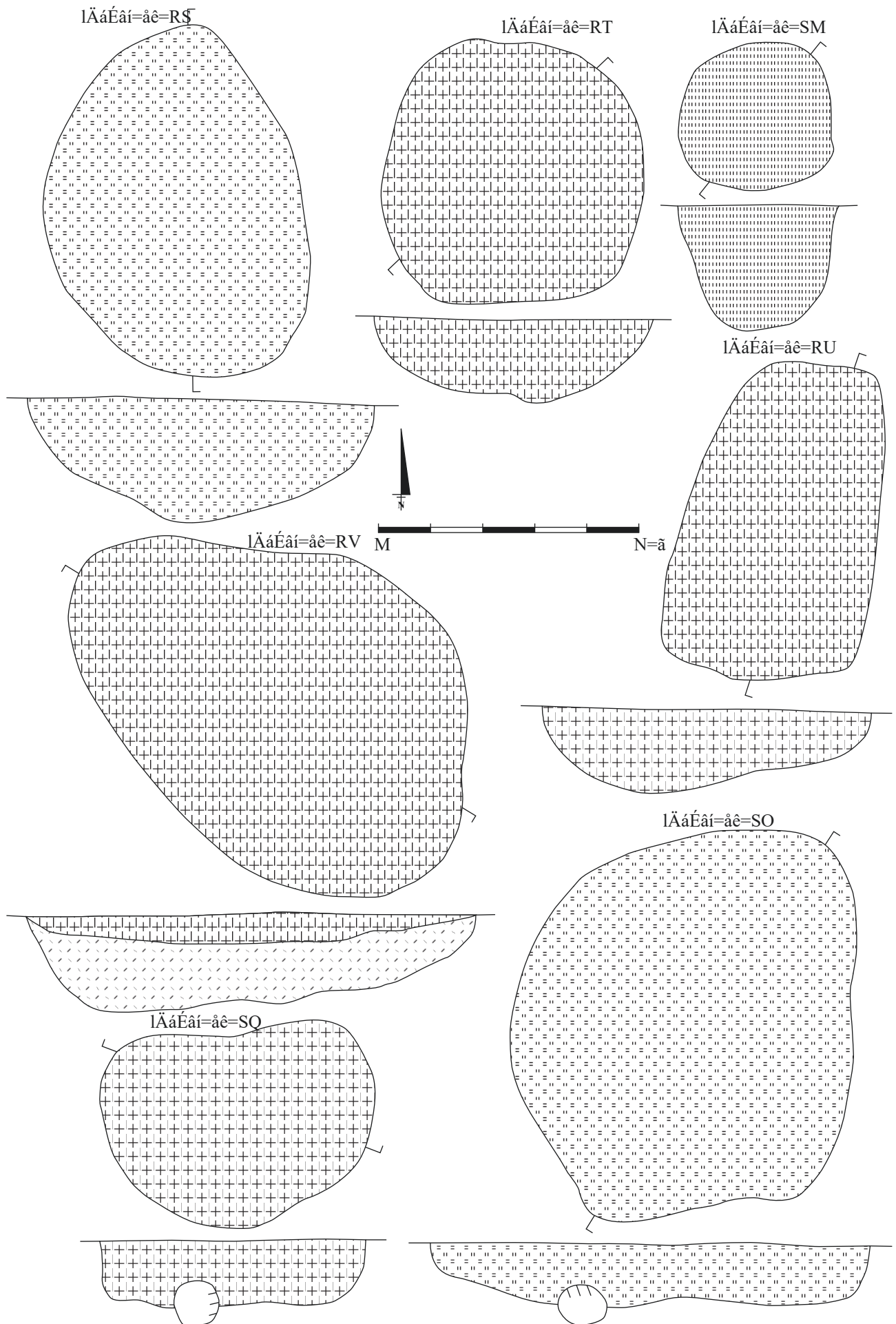
lĀáÉái=âê=RQ

M N=ã

q~ÄäK=~~KK~~çÖÉçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RÄóóÄÉI=ïçàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 meòÉâêçàÉ=éçòäçäÉ=â=éáççïÉ=çÄáÉái¼äi=ääÉëiÄÜçãóÄÜ=âêW=QVJRRK=lĀáÉái=âiäiñiêó=éçãçêëääÉàW=QVK=lĀá
 äáÉçâêÉLäçäÉà=ÄÜéçäççÖäáW=RMJRRK=

q~ÄäK=ffKNOK= ç°EécäÉ=j~△EI=ÖäK=≡RÄòóÄEI=ïçàK=éçãçëääEI=ëi~äK=âé=TK
 meòÉâéçàÉ=éçòáçäÉ=á=éáçäçíÉ=çÄäÉäi¼i~ääÉëiÄÜçãóÄÜ=âéW=RSJSMI=SOI=SQK=IÄäÉäi=äiäiüéó=éçãçëääÉàW=
 IÄäÉäi=ℒéÉÇääçíäÉÄòóW=RVK=IÄäÉäiò=ç=ääÉçäéÉℒäçäÉà=ÄÜéçäçäçÖääW=RSJRUI=SMI=SOK=

lĀáÉái=âê=SN

lĀáÉái=âê=SP

lĀáÉái=âê=SV

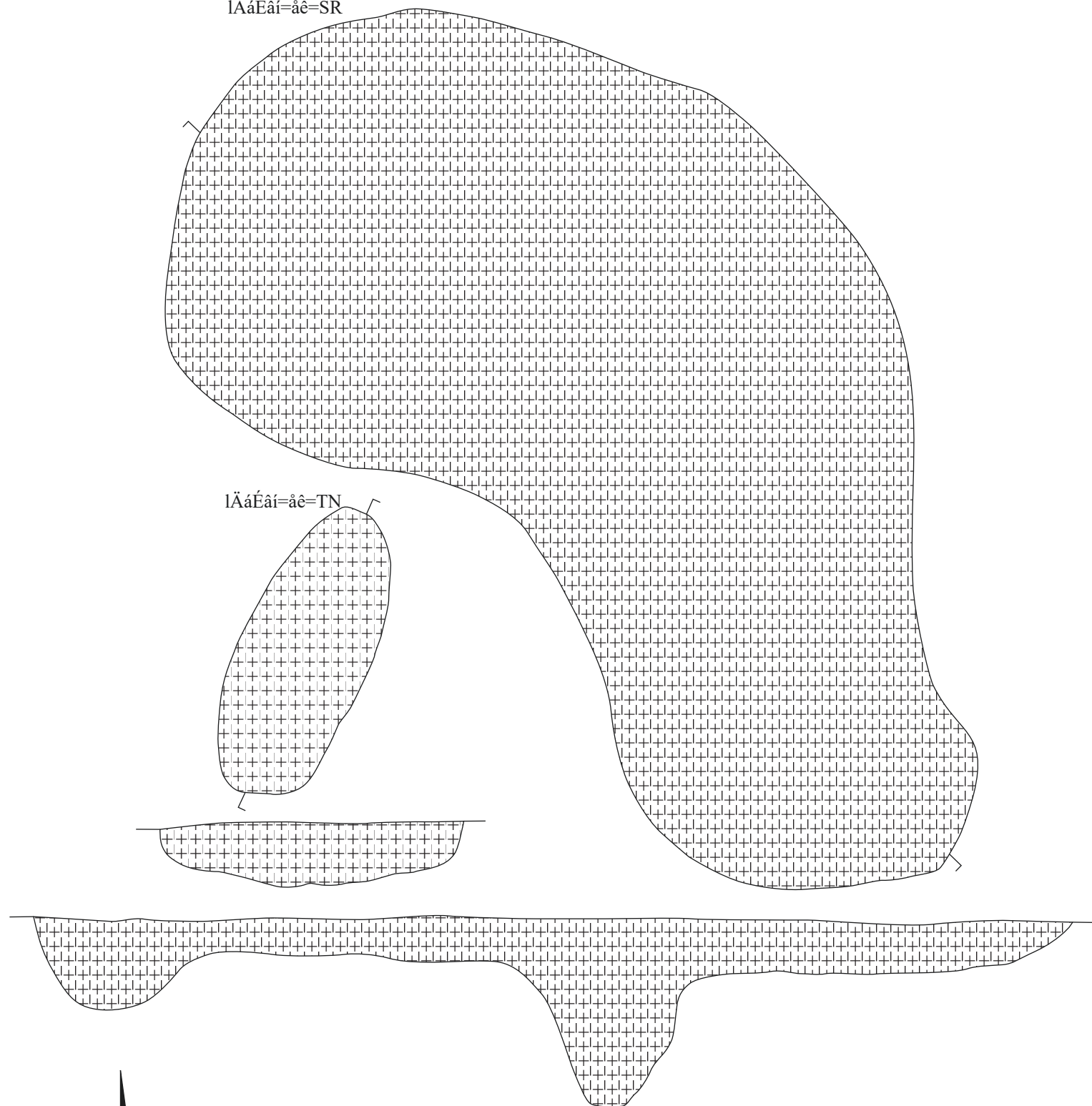
lĀáÉái=âê=SS

lĀáÉái=âê=ST

q~ÄäK=ffKNPK=_ç°ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡ŘÄóóĀÉI=içàK=écãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 mèòÉâêçàÉ=éçòáçãÉ=â=éáçâçîÉ=çĀáÉái¼ĩ=ääÉêìĀÜçãóĀÜ=âêW=SNI=SPI=SSJSTI=SVK=lĀáÉáió=ç=ääÉçâêÉ ℒãçâÉ
 ĀÜêçâçäçÖááW=SNI=SPI=SSJSTI=SVK=

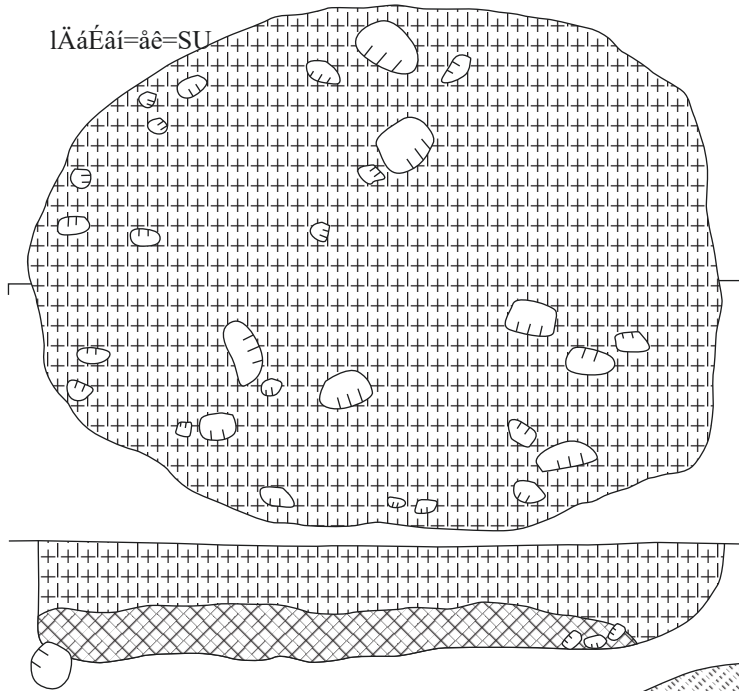
lÄáÉâí=âê=SR

lÄáÉâí=âê=TN

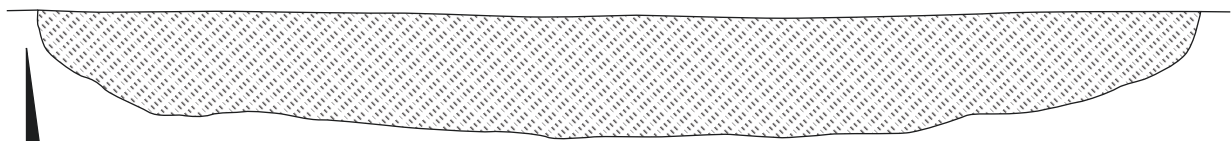
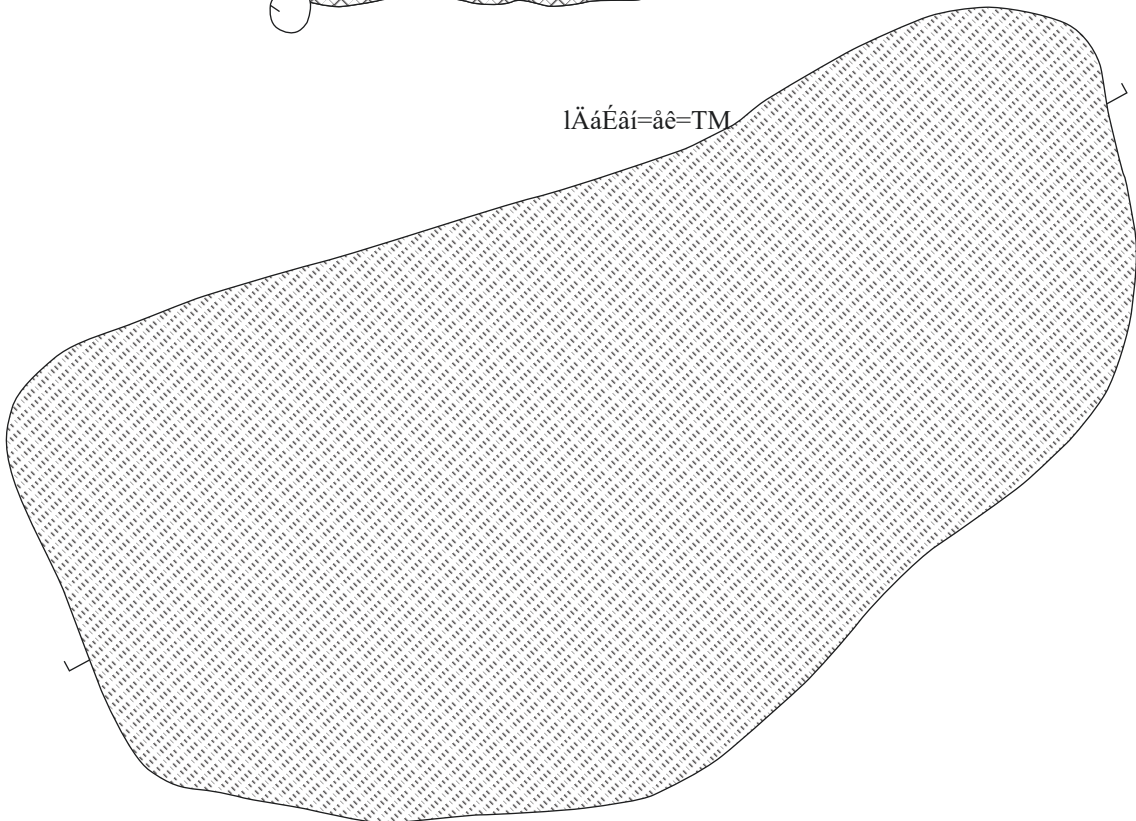

q~ÄäK=ffKNQK=ç°ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖãK=≡RÄòóÄÉI=ïçàK=écãçêääÉI=ëí~âK=âê=TK
 mèòÉâêçàÉ=écòáçãÉ=á=éáçâçíÉ=çÄáÉâí¼ĩ=ääÉèìÄÜçãóÄÜ=âêW=SRI=TNK=lÄáÉâíó=ç=ääÉçâêÉℒäçãÉà=ÄÜêçãçäç
 TNK=

lÄáÊái=âê=SU

lÄáÊái=âê=TM

M N=ã

q~ÄäK=ffKNRK=_ç°ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK==ßÄöóÄÉI=içàK=éçãçêääÉI=ëí~âK=âê=TK
 meòÉâêçàÉ=éçòáçãÉ=á=éáçãçíÉ=çÄáÊái¼í=ääÉëiÄÜçãóÄÜ=âêW=SUI=TMK=lÄáÊái=âiäiîéó=éçãçêääÉàW=TMK=lÄ
 äáÉçâêÉ ℒäçãÉà=ÄÜêçãççÖááW=SUK=

ffKN

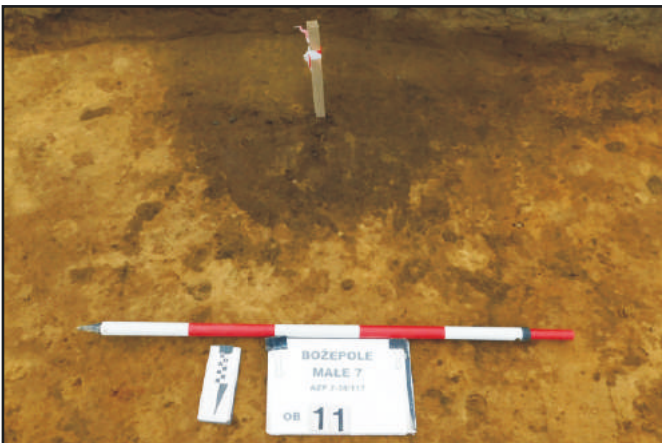
ffKO

ffKP

ffKQ

ffKR

ffKS

ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡ŘÀóóÁÉI=içàK=éçãçêääÉI=ëí~àK=âê=TK

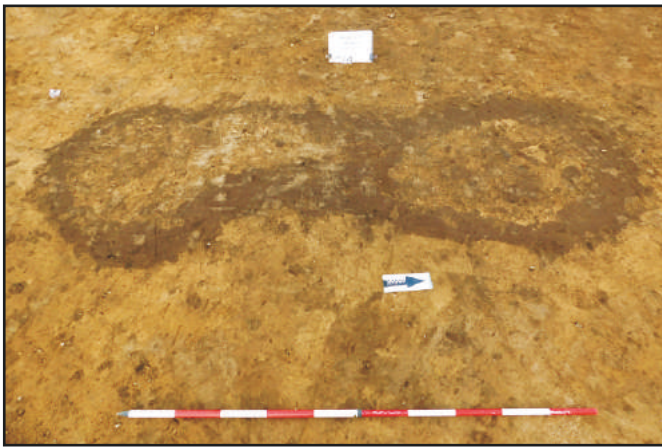
cçíK=ffKNKÇçà=â~ëí~âçíáçâç=çÇ=ëíêçáo=ò~ÅÜçÇááÉà=i~íé~âÁáÉ=òÇÉáãç~âá~í~ëëííó=íáÉèòÅÜááÉà=EÜíäíè
cçíK=ffKOKÇçà=â~ëí~âçíáçâç=í~íé~âÁáÉ=òÇÉáãç~âá~í~ëëííó=íáÉèòÅÜááÉà=EÜíäíèíFK
cçíK=ffKPK=IÁáÉái=âê=NMW=ëíêçéX=Çç∆Éà=éçè∆íéçíóX=ÅÜêçâçäçÖá~âáÉçâêÉLäçâ~K=
cçíK=ffKQK=IÁáÉái=âê=NMW=éêçÑáäX=Çç∆Éà=éçè∆íéçíóX=ÅÜêçâçäçÖá~âáÉçâêÉLäçâ~K=
cçíK=ffK RK=IÁáÉái=âê=NMW=éêçÑáäX=à~ã~ç=âáÉíëí~äçâÉà=ÑíääÁááX=âíäíè~éçãçêää~K==
cçíK=ffKSK=IÁáÉái=âê=NMW=éêçÑáäX=à~ã~ç=âáÉíëí~äçâÉà=ÑíääÁááX=âíäíè~éçãçêää~K

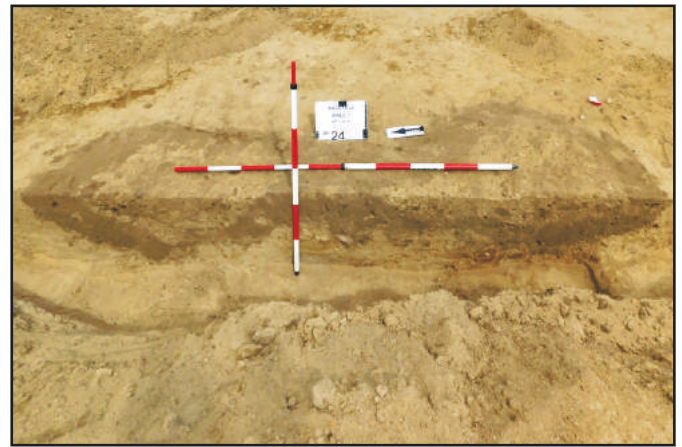
ffKT

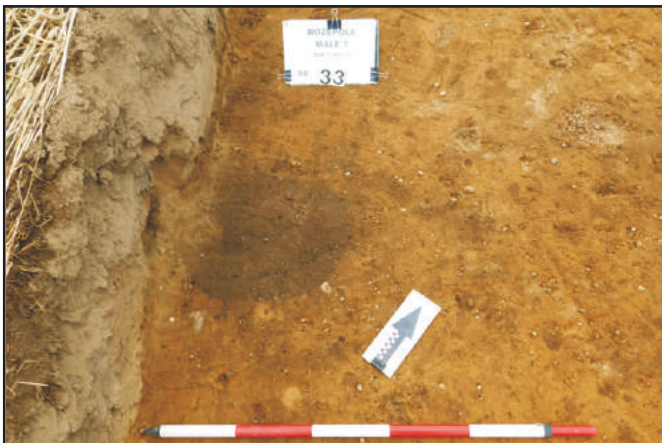
ffKU

ffKV

ffKNM

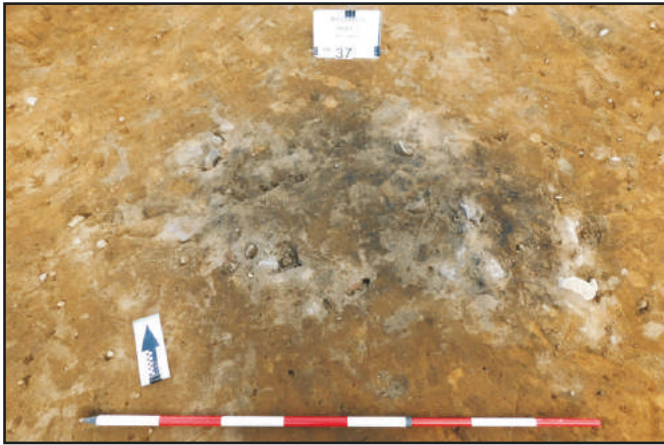
ffKN

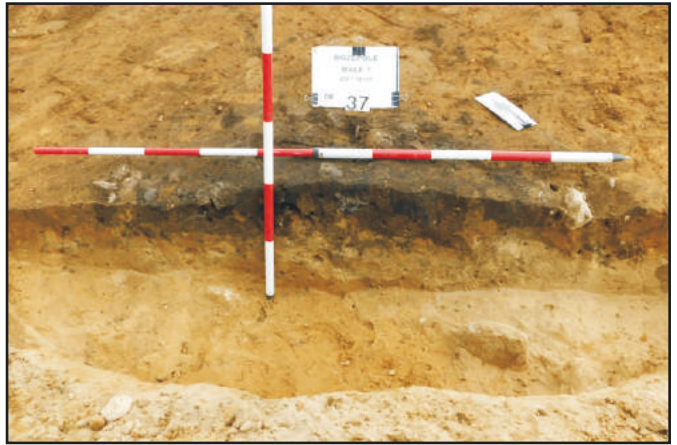
ffKNO

ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK=⇒ŘÀóóÁÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~ãK=ãê=TK

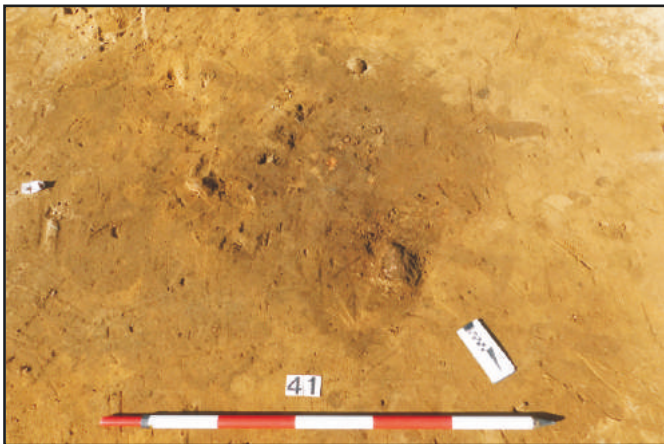
cçíK=ffKTK=lĀáÉái=ãê=ONW=ĩ=iê~âĀáÉ=Éâëéäçê~ĀááX=éáÉĀ=ÖçëéçÇ~êĀóóX=âiäiîê~éçãçêëâ~K==
cçíK=ffKUK=lĀáÉái=ãê=ONW=ĩ=iê~âĀáÉ=Éâëéäçê~ĀááX=éáÉĀ=ÖçëéçÇ~êĀóóX=âiäiîê~éçãçêëâ~K====
cçíK=ffKVK=lĀáÉái=ãê=OQW=ëíêçéX=à~ã~ç=âáÉiëĩ~äçáÉà=ÑiääĀááX=ℒēÉÇääçĩáÉĀóÉK==
cçíK=ffKNMK=lĀáÉái=ãê=OQW=éêçÑááX=à~ã~ç=âáÉiëĩ~äçáÉà=ÑiääĀááX=ℒēÉÇääçĩáÉĀóÉK==
cçíK=ffKNK=lĀáÉái=ãê=PPW=ëíêçéX=Çç△Éâ=éçë△iêçĩóX=âçĩç°óíâçℒd'K=====
cçíK=ffKNOK=lĀáÉái=ãê=PPW=éêçÑááX=Çç△Éâ=éçë△iêçĩóX=âçĩç°óíâçℒd'K=

ffKNP

ffKNQ

ffKNR

ffKNS

ffKNT

ffKNU

_ç°ÉécäÉ=j~△ÉI=ÖäK=⇒ÁÀóóÁÉI=içàK=éçãçêääÉI=ëí~àK=âê=TK

cçíK=ffKNPK=lÄáÉâí=âê=PTW=ëíêçéX=é~äÉääêâçX=âiäiîê~=éçãçêää~K

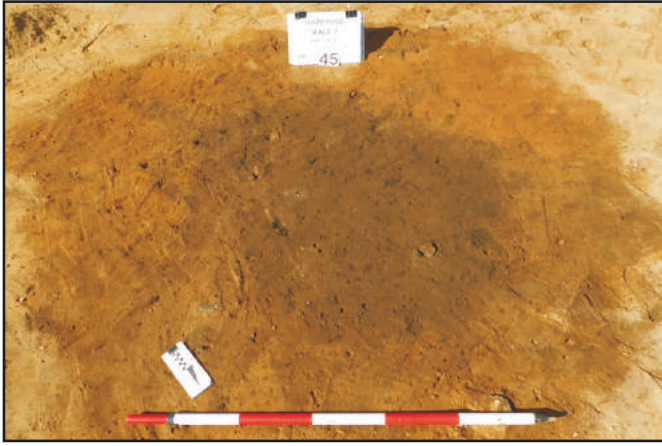
cçíK=ffKNQK=lÄáÉâí=âê=PTW=éêçÑääX=é~äÉääêâçX=âiäiîê~=éçãçêää~K==

cçíK=ffKNRK=lÄáÉâí=âê=QNW=ëíêçéX=éáÉÄ=ÖçëéçÇ~éÀóóX=âiäiîê~=éçãçêää~K

cçíK=ffKNSK=lÄáÉâí=âê=QNW=éêçÑääX=éáÉÄ=ÖçëéçÇ~éÀóóX=âiäiîê~=éçãçêää~K

cçíK=ffKNTK=lÄáÉâí=âê=QPW=ëíêçéX=à~ã~ç=ääÉiëí~äçáÉà=ÑiääÄääX=âiäiîê~=éçãçêää~K==

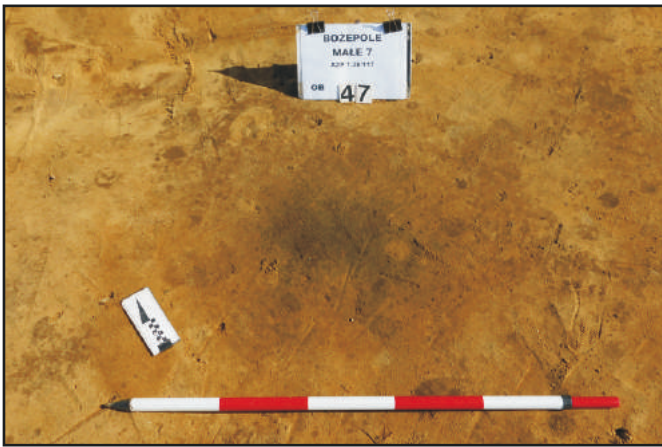
cçíK=ffKNUK=lÄáÉâí=âê=QPW=éêçÑääX=à~ã~ç=ääÉiëí~äçáÉà=ÑiääÄääX=âiäiîê~=éçãçêää~K=

ffKNV

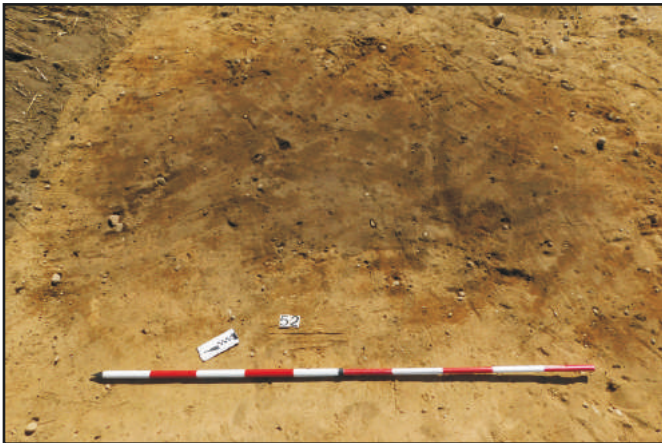
ffKOM

ffKON

ffKOO

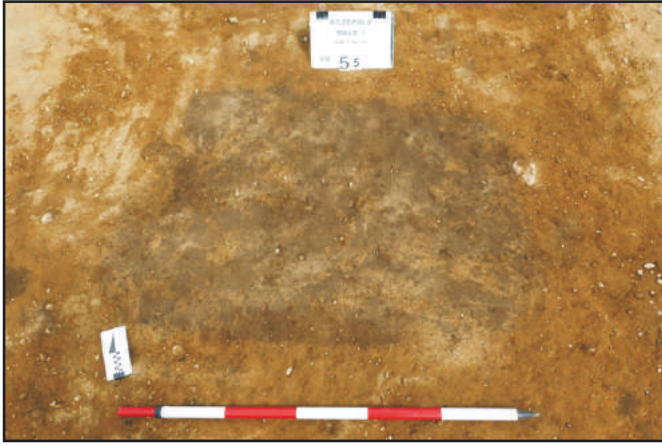
ffKOP

ffKOQ

ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡ŘÀóóÁÉI=içàK=éçãçêäáÉI=ëí~àK=âê=TK

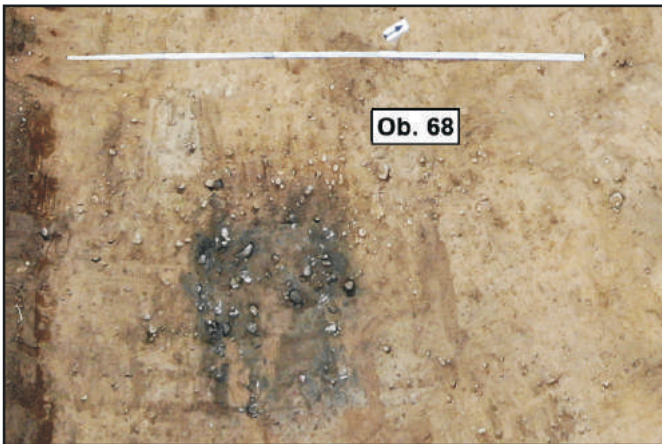
cçíK=ffKNVK=lÄáÉái=âê=QRW=ëíêçéX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=NiââÄääX=ÄÜêçâçäçÖá~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K
cçíK=ffKOMK=lÄáÉái=âê=QRW=éêçÑääX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=NiââÄääX=ÄÜêçâçäçÖá~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K
cçíK=ffKONK=lÄáÉái=âê=QW=ëíêçéX=Çç△Éâ=éçê△iêçióX=âiäiîê~éçãçêä~K
cçíK=ffKOOK=lÄáÉái=âê=QW=éêçÑääX=Çç△Éâ=éçê△iêçióX=âiäiîê~éçãçêä~K
cçíK=ffKOPK=lÄáÉái=âê=ROW=ëíêçéX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=NiââÄääX=ÄÜêçâçäçÖá~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K
cçíK=ffKOQK=lÄáÉái=âê=ROW=éêçÑääX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=NiââÄääX=ÄÜêçâçäçÖá~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K

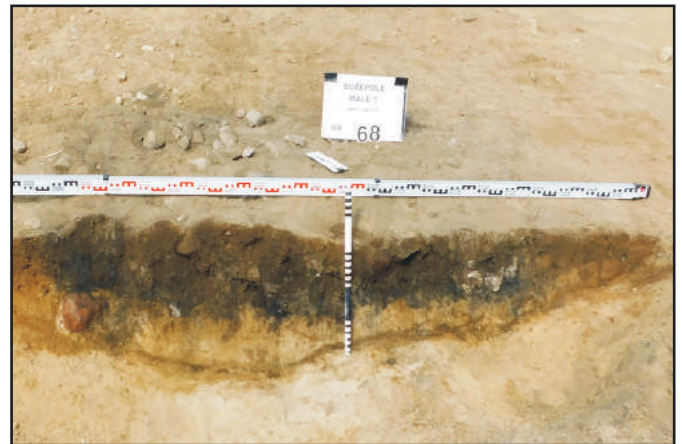
ffKOR

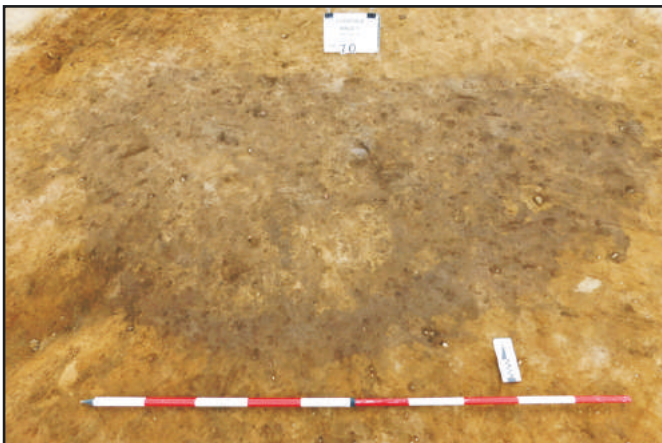
ffKOS

ffKOT

ffKOU

ffKOV

ffKPM

ç°ÉëçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡ŘÀóóÁÉI=içàK=éçãçêääÉI=ëí~àK=âê=TK

cçíK=ffKORK=lÄáÉâí=âê=RRW=ëíêçéX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=ÑiääÄääX=âçïç°óíâç ℒd'K
 cçíK=ffKOSK=lÄáÉâí=âê=RRW=éêçÑääX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=ÑiääÄääX=âçïç°óíâç ℒd'K
 cçíK=ffKOTK=lÄáÉâí=âê=SUW=ëíêçéX=é~äÉäääçX=ÄÜêçâççÖä~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K
 cçíK=ffKOUK=lÄáÉâí=âê=SUW=éêçÑääX=é~äÉäääçX=ÄÜêçâççÖä~ääÉçâêÉ ℒäçâ~K
 cçíK=ffKOVK=lÄáÉâí=âê=TMW=ëíêçéX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=ÑiääÄääX=âçïç°óíâç ℒd'K
 cçíK=ffKPMK=lÄáÉâí=âê=TMW=éêçÑääX=à~ã~ç=ääÉçâêÉ ℒäçâÉà=ÑiääÄääX=âçïç°óíâç ℒd'K

ffKPN

ffKPO

ffKPP

ffKPQ

ffKPR

ffKPS

_ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK==ßÄòóÄÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=OUK

cçíK=ffKPNK=|Ç△iéÉâ=âêòÉääÉääóW=çÄäÉái=âê=OPX=âÉçääíK
 cçíK=ffKPOK=`Éê~ääâ~â~Äòóääçĩ~W=çÄäÉái=âê=RX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPPK=`Éê~ääâ~â~Äòóääçĩ~W=çÄäÉái=âê=NX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPQK=`Éê~ääâ~â~Äòóääçĩ~W=çÄäÉái=âê=NX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPRK=`Éê~ääâ~â~Äòóääçĩ~W=çÄäÉái=âê=NX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPSK=mçäÉé~W=çÄäÉái=âê=NQX=âiäiîê~éçãçêëâ~K=

ffKPT

ffKPU

ffKPV

ffKQM

ffKQN

ffKQO

_ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖâK=≡ŘĀóóĀÉI=içàK=éçãçêëâÉI=ëí~âK=âê=OUK

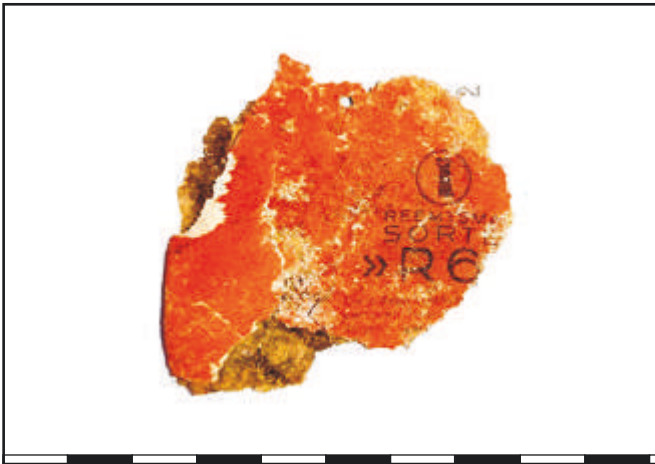
cçíK=ffKPTK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=ONX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPUK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=ORX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKPVK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=ORX=âiäiîê~éçãçêëâ~K
 cçíK=ffKQMK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=OQX=ℒēÉÇääçĩáÉĀòÉK
 cçíK=ffKQNK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=PPX=âçĩç°óíâç ℒd'K
 cçíK=ffKQOK=`Éê~ããã~â~Āóóääçĩ~W=çĀáÉái=âê=NRX=âçĩç°óíâç ℒd'K=

ffKQP

ffKQQ

ffKQR

ffKQS

_ç°ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK=≡ÁÀóóÁÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=OUK

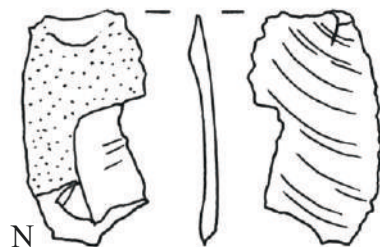
cçíK=ffKQPK=`Éê~ããâ~â~Àòóááçĩ~W=çÄáÉâí=âê=POX=âçĩç°óíâç ℒd'K
 cçíK=ffKQQK=≡iëâ~â~äSQÉääW=çÄáÉâí=âê=RRX=âçĩç°óíâç ℒd'K=
 cçíK=ffKQRK=cê~ÖãÉâí=çé~âçĩ~ää~éç=é~éáÉêçë~ÄÜW=çÄáÉâí=âê=RRX=âçĩç°óíâç ℒd'K=
 cçíK=ffKQSK=cê~ÖãÉâí=â~Ñä~E\FW=çÄáÉâí=âê=TMX=âçĩç°óíâç ℒd'K=

III. ŚLAD OSADNICTWA NEOLITYCZNEGO

W trakcie badań wykopaliskowych na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym odkryto 1 artefakt krzemienny (ryc. III.1:1; fot. II.31) wiązany z obecnością na tym terenie społeczności z okresu neolitu. Krzemień znaleziono na złożu wtórnym, w trakcie eksploracji obiektu nr 23. Ze względu na materiał ceramiczny oraz strukturę wypełniska jama o nieokreślonej funkcji przypisana została do pozostałości po osadnictwie ludności kultury pomorskiej (por. rozdział IV).

Okaz wykonany został z krzemienia pomorskiego. Znaczne oddalenie od ważniejszych centrów wydobywczo-przetwórczych i dostęp do lokalnego surowca spowodowały, że społeczności zamieszkujące interesujący nas obszar (i szerzej, Pomorze Gdańskie) w większości używały właśnie krzemienia pomorskiego (Wąs 2016, s. 47). Odłupek korowy miał długość 29 mm, szerokość 17 mm i grubość 3 mm. Na podstawie analizowanego okazu nie jest możliwe szacowanie wielkości i jakości konkrecji krzemiennych.

Wytwór wiązany jest z okresem neolitu. Brak cech charakterystycznych oraz współwystępowania materiału ceramicznego uniemożliwiają bliższe określenie chronologii.

o óÅK=fffKNK= ç◊ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK≡RÅóóÅÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 lÇ△iéÉâ=âêòÉääËääó=ò=çâêÉëi=âÉçääíiK=NW=çÄáÉâí=âê=OPK=

IV. OSADNICTWO LUDNOŚCI KULTURY POMORSKIEJ

W trakcie badań archeologicznych na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym zarejestrowano 22 obiekty związane z osadnictwem ludności kultury pomorskiej. Źródła ruchome reprezentuje 508 fragmentów ceramiki naczyniowej i 2 grudki polepy.

IV.1. Obiekty nieruchome

Z zasiedleniem badanego obszaru w dobie rozwoju kultury pomorskiej wiązać można niecałe 31% wszystkich obiektów zarejestrowanych na stanowisku. Za główne kryterium, które pozwoliło na przypisanie takiej chronologii, uznano występowanie ceramiki naczyniowej związanej z tym odcinkiem pradziejów. Klasyfikacji 22 obiektów nieruchomych dokonano w oparciu o analizę ich kształtów, wymiarów oraz zawartość materiału zabytkowego (tabela II.1). Wyróżniono następujące typy obiektów:

- jama o nieustalonej funkcji (18 obiektów)
- piec gospodarczy (2 obiekty)
- palenisko (1 obiekt)
- dołek posłupowy (1 obiekt).

IV.1.1. Jamy o nieustalonej funkcji

Grupa jam, ze względu na niewielki zasób informacji uniemożliwiający ich szczegółowe poznanie, jest najtrudniejsza do klasyfikacji funkcjonalnej. Do obiektów o charakterze jam o nieustalonej funkcji na stanowisku w Bożepolu Małym zaliczono ślady wszelkiej działalności związanej z przechowywaniem, przetwarzaniem żywności i surowców, a także usuwaniem odpadów. U schyłku epoki brązu i początków epoki żelaza jamy noszą ślady krótkotrwałego użytkowania i szybkiej niwelacji, na co wskazuje jednorodne zasypisko obiektów z niewielką zawartością materiału ruchomego bądź całkowicie tego materiału pozbawione (Ignaczak, Ślusarska 2009, s. 33). W obrębie kategorii jam o nieustalonej funkcji mieści się 18 obiektów zróżnicowanych pod względem kształtów, wymiarów i treści

wypełnisk. Biorąc pod uwagę dłuższy wymiar przekroju poziomego, wyróżniono jamy małe (do 0,99 m maksymalnego wymiaru), średnie (od 1 do 2 m) oraz duże (powyżej 2 m).

Do jam małych zakwalifikowano obiekty nr: 5 (tabl. II.2), 6 (tabl. II.2), 11 (tabl. II.3; fot. II.5-6), 14 (tabl. II.3) i 43 (tabl. II.10; fot. II.17-18). Najmniejsza z nich osiągnęła wymiary $0,34 \times 0,32$ m (obiekt nr 5), a największa $0,94 \times 0,88$ m (obiekt nr 11). Głębokość oscylowała w przedziale od 0,12 m (obiekt nr 6) do 0,60 m (obiekt nr 43). Stropy jam rysowały się głównie owalnie, w jednym przypadku kolistie (obiekt nr 43). Profile kształtowały się nieckowato, asymetrycznie nieckowato (obiekt nr 14) lub U-kształtnie (obiekt nr 43). Wypełniska obiektów były jednowarstwowe i składały się ze zglinionego piasku z brunatną, szaro-brunatną (obiekt nr 5) lub ciemnoszarą (obiekt nr 43) próchnicą. W trakcie eksploracji pozyskano niewielkie ilości ceramiki naczyniowej i 1 grudkę polepy. Na tle pozostałych pod tym względem wyróżnia się obiekt nr 11, w którym odkryto 136 fragmentów naczyń.

Najliczniejszą grupę stanowiły jamy średnie. Do tej kategorii włączono 8 obiektów o nr: 3 (tabl. II.2), 8 (tabl. II.2), 20 (tabl. II.4), 25 (tabl. II.5), 28 (tabl. II.8), 38 (tabl. II.9), 49 (tabl. II.11) i 64 (tabl. II.12). Najmniejszy z nich osiągnął wymiary $1,16 \times 0,62$ m (obiekt nr 28), a największy $1,81 \times 1,09$ m (obiekt nr 38). Jamy cechowały się niewielkimi głębokościami sięgającymi od 0,16 m (obiekt nr 20) do 0,5 m (obiekty nr: 3 i 38). Po doczyszczeniu powierzchni wykopu omawiane obiekty rysowały się owalnie (obiekty nr: 20, 38, 49 i 64), w kształcie wydłużonego owalu (obiekty nr: 3, 8 i 28) lub prostokątnie (obiekt nr 25). Profile jam kształtowały się nieckowato (obiekty nr: 8, 25 i 64), nieregularnie (obiekty nr: 3 i 49), asymetrycznie nieckowato (obiekty nr: 28 i 38) lub cylindrycznie (obiekt nr 20). Przeważały wypełniska jednowarstwowe składające się ze zglinionego piasku z szaro-brunatną (obiekty nr: 3, 8 i 64) lub brunatną próchnicą (obiekty nr: 25 i 28). W przypadku obiektu nr 49 wypełnisko stanowił piasek z jasnobrunatną próchnicą. W pozostałych dwóch obiektach zaobserwowano układ nawarstwień składający się z warstwy zglinionego piasku z jasnobrunatną próchnicą i warstwy gliny z jasnoszarą próchnicą (obiekt nr 20) oraz warstwy zglinionego piasku z brunatną próchnicą i warstwy zglinionego piasku z szaro-brunatną próchnicą (obiekt nr 38). Podczas eksploracji odkryto pojedyncze fragmenty ceramiki. Wyjątek stanowi obiekt nr 25, z którego pozyskano 149 ułamków naczyń.

Ostatnią grupę tworzą jamy duże, do których zaliczono obiekty nr: 13 (tabl. II.3), 16 (tabl. II.4), 23 (tabl. II.6), 35 (tabl. II.9) i 36 (tabl. II.9). Najmniejsza z nich osiągnęła wymiary $2,28 \times 1,44$ m (obiekt nr 13), a największa $3,92 \times 1,43$ m (obiekt nr 23). Jamy były stosunkowo płytkie – ich głębokość mieściła się w przedziale od 0,18 m (obiekty nr: 13 i 35) do 0,52 m

(obiekt nr 16). Omawiane obiekty charakteryzowały się zróżnicowanym kształtem, zarówno w części stropowej (nieregularny – obiekty nr: 13 i 35, zbliżony do kwadratowego – obiekt nr 16, wydłużony owalny – obiekty nr: 23 i 36), jak i w profilu (nieckowaty z wypłaszczonym dnem – obiekty nr: 13 i 35, nieregularny – obiekty nr: 16 i 36, asymetryczny nieckowaty – obiekt nr 23). Wypełniska większości z nich były jednowarstwowe i złożone były ze zglinionego piasku z jasnobrunatną (obiekty nr: 13 i 35) lub brunatną (obiekt nr 23) próchnicą. W przypadku obiektu nr 36 treść wypełniska stanowiła glina z jasnobrunatną próchnicą. Z kolei w obiekcie nr 16 zaobserwowano układ dwóch nawarstwień – gliny z ciemnoszarą próchnicą oraz zglinionego piasku z brunatną próchnicą. Podczas eksploracji jam pozyskano pojedyncze fragmenty naczyń i 1 grudkę polepy.

Przyjmuje się, że powstanie jam jednowarstwowych jest wypadkową jednorazowego i dokonanego w krótkim czasie zniwelowania konstrukcji charakterystycznych dla obiektów „śmietniskowych” lub „odpadkowych” (Kruk, Miliskauskas 1981, s. 71; Kadrow 1991, s. 29). U schyłku epoki brązu i początków epoki żelaza jamy najczęściej znajdują się poza obszarem wykorzystywanym mieszkalnie. Widoczne zróżnicowanie w budowie oraz zawartości omawianych obiektów wskazuje na odmienne w swym założeniu funkcje, jednak ich sprecyzowanie jest dzisiaj niemożliwe do ustalenia.

IV.1.2. Piece gospodarcze

Do kategorii pieców gospodarczych zaliczono dwa obiekty o nr: 21 (tabl. II.5; fot. II.7-8) i 41 (tabl. II.10; fot. II.15-16). Różniły się one pod względem konstrukcji, wymiarów i wypełniska.

Obiekt nr 21 w części stropowej rysował się owalnie i osiągnął wymiary $1,22 \times 0,82$ m. Piec zbudowany był ze średniej wielkości kamieni o średnicach wynoszących od 0,2 m do 0,4 m. Wyraźny układ kamieni zarysował się po zdjęciu warstwy ok. 0,15 m. Profil o kształcie odwrotnie trapezowatym i miąższości 0,60 m ukazał konstrukcję kamienną wyściełającą obiekt od wewnątrz. Wypełnisko składało się z warstwy zglinionego piasku z jasnobrunatną próchnicą oraz warstwy spalenizny. Podczas eksploracji pieca odkryto 50 fragmentów naczyń ceramicznych. Analogiczną konstrukcję odkryto m.in. na stanowisku nr 8 w Szemudzie (Baranowska, Kucharczyk 2020, tabl. II.11).

Obiekt nr 41 po doczyszczeniu powierzchni wykopu rysował się owalnie. Był to nieco mniejszy obiekt o wymiarach $1,01 \times 0,64$ m. Profil U-kształtny osiągnął głębokość 1,15 m. Wypełnisko stanowiła warstwa gliny z jasnobrunatną próchnicą, warstwa gliny z brunatną próchnicą oraz warstwa spalenizny na dnie obiektu. W obiekcie zarejestrowano znaczną ilość kamieni o zróżnicowanych wielkościach. Prawdopodobnie stanowiły one konstrukcję pieca, która uległa zniszczeniu i zapadła się do środka obiektu. Z tego pieca pozyskano 116 fragmentów ceramiki naczyniowej.

IV.1.3. Palenisko

Mianem palenisk określono obiekty będące miejscem palenia ognia oraz posiadające konstrukcję kamienną (Michalski 1983, s. 178) lub ślady po niej. Zakładanie i wykorzystywanie palenisk w obrębie osady wiązało się z procesem przygotowywania żywności. Ponadto wiąże się je z działaniami produkcyjno-rzemieślniczymi (gospodarczymi) oraz jako źródło ciepła służące do ogrzewania. Na stanowisku w Bożepolu Małym, ze względu na obecność materiału ceramicznego, jedno palenisko (obiekt nr 37; tabl. II.8; fot. II.13-14) przypisano do omawianego odcinka pradziejów. Obiekt ten charakteryzował się znacznymi rozmiarami – osiągnął długość 1,8 m, szerokość 1,14 m i głębokość 0,22 m. Po doczyszczeniu powierzchni wykopu rysował się półowalnie, natomiast w profilu jako niecka z wypłaszczonym dnem. Wypełnisko stanowił zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą oraz ślady spalenizny. Podczas eksploracji obiektu pozyskano 9 fragmentów ceramiki naczyniowej.

IV.1.4. Dolek posłupowy

Kryterium wydzielania dołków posłupowych była ich wielkość oraz głębokość, a także ukształtowanie przekroju pionowego. Z okresem wczesnej epoki żelaza powiązano jeden obiekt (nr 47; tabl. II.10; fot. II.21-22). Osiągnął on wymiary $0,45 \times 0,40$ m i głębokość 0,06 m. Strop rysował się kolistie, natomiast profil asymetrycznie nieckowato. Wypełnisko stanowił zgliniony piasek z brunatną próchnicą. W obiekcie zarejestrowano 1 fragment ceramiki naczyniowej.

Funkcjonalnie dołki posłupowe zwykle wiąże się z większymi obiektami mieszkalnymi lub gospodarczymi, o czym trudno wnioskować na omawianym stanowisku.

IV.2. Ceramika naczyniowa

Zespół pozyskany na omawianym stanowisku i powiązany z okresem wczesnej epoki żelaza liczy ogółem 509 fragmentów. Zbiór ten stanowi 97% całego materiału zabytkowego pozyskanego w trakcie badań wykopaliskowych. Materiał pozyskano podczas eksploracji 22 obiektów nieruchomych. 3 ułamki ceramiki odkryto na złożu wtórnym, w wypełniskach obiektów nr: 32 i 70, które uznano jako nowożytnie (por. rozdział X). Nie zarejestrowano zabytków ceramicznych podczas doczyszczania powierzchni wykopu.

IV.2.1. Technologia

Spśród 509 fragmentów ceramiki, z analizy technologiczno-stylistycznej wyłączono z uwagi na silne zniszczenie 27 ułamków. Cechę nadrzędną w analizie materiału ceramicznego (w ramach poszczególnych obiektów) stanowił rodzaj domieszki – tłuczeń gruboziarnisty, tłuczeń drobnoziarnisty oraz piasek. Pod uwagę brane były następujące cechy: rodzaj domieszki, typ mikromorfologiczny, grubość ścianek, charakter przełamu, faktura oraz barwa powierzchni zewnętrznej. Zestawienie ilościowe poszczególnych cech prezentuje tabela IV.1. W przypadku 3 obiektów – nr: 11, 25 i 41 możliwe było rozdzielenie materiału na pochodzące z różnych naczyń. Dane te przedstawiono w osobnych wierszach tabeli.

Badanie zawartości domieszki schudzającej glinę oparto na wyróżnieniu następujących frakcji:

- 1 – gruboziarnisty tłuczeń kamienny/mineralny – 307 fragmentów (64%)
- 2 – drobnoziarnisty tłuczeń – 144 fragmenty (30%)
- 3 – żwir – nie zaobserwowano
- 4 – piasek – 31 fragmentów (6%)

Przy produkcji naczyń wykorzystywano przede wszystkim gruboziarnisty tłuczeń, przy zdecydowanie mniejszym udziale tłuczni drobnoziarnistego i dość marginalnym udziale piasku. W przypadku 5 fragmentów ceramiki zarejestrowano obecność miki. Dodawanie tłuczni do masy garncarskiej było zjawiskiem powszechnym i miało znaczenie praktyczne. Tłuczeń (w porównaniu z piaskiem) zwiększa odporność mechaniczną oraz wytrzymałość naczyń na zmiany temperatury (Mogielnicka-Urban 1984, s. 65). Rodzaj użytej domieszki związany jest z przeznaczeniem i formą naczynia. Domieszka piasku występuje głównie w

naczyniach cienkościennych o niewielkich rozmiarach, z kolei domieszkę tłucznia gruboziarnistego rejestruje się w naczyniach dużych rozmiarów, grubościennych, tzw. „kuchennych” (Kaczmarek 2002, s. 64). Te obserwacje znajdują potwierdzenie w analizowanym zbiorze.

Określając fakturę powierzchni zewnętrznej naczyń, wyróżniono następujące powierzchnie:

- 1 – gładzona/chropowacona – 4 fragmenty (0,8%),
- 2 – chropowacona – 177 fragmentów (36,7%),
- 3 – szorstka (surowa) – 252 fragmenty (52,3%),
- 4 – gładzona matowa – 46 fragmentów (9,6%),
- 5 – przecierana – 3 fragmenty (0,6%).

W omawianym zbiorze widoczna jest przewaga ceramiki o powierzchni szorstkiej (surowej) i chropowaczonej. Pozostałe rodzaje potraktowania powierzchni naczyń występują marginalnie lub wręcz śladowo. Ponadto wyróżniono dwa rodzaje zabiegu chropowacenia. Przeważa delikatne obrzucanie powierzchni (176 fragmentów). Drugi wariant występujący na ceramice we wczesnej epoce żelaza to różnokierunkowe obmazywanie schropowaczonej powierzchni palcami lub miotełką. Ten zabieg zaobserwowano na 1 ułamku ceramiki.

Kolor powierzchni zewnętrznej wraz z barwą przełamu informuje o technice wypału naczyń. Barwę powierzchni zewnętrznej fragmentów naczyń określono w kategoriach:

- 1 – ceglasta – 16 fragmentów (3,3%),
- 2 – ceglasto-szara – 368 fragmentów (76,3%),
- 3 – szara – 23 fragmentów (4,8%),
- 4 – ciemnoszara – 1 fragment (0,3%),
- 5 – beżowa – 70 fragmentów (14,5%),
- 6 – czarna – 4 fragmenty (0,8%).

Wśród pozyskanego ze stanowiska zbioru dominują fragmenty ceglasto-szare, przy zdecydowanej mniejszości pozostałych kategorii. Barwa ceramiki po wypaleniu przede wszystkim zależy od składu chemicznego surowca. Substancje ilaste zawierające wapń

uzyskują kolory od białego i beżowego do żółtego, a ze związkami żelaza – od ceglastego przez brunatny do czarnego. Zabarwienie się glin żelazistych zależy od warunków, w jakich przeprowadzane jest wypalanie. Ceglaste odcienie przyjmuje surowiec przy zwiększonym dopływie tlenu, z kolei czarne – przy niedostatecznym dopływie powietrza. Jeśli zaś w trakcie wypalania następuje zmiana atmosfery lub jest ona krótkotrwała, naczynia o grubszych ściankach uzyskują zabarwienie właściwe danym warunkom tylko do pewnej głębokości (Mogielnicka-Urban 1984, s. 118). Pod względem barwy przełamu w zbiorze wyróżniono ułamki jedno-, dwu- i trójbarwne. Największy udział stanowiły fragmenty ceramiki o przełame dwubarwnym. Tę cechę zaobserwowano w 335 przypadkach (69,6%). Znacznie rzadziej występowały ułamki o przełame trójbarwnym (86 fragmentów; 17,8%) i jednobarwnym (61 fragmentów; 12,6%). Wielobarwne przełamy uważa się za dowód nierównomiernego wypału, na przykład w ogniskach lub prymitywnych piecach (Mogielnicka-Urban 1984, s. 118).

Grubość ścianek naczyń określono w trzech przedziałach:

- 1 – do 5 mm – 14 fragmentów (3%),
- 2 – powyżej 5 mm do 10 mm – 221 fragmentów (46%),
- 3 – powyżej 10 mm – 247 fragmentów (51%).

Na stanowisku w Bożepolu Małym nieco ponad połowa analizowanych fragmentów pochodziła z naczyń grubościennych. Zbliżona liczba ułamków reprezentowała naczynia średniościenne. Z kolei naczynia cienkościennie wystąpiły marginalnie.

IV.2.2. Makromorfologia naczyń

Ze stanowiska w Bożepolu Małym pochodzi ogółem 509 fragmentów ceramiki, które wiązać można z kulturą pomorską. Z uwagi na silne rozdrobnienie analizowanego materiału większość ułamków nie udało się powiązać z określoną formą naczynia. Stan zachowania pozostałych fragmentów pozwala tylko na ogólne ich przypisanie do poszczególnych kategorii naczyń. Zaproponowaną w analizie typologię oparto między innymi o ustalenia M. Kaczmarka (2002) dotyczące kultury łużyckiej w Wielkopolsce.

Wyróżniono następujące kategorie form naczyń:

- 1 – wazy

Wazy

Częściowo zrekonstruowana forma naczynia pozwala przypuszczać, że mamy do czynienia z naczyniem o stożkowej szyjce i płaskim dnie. Odtworzona średnica wylewu wynosiła 22 cm, a średnica dna około 10 cm. Brak możliwości uchwycenia części brzuścowej uniemożliwia ustalenie konkretnego typu naczynia. Zarówno w części przydennej, jak i poniżej krawędzi wylewu, zaobserwowano ornament w postaci dookołnego rzędu owalnych odcisków palca (ryc. IV.3: 1-2).

Do tej kategorii zaliczono także miniaturowe naczynko (ryc. IV.1:4), nawiązujące do typu W62. Charakteryzuje się ono mocno wydętym załomem brzuśca oraz wylewem wychylonym na zewnątrz uformowanym w *quasi* szyjkę. Zrekonstruowana średnica wylewu wynosiła 7 cm. Analogiczne naczynie odkryto m.in. na stanowisku nr 5 w Szemudzie (Kucharczyk 2020, ryc. IV.1:2).

Misa

Stosunkowo głęboka misa (ryc. IV.4:8) nawiązująca do typu M52 charakteryzowała się płaskim, wyraźnie wyodrębnionym dnem oraz delikatnie wychylonym na zewnątrz wylewem. Zrekonstruowana średnica wylewu wynosiła około 20 cm, średnica dna 7,5 cm, a wysokość 8,5 cm. Podobną formę naczynia znaleziono na stanowisku nr 13 w Redzikowie (Ślusarska 2016, ryc. 14:3).

IV.2.3. Mikromorfologia naczyń

W zbiorze ceramiki ze stanowiska w Bożepolu Małym wyraźnie dominują fragmenty pochodzące z partii brzuśca. Stanowią one 85,6% całości zbioru (413 ułamków). Ponadto wystąpiło 49 fragmentów wylewów naczyń (10,1%), 17 fragmentów (3,5%) den oraz 4 ucha (0,8%).

Wśród krawędzi dominują wylewy zaokrąglone (ryc. IV.1: 1-2, 5-6; 4: 3, 6-7; 5: 5-6; 6:1; 7:2-4, 6-7; fot. II.32-33, 37, 41) związane głównie ze stożkowatymi lub cylindrycznymi szyjkami. Tego typu krawędzie pochodzą od naczyń wazowatych, amfor, mis, kubków oraz naczyń jajowatych. Drugim typem występującym w omawianym zbiorze są krawędzie proste, lekko

wychylone na zewnątrz, również związane z naczyniami wazowatymi i kubkami (ryc. IV.5:1-4; 7:9).

Spśród 17 fragmentów den większość stanowią dna płaskie (ryc. IV.3:2; 4:5; 7:5), niekiedy nieznacznie wyodrębnione (ryc. IV.2:6; 6:3; 7:8). Mogły pochodzić od waz, amfor lub mis. Wyjątek stanowią ułamki (obiekt nr 11; ryc. IV.2:2; fot. II.35) tworzące lekko wklęsłe dno niewielkiego cienkościenne naczynia.

W grupie uch występują owalne w przekroju, wałeczkowate ucha mocowane do krawędzi wylewu (ryc. IV.4:1-2; 5:7; fot. II.38). Tego typu uchwyty pochodzą z naczyń w typie dzbanów i kubków.

IV.2.4. Zdobnictwo

Na zaledwie 17 fragmentach, spośród wszystkich analizowanych, zaobserwowano ornament. W przypadku jednego ułamka (ob. 8; ryc. IV.1:3) występuje ornament ryty w postaci cienkich horyzontalnych linii. Jeden fragment pochodzący z brzuśca naczynia posiada ornament plastyczny w postaci stożkowatego guzka (ryc. IV.6:2, fot. II.39). Kolejny ornament stanowi ornament paznokciowy – odciski występują w jednym dookolnym rzędzie, nieco ponad maksymalną wydutością brzuśca (ryc. IV.2:1; fot. II.34). To zdobienie zaobserwowano na 7 fragmentach pochodzących z jednego naczynia. Na powierzchni pozostałych fragmentów (także pochodzących z jednego naczynia) występuje dookolny ornament – poniżej krawędzi wylewu oraz przy dnie naczynia – w postaci płtykich, owalnych odcisków palca (ryc. IV.3:1-2).

Zaobserwowane w tym zbiorze ceramiki elementy zdobnicze występują dość powszechnie w materiale kultury pomorskiej. Analogiczne ornamenty zarejestrowano m.in. na stanowisku nr 13 w Redzikowie (Ślusarska 2016, ryc. 12:3; 15:6; 16:3; 17:4).

Z wyżej zaprezentowanych cech ceramiki pozyskanej ze stanowiska nr 7 w Bożepolu Małym wynika, że materiał w swym zasadniczym trzonie odpowiada materiałom kultury pomorskiej i może być datowany ogólnie na wczesną epokę żelaza.

IV.3. Polepa

Na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym zarejestrowano 2 fragmenty polepy pochodzące z wypełnisk obiektów wiązanych z ludnością kultury pomorskiej (obiekty nr: 14 i 35; ryc. IV.4:4; 7:1; fot. II.36). Obie grudki wpisują się w kategorię polepy niemodelowanej, nieposiadającej śladów modyfikacji powierzchni.

Zastosowany w niniejszym opracowaniu podział technologiczny (tabela IV.2) przeprowadzono opierając się na schemacie zaproponowanym przez Koško (Koško 1988, s. 68-90; Koško, Szmyt 2007, s. 173-179). Wydzielono trzy główne grupy technologiczne: GT I – z przeważającą domieszką mineralną w postaci drobnego lub średniego piasku, będącego prawdopodobnie naturalnym dodatkiem w złożach glin; GT II – z domieszką mineralną i organiczną, po której pozostały ślady w postaci niewielkich otworków po wypalonych źdźbłach; GT III – z wyraźnie dominującą domieszką organiczną. W obrębie wszystkich grup, ze względu na barwę surowca, zostały wydzielone następujące odmiany: A – kolor jasnożółty lub żółty; B – kolor jasnopomarańczowy, pomarańczowy; C – kolor ceglasty; D – kolor niejednolity, od szaro-żółtego po czarno-pomarańczowy.

Analizowane fragmenty charakteryzują się niewielkimi wymiarami. Waga pojedynczych grudek nie przekroczyła 4 g. Pierwszy z nich reprezentuje – pod względem technologicznym – GT I, drugi – GT II. Polepa miała kolor pomarańczowy.

Osady ludności kultury pomorskiej są rozpoznane w nadal nieznacznym i niewystarczającym stopniu. Aktualny stan badań nie pozwala na wysuwanie wniosków dotyczących układu zabudowy osad czy konstrukcji domostw. Co więcej, brak systematycznych prac na tych stanowiskach uniemożliwia rozpoznanie konkretnych mikroregionów (Kaczmarek 2018, s. 19). Wydaje się, że kultura pomorska przez cały okres swojego rozwoju pozostawała pod silnym wpływem kultury łużyckiej (Kruk 1969, s. 130). Widoczne jest to przede wszystkim w materiale pochodzącym z osad. Ceramikę, często silnie rozdrobnioną, określa się zwykle jako łużycko-pomorską, co spowodowane jest trudnościami z jej jednoznaczną klasyfikacją kulturową (Kaczmarek 1999, s. 138). Spośród odkrytych i przebadanych osad ludności kultury pomorskiej wymienić można między innymi stanowiska w Redzikowie (stan. nr 12, 13 i 14). Zarejestrowane obiekty pełniły przede wszystkim funkcje jam produkcyjnych, zasobowych i śmietniskowych. Ponadto odsłonięto liczne paleniska, piece i dołki posłupowe. Mimo znacznej liczby obiektów, ich rozmieszczenie nie pozwoliło na

wysunięcie szczegółowych wniosków na temat zagospodarowania przestrzennego osad ludności kultury pomorskiej (Piotrowska 2013, s. 149-150).

Badania archeologiczne związane z budową trasy S6 uzupełniają dotychczasowe odkrycia dotyczące osadnictwa ludności kultury pomorskiej. Ślady osad z wczesnej epoki żelaza odkryto między innymi na wielokulturowych stanowiskach w Szemudzie (stan. nr 5 i 8) oraz Luzinie (stan. nr 39, 93, 94 i 95). Zarejestrowano obiekty pełniące funkcje półziemianek, jam o nieustalonej funkcji, palenisk, pieców, a także dołków posłupowych (Kucharczyk 2020; Baranowska, Kucharczyk 2020; Kucharczyk 2021; Baranowska 2021a-c).

Zakres prac wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym pozwolił na odkrycie reliktyw osady związanej ze społecznością kultury pomorskiej.

Obiekty związane z funkcjonowaniem na stanowisku osady ludności kultury pomorskiej występują na całym przebadanym archeologicznie obszarze, nie tworząc wyraźnych koncentracji. Niewykluczone, że część obiektów nieokreślonych chronologicznie powstało i było wykorzystywanych we wczesnej epoce żelaza. Zjawisko braku innych niż ceramiczne źródeł ruchomych (pomijając bryłki polepy), dotyczy wszystkich obiektów w obrębie badanej osady kultury pomorskiej. Oznacza to niewątpliwie trudności w określeniu istoty odkrytego tu osadnictwa.

Zasięg przestrzenny prac wykopaliskowych pozwolił na odsłonięcie części osady, której materiał w zasadniczym swym trzonie odpowiada materiałom kultury pomorskiej i może być datowany na wczesną epokę żelaza.

Tabela IV.1. Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, stan. nr 7. Ogólna charakterystyka technologiczna ceramiki kultury pomorskiej.

Obiekt/warstwa	Ogółem jednostek taksonomicznych	Wyłączone	Fragmenty naczyń				Domieszka				Faktura powierzchni					Barwa wypalu						Odymiane wewn.	Przelam			Grubość ścianek			Ornament
			Brzegi	Brzuśce	Dna	Ucha	tluczeń gruby	tluczeń drobny	żwir	piasek	gładzona/chropowacona	chropowacona	szorstka (surowa)	gładzona matowa	przecierana	ceglasta	ceglasto -szara	szara	ciemnoszara	beżowa	czarna		1-barwny	2-barwny	3-barwny	< 5 mm	5 - 10 mm	> 10 mm	
1	2		3				4				5					6							7			8			9
3	2			2				2					2			2							2			2			
5	1		1					1					1			1							1			1			
6	5		1	4				5					5			2			3			2		3		2	3		
8	2			2			1			1*			1	1		1			1				2			1	1	1	
11	136	2	4						4				4						4			4			4				
			1	1				2				2					2						2			2			
			2	3						5			5			5							5			5			
				1	4			5				5			5								5			5			
			3					3				3			3								3			3			
				7				7					7			7								7			7		7
		7	5	92	4		101				101a					101							101			101		8	
13	4			1		3		4				4			4							4			4				
14	1		1				1					1			1							1			1				
16	2			2			2					2							2				2				2		

1	2		3				4				5				6						7			8				9
20	1			1			1*					1b				1							1			1		
21	51		6	8	1					15				15								15			15			
			2	32	2		36						33		3	3	14			19			36			30	6	
23	3			3				3					3			1				2				1	2		3	
25	149		2			(1)	2							2		2						2				2		
			3					3			3						3					3				3		
			4					4					4						4			4				4		
			1					1*					1						1				1			1		
		7	4	126	2		132						132				132						132				132	1
28	1			1				1*					1				1				1			1				
32	1			1				1					1				1				1				1			
35	3	1		2				2					2			1		1				2				2		
36	1			1				1					1						1		1					1		
37	9	1		8				6		2			8				7			1			8		1	6	1	
38	2			2				2					2						2			2					2	
41	116			4				4				4a					4						4			4		
				26				26					26						26				26				26	
			2	2				4					4				4						4			4		
				4	1			5					5a				5						5				5	
			2							2			2					2					2			2		
		9	4	59	3				66				66a					66						66				66
43	7			7				5		2			5	2		5		2				1	3	3	2	5		
47	1			1			1					1				1							1			1		
49	9		1	8				9			1		8					1	8			1	8		1	8		

1	2	3			4			5			6						7		8			9
64	1		1			1*			1			1					1		1			
70	1		1			1*			1			1					1			1		
Razem	509	27																				

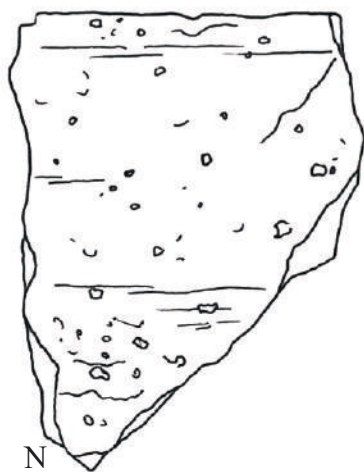
Objaśnienia:

* Obecność miki

Sposób potraktowania powierzchni zewnętrznej o fakturze chropowatej: a – obrzucana, b – obmazywana

Tabela IV.2. Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, stan. nr 7. Zestawienie i charakterystyka technologiczna bryłek polepy.

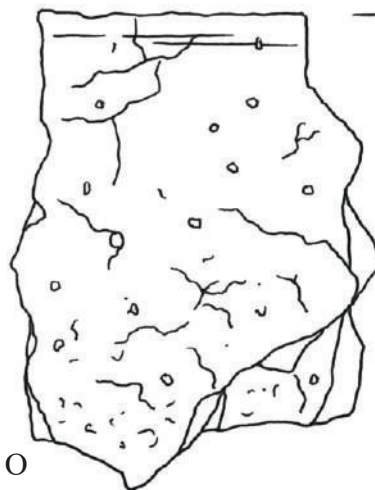
L.p.	Nr obiektu	Lokalizacja			Wymiar [mm]			Waga (g)	Grupa technologiczna											
		Ha	Ar	Ćw.	Dł.	Szer.	Grub.		I				II				III			
									A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
1	14	I	45	A	25	19	9	4		×										
2	35	I	67	C	27	23	7	3						×						

N

O

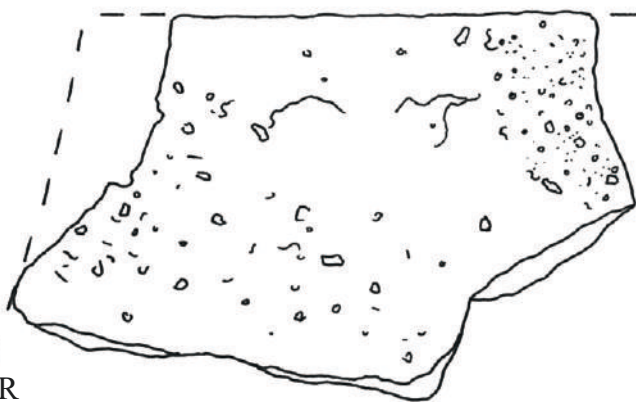

P

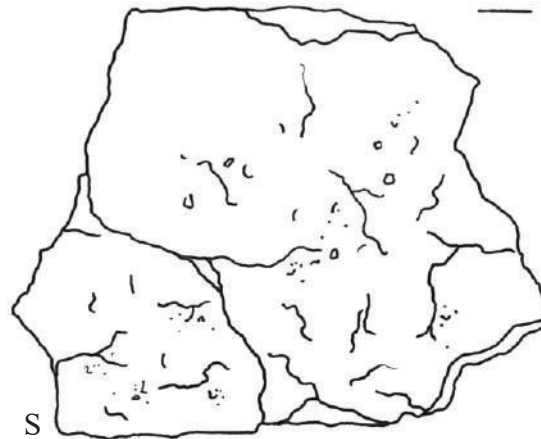
Q

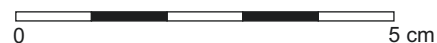
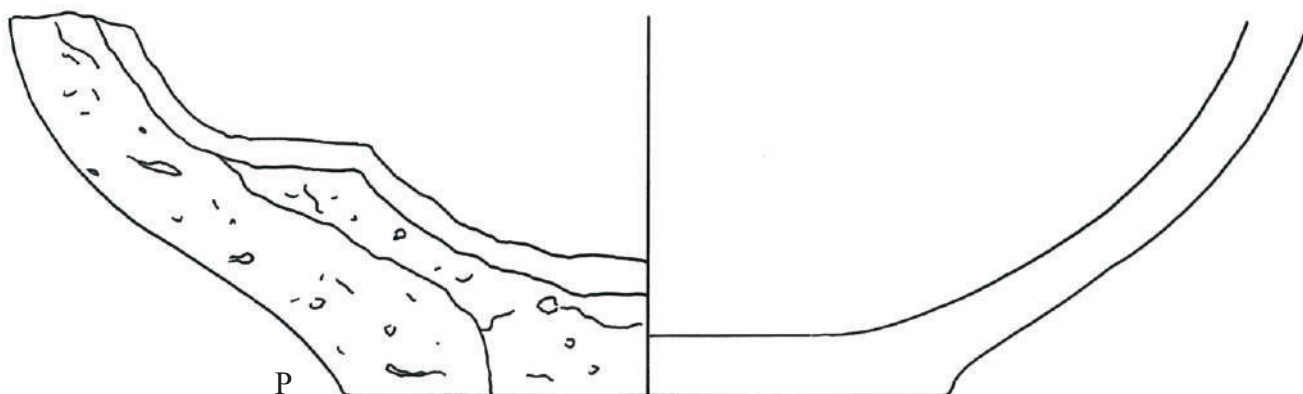
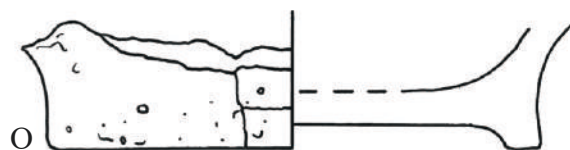
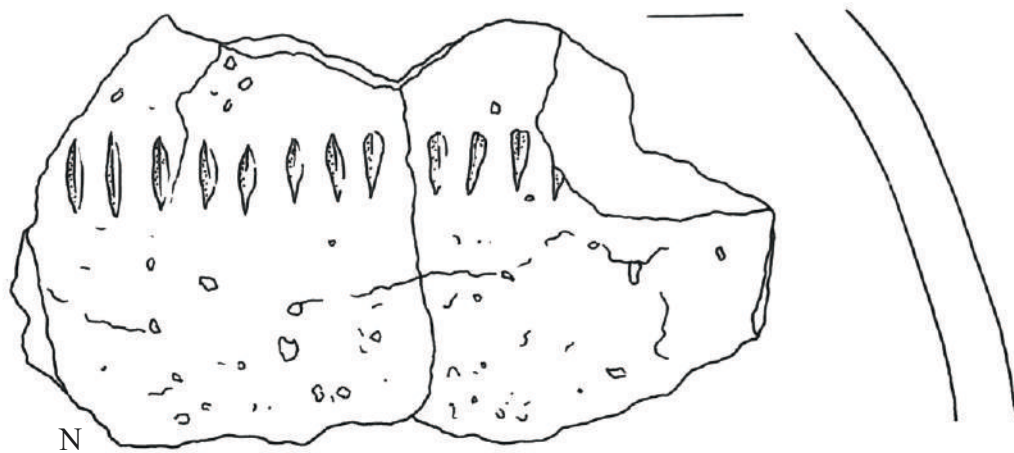
R

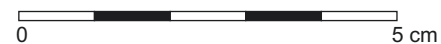
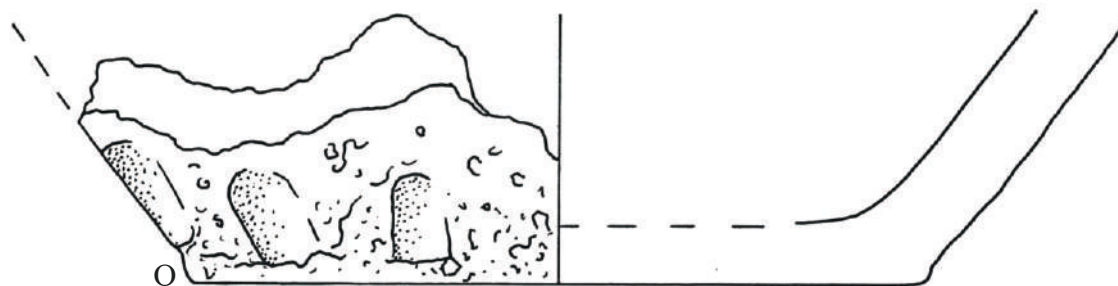
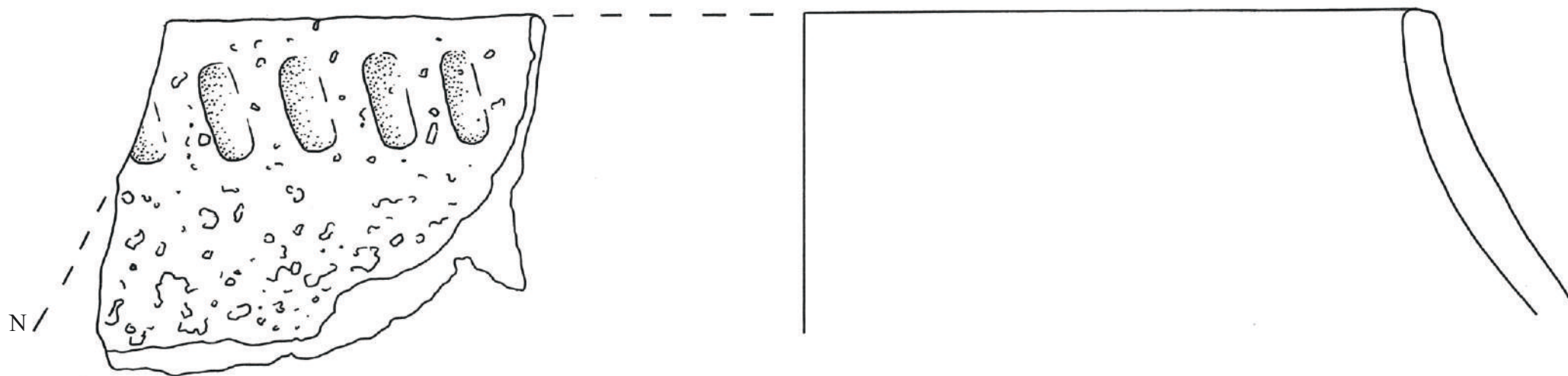
S

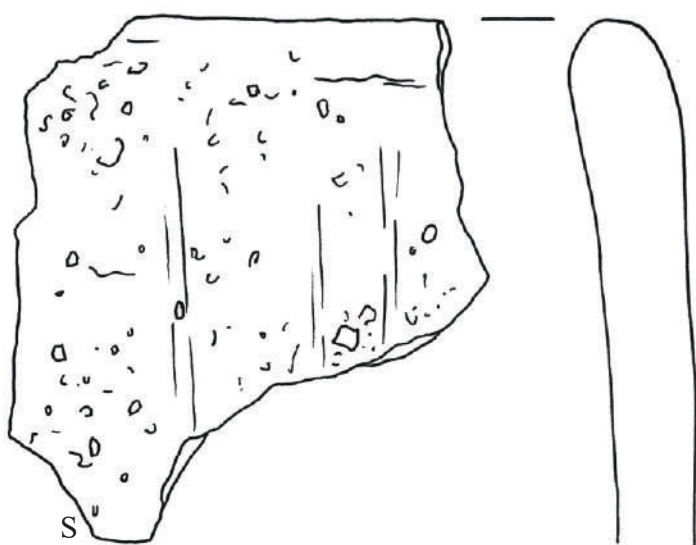
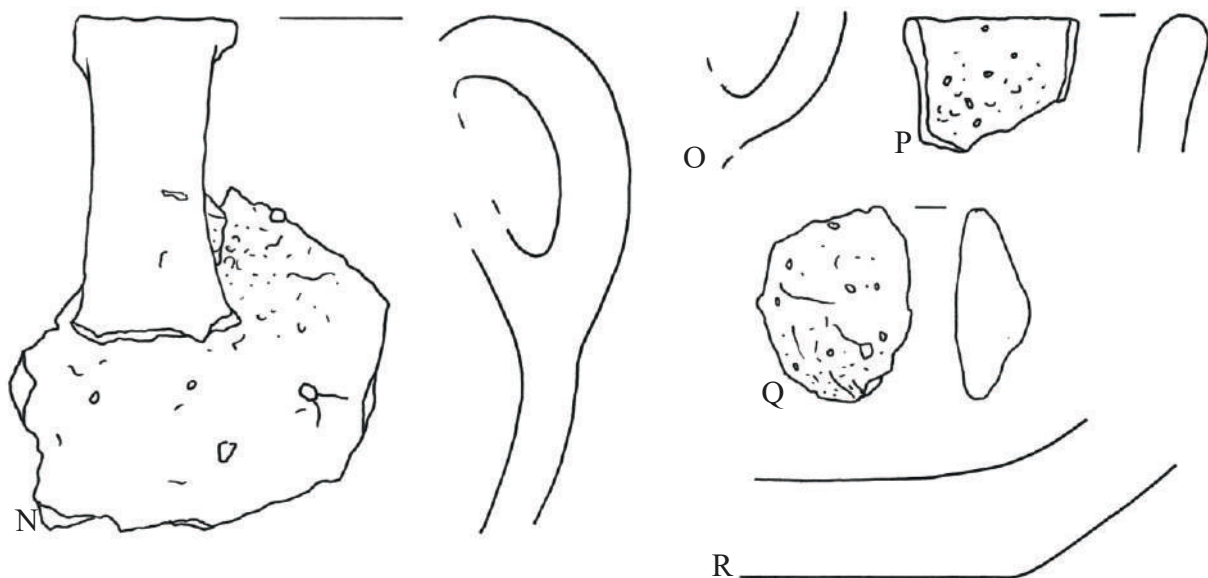
o óÅK=K=çóÉçäÉ=j~ΔÉI=ÖäK==RÅóóÅÉI=içàK=éçãçêêääÉI=ëí~âK=âê=TK
t óÄ¼ê=ÅÉê~ääää=â~ÅóóääçíEä=âiäiîêó=éçãçêêääEäK=NW=çÄäÉâí=âê=RK=OW=çÄäÉâí=âê=SK=PW=çÄäÉâí=â
çÄäÉâí=âê=K=

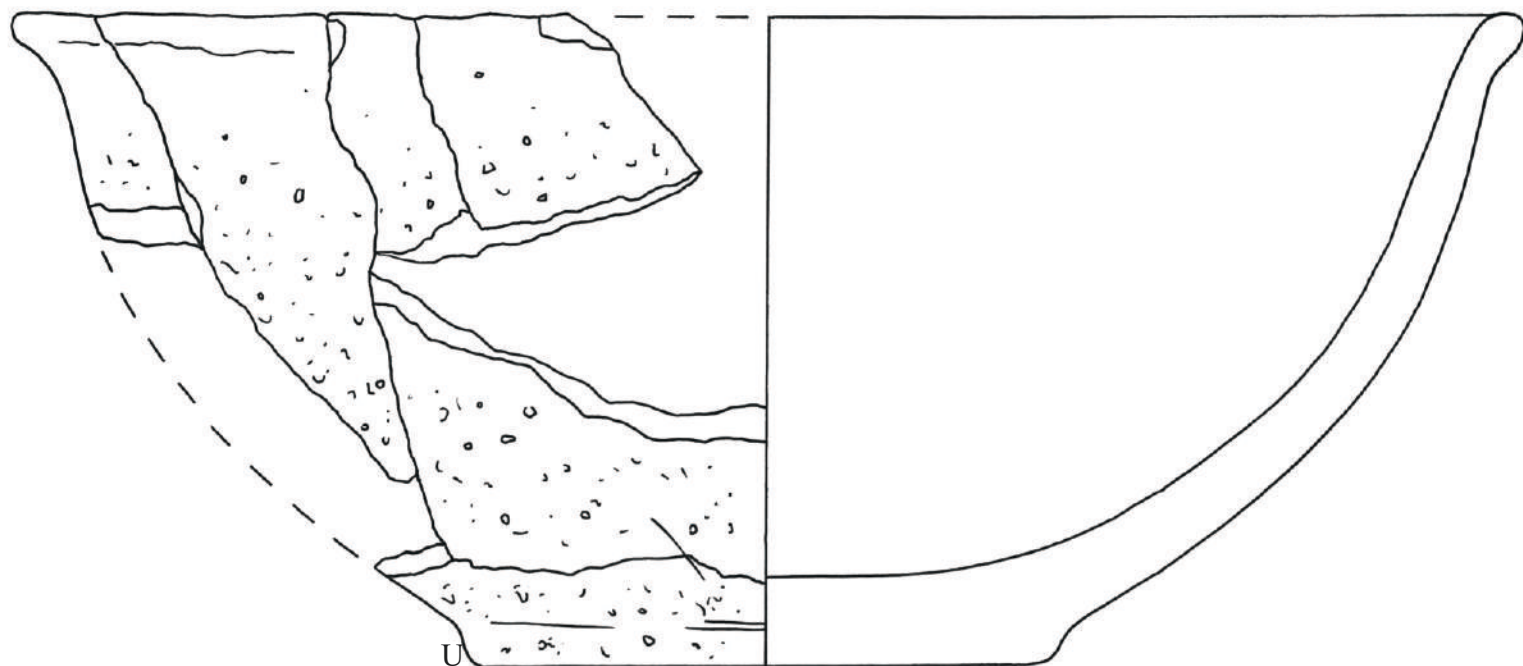
o óÅK=KOK=_ç○ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖäK=≡RÅóóÅÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
t óÄ¼ê=ÅÉê~åååå=å~ÅóóååçïÈà=âiäiïêó=éçãçêëääÈàK=NJPW~NÅäÉáí=âê=N

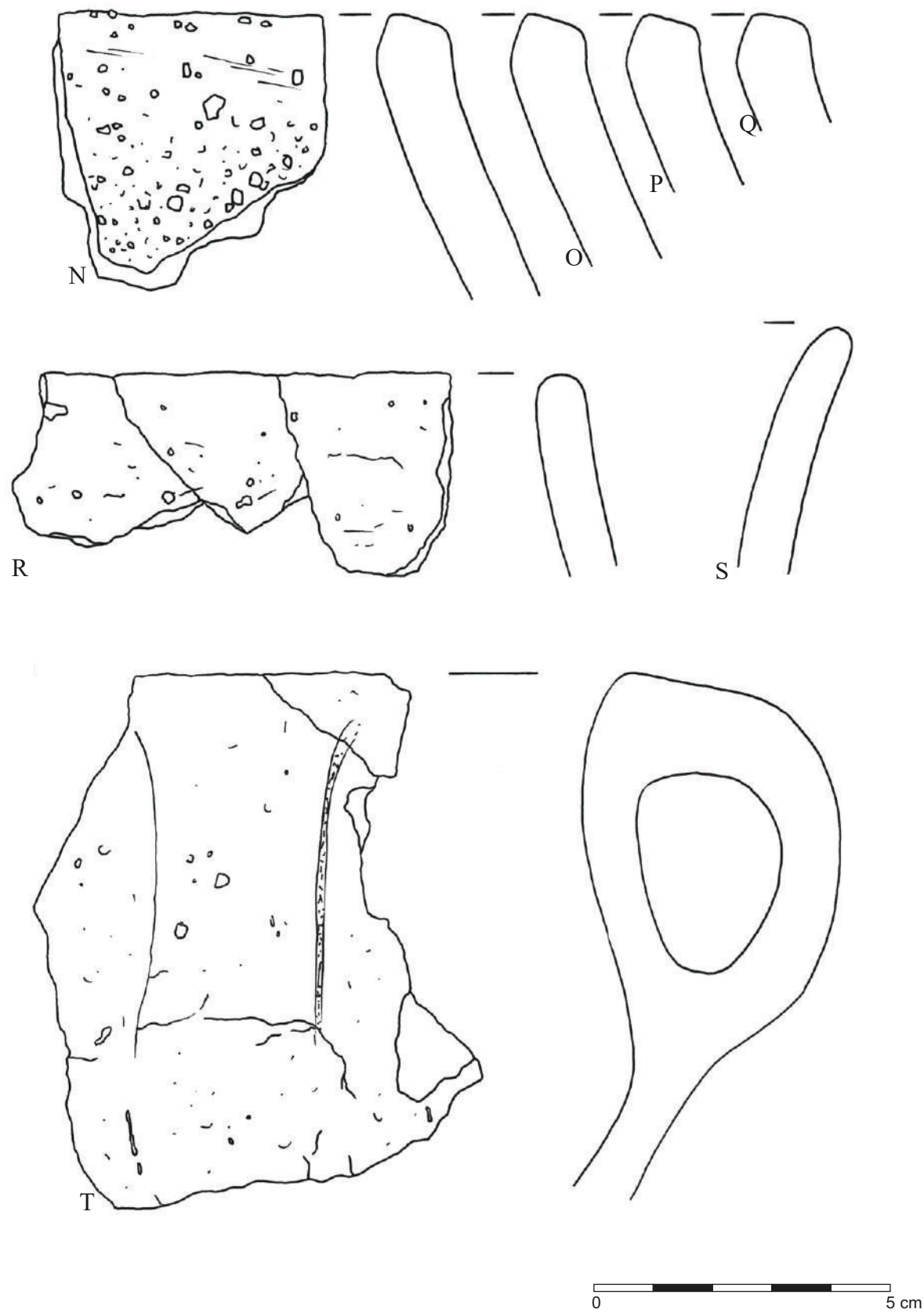
o óÅK=KPK=_çóÉécäÉ=j~△ÉI=ÖãK==RÀòóÅÉI=ïçàK=écãçêëääÉI=ëí~ãK=âê=TK
t óÄ¼ê=ÅÉê~ääää=â~ÀòóääçïÉà=âiäiïêó=écãçêëääÉaK=NJOWNKäÉaí=âê=N

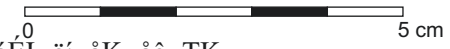
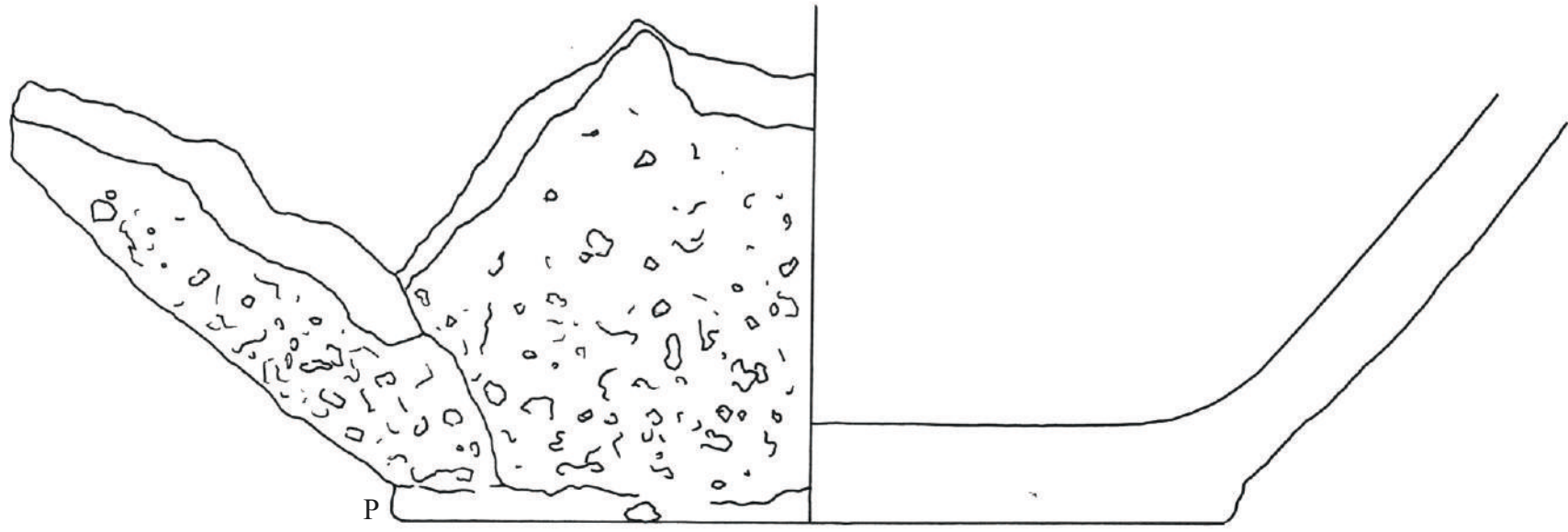
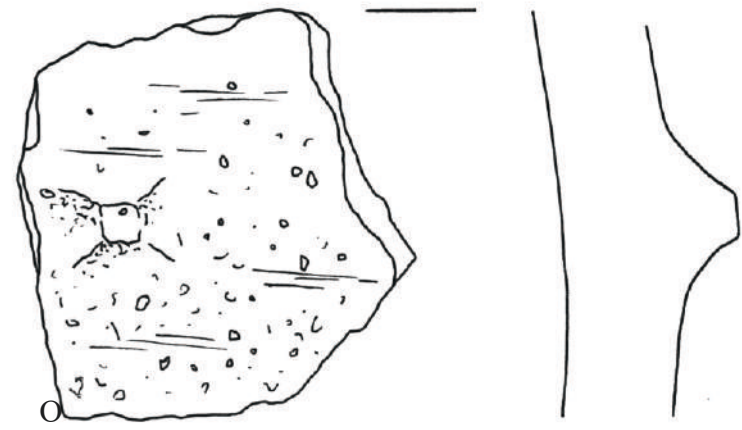
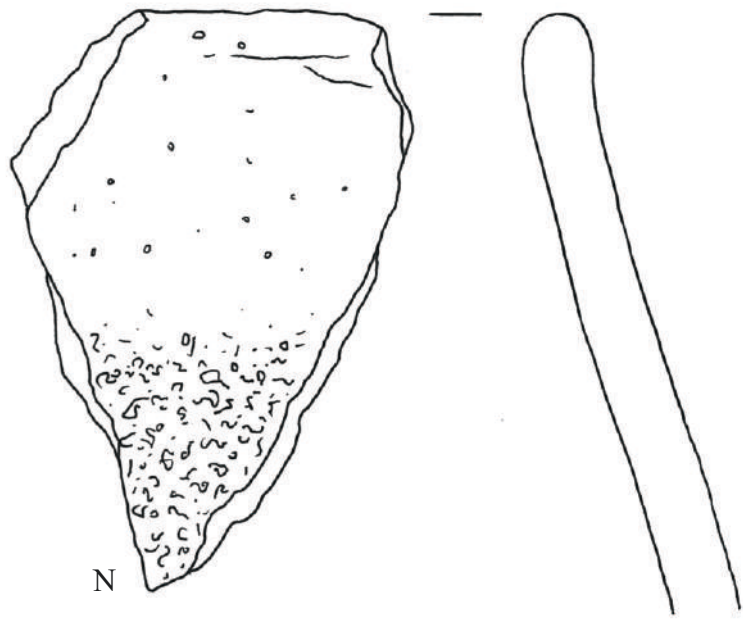
0 5 cm

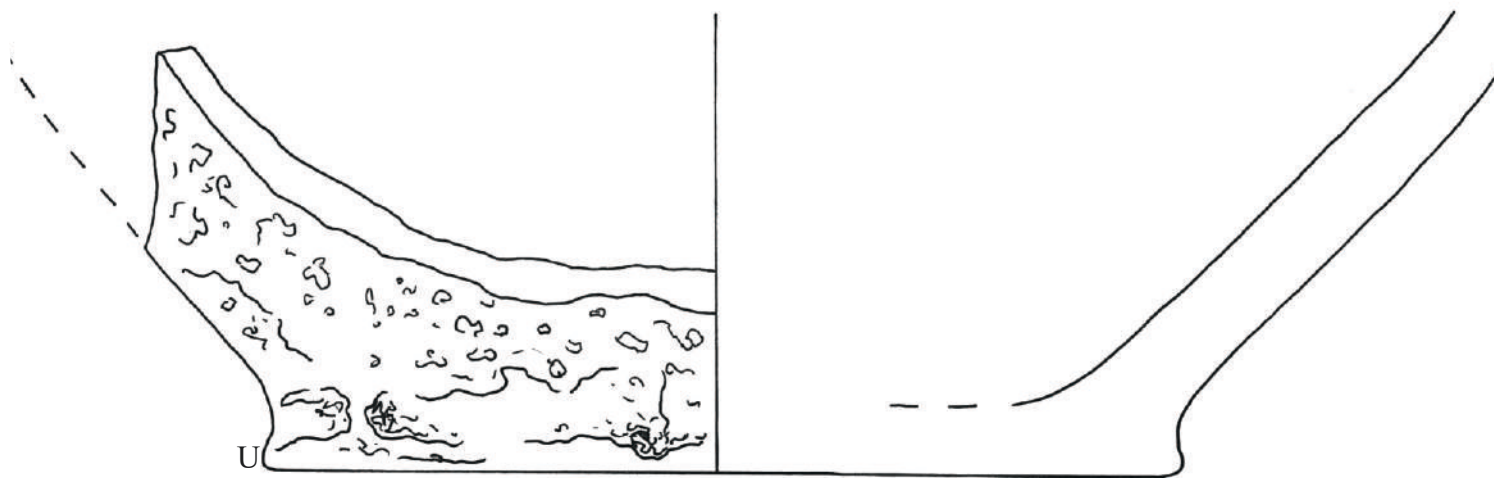
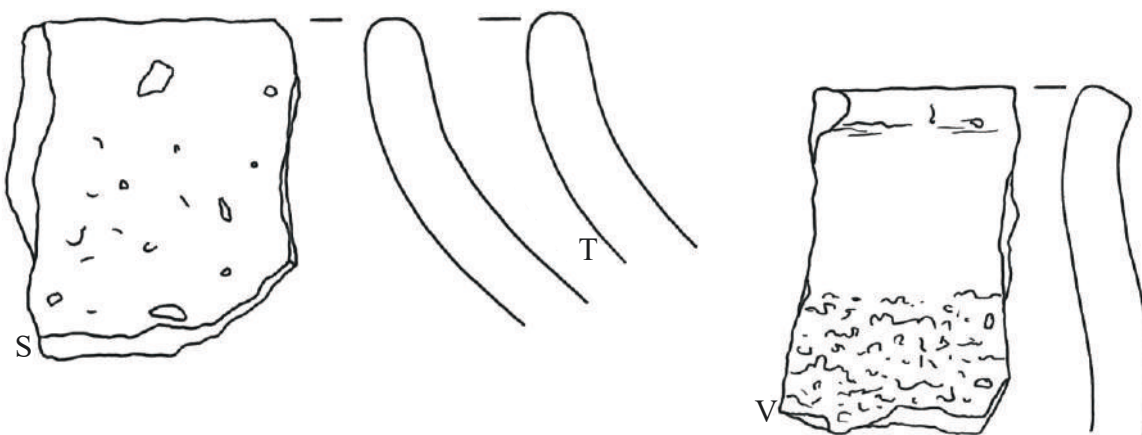
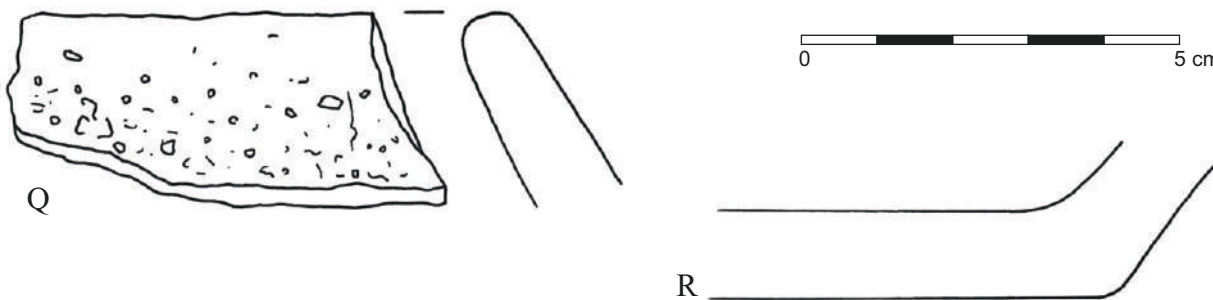
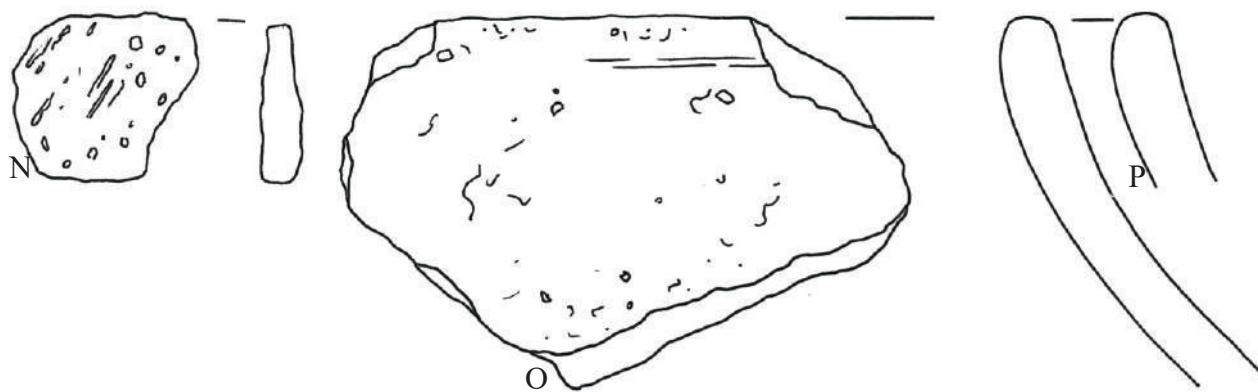
o óÅK=KQK= çóÉçäÉ=j~ΔÉI=ÖäK=≡RÅóóÅÉI=ïçàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
t óÄ¼ê=ò~Äóíâ¼í=âíäíêó=éçãçêëääÉäK=NJOW=çÄäÉäí=âê=NPK=PJQW=çÄäÉäí=âê=NQK=RJUW=çÄäÉäí=âê=C
NJPI=RJUW=ÄÉê~ää~=â~Åóóääçĩ~K=QW=éçäÉé~K=

ο οΆΚ=ΚΚΚ= _ç◊ÉéçäÉ=j~△ÉΙ=ÖäK==ŘĀóóĀÉΙ=íčàK=éçãçêëääÉΙ=ëí~âK=âê=TK
t óĀ¼ê=ĀÉê~ääää=â~ĀóóääçİĒà=âiäiîêó=éçãçêëääĒàK=NJTW=çĀĀÉâí=âê=ORK=

o óÅK=KSK=_ç◊ÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK==RÅðóÅÉI=ïçàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
t óÄ¼ê=ÅÉê~ääáá=â~ÅðóääçïÉà=âïäïîéó=éçãçêëääÉàK=NJPW=çÄäÉâí=âê=ORK

o óÅK=KTK=_çóÉécäÉ=j~△ÉI=ÖaK==RÅóóÅÉI=ïçàK=éçãçêëääÉI=ëí~aK=aê=TK
 t óÄ¼ê=ò~Äóíâ¼í=âíäííêó=éçãçêëääÉaK=NW=çÄáÉâí=aê=PRK=OJUW=çÄáÉâí=aê=QNK=VW=çÄáÉâí=aê=QVK-
 NW=éçäÉÉ~K=OJVW=ÅÉê~ääâ~=â~Åóóääçĩ~K==

V. ŚLAD OSADNICTWA ŚREDNIOWIECZNEGO

W trakcie eksploracji stanowiska nr 7 w Bożepolu Małym odkryto dwa ułamki ceramiki datowane na okres średniowiecza. Omawiane znaleziska pochodziły z obiektów nieruchomych oznaczonych nr 24 i 59, które z uwagi na obecność wspomnianego materiału w wypełniskach, powiązano z wymienioną epoką.

V.1. Obiekty nieruchome

Obiekt nr 24 to jama (lub połączone w części stropowej dwie jamy) o nieoznaczonej funkcji. W przekroju poziomym posiadała ósemkowaty zarys o długości 4,21 m i szerokości 1,82 m (tabl. II.7; fot. II.9-10). Jej wypełnisko składało się ze zglinionego piasku z jasnobrunatną próchnicą zalegającego w partiach centralnych, otoczonego przez próchnicę barwy szaro-brunatnej. Głębokość jamy wynosiła maksymalnie 0,48 m. Profil wyróżniał się podwójnie nieckowatym kształtem, wyraźnie płytszym w części środkowej. Jama zarejestrowana została na granicy arów 46D/47C. Inwentarz materiału ruchomego zawierał pojedynczy fragment ceramiki.

Obiekt nr 59 to także pozostałości jamy, o funkcji trudnej obecnie do określenia. W rzucie poziomym posiadała owalny, nieco wydłużony zarys o wymiarach $1,66 \times 1,12$ m (tabl. II.12). W stropowej części wypełniska zalegał zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą, poniżej zaś piasek z próchnicą o barwie jasnobrunatnej. Profil jamy posiadał nieckowaty, asymetryczny zarys. Jej głębokość wynosiła 0,39 m. We wnętrzu odkryto pojedynczy ułamek ceramiki. Obiekt zarejestrowano na arze 59B.

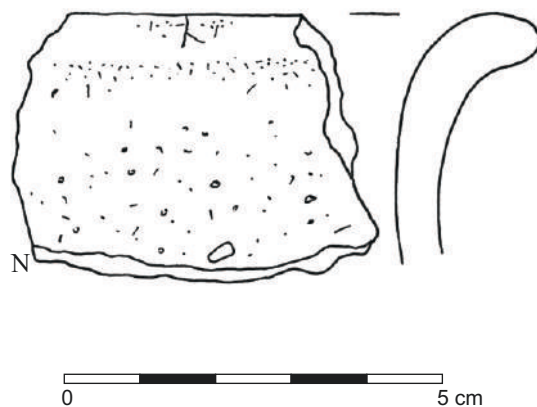
V.2. Materiał ceramiczny

Z obu wymienionych powyżej obiektów pochodzi po jednym ułamku ceramiki naczyniowej.

W jamie oznaczonej nr 24 odkryto niewielki fragment krawędzi naczynia (o wymiarach $4,2 \times 3,4$ cm) wylepionego ręcznie ze śladami obtaczania (ryc. V.1; fot. II.40). Ścianka posiada ok. 5-6 mm grubości, a przełam jest dwubarwny. Omawiany egzemplarz uformowany został z masy ceramicznej zawierającej piaszczystą domieszkę schudzającą oraz drobny tłuczeń o średnicy do 1 mm. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna posiada zbliżoną kolorystycznie, jasnobrązową barwę. Jej faktura jest szorstkawa.

Drugi ułamek ceramiki pochodzi z obiektu nr 59. Jest to fragment brzuśca (o wymiarach $5,9 \times 3,4$ cm). Ścianka o grubości 7 mm, w przełamie dwubarwna. Jako domieszkę schudzającą masę garncarską użyto tłuczeń mineralny o średnicy 0,5-1 mm. Obok tłuczni widoczne są też drobiny miki. Powierzchnia zewnętrzna posiada barwę jasnobrązową, wewnętrzna zaś ciemnoszarą. Jej faktura jest szorstkawa.

Śladowe pozostałości ceramiki, pozwalają na ogólne rozpoznanie, uwzględniające jedynie aspekt techniczny procesu jej wytwarzania. Opierając się o funkcjonujące w literaturze podziały na grupy technologiczne ceramiki naczyniowej, egzemplarze ze stanowiska nr 7 w Bożepolu Małym można sklasyfikować najprawdopodobniej w grupie wyrobów lepionych ręcznie i całkowicie obtaczanych (Łosiński, Rogosz 1983, s. 202-203; Sikorski 1995, s. 98-102; 2000, s. 292; Poliński 1996, s. 31-34). Jej datowanie umieścić można szeroko w fazach E-F wczesnego średniowiecza (Hensel 1950, s. 5, Dzieduszycki 1980, s. 373-374).

o óÅKKNK= çóÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK==ÁÀóóÁÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~âK=âê=TK
 `Éê~ãää~=â~Àóóääçĩ~ò=çâêÉëì=iÁóÉëâÉÖç=ℒêÉÇääçĩáÉÁò~K=NW=çÄáÉâí=âê=OQK

VI. ŚLADY OSADNICTWA NOWOŻYTNEGO

Źródła datowane na okres nowożytny, odkryte na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym, ograniczają się do pozostałości 5 obiektów nieruchomych, 6 fragmentów ceramiki naczyniowej oraz drobnego ułamka prawdopodobnie wyrobu kaflarskiego. Ponadto pozyskano metalową łuskę od naboju do karabinu oraz resztki opakowania po papierosach.

VI.1. Obiekty nieruchome

Podczas prowadzenia badań wykopaliskowych odkryto 5 obiektów, których chronologię ze względu na obecność w wypełniskach materiału ruchomego, można powiązać z okresem nowożytnym. W grupie tej wyróżnić można 3 jamy o nieokreślonym przeznaczeniu oraz 2 dołki posłupowe. Wymienione obiekty występowały pojedynczo, nie tworząc układów funkcjonalno-przestrzennych ze sobą (ryc. I.3).

VI.1.1. Jamy o nieustalonej funkcji

Wśród wymienionej grupy znajdują się jamy oznaczone nr: 32 (tabl. II.8), 55 (tabl. II.11, fot. II.25-26) oraz 70 (tabl. II.15, fot. II.29-30). Jamy różnią się od siebie przede wszystkim zarejestrowanymi wymiarami.

Obiekt nr 32 posiadał wymiary $1,79 \times 1,12$ m i przekrój poziomy zbliżony do kształtu owalnego. Profil rysował się w postaci asymetrycznej, płytkiej niecki; jej głębokość wynosiła 0,29 m. W wypełnisku zalegał piasek zgliniony z szaro-brunatną próchnicą. W inwentarzu zanotowano ułamek ceramiki – fragment dna. Obiekt zarejestrowano na arze 67D.

Obiekt nr 55 to wkop o regularnym, prostokątnym zarysie i wymiarach $1,23 \times 1,00$ m. W profilu posiadał asymetryczny, zbliżony do trapezowatego kształt. Jego głębokość wynosiła 0,3 m. Na wypełnisko składały się warstewki piasku z próchnicą o barwie szaro-brunatnej i brunatnej. Z obiektu pochodzi znalezisko łuski od naboju oraz zachowane w stanie szczątkowym papierowe opakowanie po papierosach.

Ostatnia z jam – obiekt nr 70 – charakteryzowała się największymi gabarytami ($3,06 \times 1,57$ m) i dość nieregularnym, zbliżonym do owalnego kształtem. Posiadała głębokość 0,34 m, zaś jej profil przyjął kształt nieckowaty z wypłaszczonym, poziomym dnem. Na całą treść wypełniska składał się zgliniony piasek z próchnicą o dość intensywnej, ciemnoszarej barwie. Z jamy

pochodzi ułamek wyrobu prawdopodobnie kaflarskiego oraz fragment ceramiki kultury pomorskiej (por. rozdział IV). Obiekt zarejestrowano na arze 55A.

Zróznicowane pod względem wymiarów, kształtów czy treści wypełniska, obiekty nieruchome określane jako jamy, to powszechna kategoria znalezisk na stanowiskach osadniczych. Ze względu na trudności z odtworzeniem funkcji, łączy się je najczęściej z ogólną aktywnością gospodarczą prowadzoną przez społeczność osady. Jamy nowożytnie odkryte w Bożepolu Małym, w połączeniu ze znikomą liczbą źródeł ruchomych nie dają podstaw do głębszych hipotez. Wydaje się, że odkryte w nich przedmioty trafiły do wnętrza obiektów w sposób przypadkowy i nie mają związku z ich wykorzystywaniem.

Na tle wspomnianych jam, z uwagi na większą powierzchnię i płaskie dno wyróżnia się obiekt nr 70, który można interpretować jako pozostałości zagłębionej części kopca, przeznaczonego do przechowywania (zimowania) płodów rolnych. W mniejszych gospodarstwach w zasadzie do czasów współczesnych magazynowano produkty w miejscach ich wytworzenia, zwykle przy skraju pola. Warzywa okopowe składano w płytkich dołach i przykrywano słomą oraz ziemią, by zapewnić im świeżość przynajmniej do wiosny następnego roku.

VI.1.2. Dołki posłupowe

Do powyższej kategorii zaliczono tylko dwa obiekty – nr 15 (tabl. II.3) oraz 33 (tabl. II.8, fot. II.11-12). Oba posiadały owalne zarysy o wymiarach $0,5 \times 0,28$ m i $0,44 \times 0,4$ m. Głębokości wynosiły 0,2 i 0,34 m, zaś profile przybrały nieckowaty i U-kształtny obrys. W jednorodnych wypełniskach występował zgliniony piasek z próchnicą o dość intensywnej, szaro-brunatnej barwie. Ślady po słupach zarejestrowano w znacznym oddaleniu od siebie i innych obiektów nieruchomych, co wyklucza połączenie ich w ramach układu funkcjonalno-przestrzennego, uwzględniającego zarejestrowane pozostałości. Z obiektu nr 15 pochodzą 3 fragmenty ceramiki, zaś z obiektu nr 33 – 2 ułamki.

VI.2. Źródła ruchome

Wszystkie zabytki doby nowożytnej odkryte w wypełniskach wymienionych powyżej obiektów nieruchomych, tworzą zbiór o różnorodnym pochodzeniu. Trzeba zarazem zaznaczyć, że pochodzą one od wyrobów, które zostały silnie rozdrobnione. Największy z zachowanych ułamków – fragment naczynia z obiektu nr 15 – posiadał wymiary $5,2 \times 5,4$ cm (ryc. I.1:1). Do omawianego zbioru należą:

Ceramika ceglasta szkliwiona

W obiekcie nr 15 odkryto 3 ułamki ceramiki wytworzonej z glin żelazistych i wypalonej w atmosferze utleniającej na kolor ceglasty (ryc. VI.1:1, fot. II.42). Wszystkie pochodzą z partii brzuścowych. Masa garncarska schudzona została za pomocą drobnoziarnistego piasku (o około 0,5 mm grubości). Naczynia poddane zostały szkliwieniu: w dwóch przypadkach wewnątrz pojemnika zastosowano glazurę barwy miodowej, na trzecim występuje szkliwo brązowe prawdopodobnie na ścianie zewnętrznej. Na ułamkach widoczna jest glazura w postaci litej powłoki. Z uwagi na fragmentaryczne zachowanie naczyń (średnice od 2,5 do 3,5 cm, grubości ścianek od 4-5 do 7-8 mm) niemożliwe było określenie ich formy.

Ceramika ceglasta

Pozyskany egzemplarz z obiektu nr 32 to ułamek dna o wymiarach 3,3 × 3,1 cm. Podobnie jak zabytki wymienione wyżej, jest przykładem wyrobu garncarskiego wypalonego w atmosferze utleniającej na kolor ceglasty. Jego grubość (na dnie) wynosiła 9 mm, a przełam był trójbarwny (ryc. VI.1:2, fot. II.43). Omawiany fragment to przykład ceramiki tzw. „zgrzebnej” czyli nieglazurowanej, występującej pospolicie na obszarze Polski niemal do czasów współczesnych (Reinfuss 1955, s. 79-80).

Ułamek ceramiki stalowoszarej

Odkryty w obiekcie nr 33 fragment to drobna (2 × 1,8 cm) część krawędzi naczynia toczzonego, tzw. stalowoszarego (tabl. VI.1:3, fot. II.41). Charakteryzuje się dobrym wypałem w atmosferze redukcyjnej na kolor ciemnoszary. Wylew został podkreślony podwójnym, wąskim żłobkiem, a grubość ścianki na zachowanej części wynosiła 7 mm. Zauważalna jest drobna domieszka schudzająca w postaci ziaren piasku. Przełam posiadał jednolitą, szarą barwę

Ceramika pseudomajolikowa

Pochodzący także z obiektu nr 33 ułamek naczynia pokrytego glazurą to przykład wyrobu prawdopodobnie pseudomajolikowego(?). Naczynia te, zwane są także malowaną ceramiką ludową (Reinfuss 1955, s. 56-57) czy półmajoliką (Supryn 1975). Jest on prawdopodobnie częścią czerepu talerza(?) o grubości 9 mm. Przełam był jednobarwny, obserwowano w nim nieznaczne ilości drobnej domieszki schudzającej. Powierzchnia barwy ceglastej pokryta była glazurą ołowiową od wewnątrz, poniżej której widoczne są ślady malowania pobiałą o nieokreślonej ornamentyce. Szkliwo posiadało kolor jasny, miodowy.

Łuska od karabinu

Z obiektu nr 55 pochodzi metalowa łuska do karabinu (fot. II.44). Według oznaczeń zachowanych na dnie komory łuski, opisywany pocisk wyprodukowany został przez fabrykę Deutsche Waffen und Munitionsfabrik A.G. (symbol *DWM*). Powstanie spółki zbrojeniowej sięga końca XIX wieku, a w jej skład wchodziła m.in. fabryka amunicji w Karlsruhe (dawniej Deutsche Metallpatronenfabrik Lorenz) oraz fabryka broni w Berlinie (www.military.wikia.org/wiki/Deutsche_Waffen_und_Munitionsfabriken). Produkowała broń i amunicję z przerwami do końca 2. wojny światowej, by później zmienić profil m.in. na remonty i budowę urządzeń kolejowych i komunikacji miejskiej.

Kolejnym symbolem na łusce było oznaczenie „*W.Br. 7×64*”, określające projektanta i konstruktora pocisku – Wilhelma Brenneke oraz kaliber pocisku – 7 mm. W 1917 roku firma konstruktora wprowadziła do produkcji wymieniony pocisk (oraz zmodyfikowany nabój kalibru 7×65R) i na rynku pojawiła się pierwsza broń w tych kalibrach. Omawiany pocisk produkowany jest do dnia dzisiejszego i powszechnie wykorzystywany do broni myśliwskiej (www.wildhueter-st-hubertus.de/wilhelm-brenneke-_150-geburtstag-2).

Opakowanie po papierosach marki R6

Także w obiekcie nr 55 odkryto drobne fragmenty opakowania po papierosach (fot. II.45). Częściowo zachowane napisy wskazują na niemiecką markę R6 produkowaną przez firmę Reemtsma. Założona została przez Bernharda Reemtsmanna w 1910 roku w Erfurcie i rozwijana w latach następnych przez jego synów – Hermanna i Philippa. W 1923 roku produkcja została przeniesiona do miejscowości Altona pod Hamburgiem.

W 1921 roku wprowadzony został w Niemczech znak towarowy „Reemtsma” oraz marki papierosów „R6” i „Ernte 23”, zdobywając ogromną popularność wśród klientów. W latach dwudziestych XX wieku firma zdobyła około 60% udziału w niemieckim rynku tytoniowym (www.reemtsma.com/das-unternehmen/die-geschichte-von-reemtsma-dekaden/; www.reemtsma.com/fileadmin/pdf/1_Unternehmen/Reemtsma_Unternehmensgeschichte.pdf). Znalezione fragmenty prawdopodobnie pochodzą z wyrobu wyprodukowanego w latach 40-tych XX wieku (www.zigsam.at/B_R6.htm).

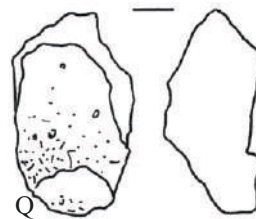
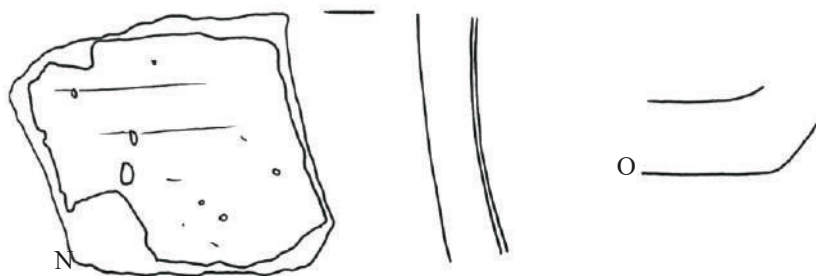
Wyrób kaflarski

Ostatnim z wyrobów ceramicznych, służącym do celów odmiennych niż naczynia była niewielka bryłka zidentyfikowana jako ułamek kafla(?). Pochodził on z obiektu nr 70, a jego

zachowane wymiary to $2,6 \times 1,6 \times 1,9$ cm (ryc. VI.1:4, fot. II.46). Był to fragment kołnierza kafla o nieokreślonej grubości z zachowanym otworkiem po mocowaniu. Odznaczał się wyraźną, ciemnoczerwoną barwą. Nie było śladów szkliwienia.

Ze względu na nieliczny i silnie rozdrobniony zbiór wyrobów ceramicznych, pozyskanych w trakcie badań wykopaliskowych, określenie ich chronologii ograniczyć można do ogólnego datowania na okres od XVII do XIX w. Także znaleziony w obiekcie nr 33 ułamek ceramiki stalowoszarej można wiązać z taką chronologią, mimo, że stanowi ona zwykle składnik zbiorów pochodzących z okresu późnego średniowiecza. W zależności od wytwórcy, naczynia „siwione” wytwarzane były aż do upadku rzemiosła garncarskiego w 2 połowie XX wieku, choć już wcześniej ustępowały miejsca wyrobom ceglastym (Fryś-Pietraszkowa 1994, s. 16-18). Należy sądzić, że w omawianym przypadku można wnioskować o jego szerokim datowaniu, począwszy od połowy XVII w. aż po czasy współczesne.

Na problemy z dokładnym datowaniem wpływ miał także niespójny charakter zbioru. Prawdopodobnie dowodzi to o dużej przypadkowości podczas deponowania go na omawianym obszarze, zapewne przez przywleczenie w trakcie prac rolniczych. Podobne odkrycia przedmiotów z czasów nowożytnych miały miejsce w trakcie badań weryfikacyjnych prowadzonych na obszarach sąsiadujących ze stanowiskiem nr 7 w Bożepolu Małym (Kałwak et al. 2016).

o óÅKfKNK=_çóÉéçäÉ=j~△ÉI=ÖãK=≡RÅòóÅÉI=içàK=éçãçêëääÉI=ëí~åK=âê=TK
t óÄ¼ê=ò~Äóíâ¼i=ò=çâêÉëi=âçïçóóíâÉÖçK=NW=çÄáÉâí=âê=NRK=OW=çÄáÉâí=âê=POK=PW=çÄáÉâí=âê=PPK
NJPW=ÅÉê~ääâ~=â~Åòóääçĩ~K=QW=Ñê~ÖãÉâí=â~Ñä~\

VI. OBIEKTY BEZ MATERIAŁU DATUJĄCEGO (NIEOKREŚLONE CHRONOLOGICZNIE)

Występowanie na stanowiskach osadniczych obiektów archeologicznych o nieokreślonej chronologii jest zjawiskiem powszechnym i stanowi zwykle znaczny odsetek wszystkich pozostałości nieruchomych rejestrowanych podczas badań (Romańska 2008, s. 243). Wśród czynników mających wpływ na niemożność datowania obiektów, oprócz braku zachowanych materiałów ruchomych wymienia się stopień zniszczenia stanowiska czy intensywność osadnictwa na danym fragmencie osady. Ponadto znaczenie mogą mieć takie elementy podlegające ocenie jak morfologia i funkcja obiektu, obserwacja stratygrafii i planigrafia materiału ruchomego na badanej powierzchni (Krzyszowski 2008, s. 451-452).

Podczas badań na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym zarejestrowano 42 obiekty nieruchome, które sklasyfikowano w kategorii źródeł nieokreślonych kulturowo. Oczywiście można zakładać, że geneza części z nich może być związana z osadnictwem społeczności kultury pomorskiej, najczęściej reprezentowanej na odkrytej przestrzeni. Należy jednak pamiętać, że rejestrowano także nieliczne ślady z okresu średniowiecznego i nowożytnego (por. rozdziały VI VI).

Grupę obiektów sklasyfikowanych w kategorii niedatowanych stanowi prawie 60% wszystkich znalezisk nieruchomych zarejestrowanych na stanowisku. Ich zestawienie zawiera katalog tabelaryczny, zamieszczony na początku opracowania (tabela II.1). Uwzględniono w nim dane na temat lokalizacji, parametrów metrycznych, morfologii czy rodzaju wypełniska, które pozwoliły podzielić omawiany zespół na trzy grupy funkcjonalne: paleniska, dołki posłupowe oraz jamy o nieustalonym przeznaczeniu.

VI.1. Jamy o nieustalonej funkcji

Powyższa kategoria to najliczniejsza grupa obiektów nieruchomych o nieokreślonej chronologii. Wydzielono tutaj 33 jednostki, które oznaczone zostały nr: 1 (tabl. II.2), 7 (tabl. II.2), 9 (tabl. II.3), 12 (tabl. II.3), 17 (tabl. II.3), 18 (tabl. II.5), 19 (tabl. II.4), 22 (tabl. II.5), 27 (tabl. II.8), 29 (tabl. II. 5), 30 (tabl. II.8), 34 (tabl. II.8), 39 (tabl. II.9), 40 (tabl. II.10), 42 (tabl. II.10), 44 (tabl. II.10), 45 (tabl. II.10, fot. II. 19-20), 46 (tabl. II.10), 51 (tabl. II.11), 52 (tabl. II.11, fot. II.23-24), 53 (tabl. II.11), 54 (tabl. II.11), 56 (tabl. II.12), 57 (tabl. II.12), 58 (tabl.

II.12), 61 (tabl. II.13), 62 (tabl. II.12), 63 (tabl. II.13), 65 (tabl. II.14), 66 (tabl. II.13), 67 (tabl. II.13), 69 (tabl. II.13) i 71 (tabl. II.14).

Prawie $\frac{2}{3}$ spośród omawianej kategorii to obiekty bardzo małe o powierzchni nie przekraczającej 1 m². W grupie tej sklasyfikowano 20 jam. W kolejnej o powierzchni zawierającej się w przedziale od 1 do 2 m² znalazło się 7 zagłębień, zaś w przedziale od 2 do 3 m² dalsze 5 jam. Największą powierzchnią – około 6 m² wyróżniał się obiekt nr 65.

Obok zbliżonych gabarytów w przekroju poziomym, większość omawianych obiektów charakteryzowała się także podobnymi głębokościami. Przeważały jamy płytkie, których maksymalna głębokość nie przekraczała 0,3 m. Zarejestrowano 20 zagłębień o takim parametrze. Dalszych 11 jam posiadało głębokości zawierające się w przedziale od 0,3 do 0,6 m. Na tym tle wyróżniały się dwa pozostałe obiekty – nr 65 i 52 – o głębokościach odpowiednio 0,70 m (tabl. II.14) i 1,2 m (tabl. II.11).

Jamy bardzo małe charakteryzowały się głównie zarysem owalnym, np.: obiekty nr 19 (tabl. II.4), 42 (tabl. II.10) lub nieco wydłużonym, zbliżonym do owalnego – m.in. obiekty nr 17 (tabl. II.3) czy 71 (tabl. II.14). Ponadto notowano kształt nieregularny – obiekt nr 46 (tabl. II.10), prostokątny – obiekt nr 12 (tabl. II.3) i kolisty – obiekt nr 51 (tabl. II.11). Z kolei profile omawianej kategorii przyjmowały jedynie zarys nieckowaty (lub asymetryczny nieckowaty), np. w obiekcie nr 19 (tabl. II.4) lub 40 (tabl. II.10) bądź nieregularny – obiekt nr 7 (tabl. II.2) czy 12 (tabl. II.3). Wspólną cechą bardzo małych jam są w przeważającej mierze treści wypełniska, na które składał się zgliniony piasek z szaro-brunatną (np. obiekt nr 17) lub brunatną próchnicą (obiekt nr 40). Jedynie w dwóch obiektach zarejestrowano dwuwarstwowe wypełnisko z piaskiem zglinionym i próchnicą barwy szaro-brunatnej oraz jasnobrunatnej (obiekt nr 39) lub ciemnoszarej (obiekt nr 45). W ostatniej z wymienionych jam zachowały się elementy wzmacniające zagłębienie w postaci kamieni umieszczonych w jednym z boków i na dnie (tabl. II.10, ot. II.19-20).

Do jam o małych wymiarach (1-2 m²) zaliczono 7 obiektów. Wyróżniały się przede wszystkim owalnymi, dość regularnymi kształtami w rzucie poziomym (m.in. obiekt nr 56, tabl. II.12 czy 62, tabl. II.12). Ponadto zarejestrowano po jednym przykładzie jamy w kształcie zbliżonym do prostokątnego (obiekt nr 18, tabl. II.5) oraz o nieregularnym zarysie (obiekt nr 9, tabl. II.3). Prawie wszystkie przekroje pionowe odznaczały się kształtem nieckowatym, niekiedy z lekko wypłaszczonym dnem (np. obiekt nr 27, tabl. II.8). W jednym przypadku – obiekcie nr 1 – profil był nieregularny (tabl. II.2). Na wypełniska omawianej grupy składał się

głównie zgliniony piasek z zawartością próchnicy o barwie brunatnej (np. obiekty nr 18 i 27). Jedynie w obiekcie nr 69 przybrał on jasnoszary odcień, zaś w obiekcie nr 9 zalegała we wnętrzu piaszczysta próchnica o barwie szaro-brunatnej.

Wśród jam o średnich gabarytach (o powierzchni 2-3 m²) wymienić można obiekty nr: 22 (tabl. II.5), 44 (tabl. II.10), 52 (tabl. II.11, fot. II.23-24), 61 (tabl. II.13) oraz 63 (tabl. II.13). Charakteryzowały się one zróżnicowanymi zarysami w przekroju poziomym: nieregularnym (obiekt nr 22), kolistym (obiekt nr 44), zbliżonym do trójkątnego (obiekt nr 52) lub owalnego (obiekty nr 61 i 63). Profile były nieregularne (obiekty nr 22, 44 i 63) bądź nieckowate (obiekty nr 52 i 61). Jama nr 52 odznaczała się ponadto największą zachowaną głębokością spośród wszystkich obiektów odkrytych na stanowisku – 1,2 m. W zagłębieniach omawianej grupy zalegała głównie warstwa zglinionego piasku z próchnicą o barwie szaro-brunatnej. W dwóch obiektach zarejestrowano dwuwarstwowe wypełniska. W obiekcie nr 22 występowały warstwy piasku z jasnoszarą próchnicą i zglinionego piasku z próchnicą o barwie jasnobrunatnej. Z kolei w obiekcie nr 63 nawarstwienia tworzył zgliniony piasek z próchnicą o barwie szaro-brunatnej i ciemnoszarej.

Ostatnim obiektem, odbiegającym pod względem wymiarów była jama oznaczona nr 65 (tabl. II.14). Jej zarejestrowana powierzchnia w stropie wynosiła nieco ponad 6 m². Posiadała nieregularny, zwężający się w kierunku południowym kształt w przekroju poziomym. Profil posiadał wyraźne przegłębienia przy północno-zachodnim krańcu jamy oraz w jej strefie centralnej. Treść wypełniska stanowił szaro-brunatny, piasek z próchnicą. Niewykluczone, że w omawianym przypadku zarejestrowano ślady dwóch zagłębień połączonych w partii stropowej. Część północna posiadała regularny (owalny) zarys o głębokości 0,36 m przy krawędzi jamy. Po stronie południowej istniała jama o mniejszej powierzchni z przegłębieniem do 0,7 m. Kolejna hipoteza pozwala przypuszczać, że w profilu zarejestrowano zachowane ślady po słupach, będących elementem konstrukcji zadaszającej omawiany obiekt(?).

Omawiane znaleziska odkrywane były na całej przestrzeni zbadanego obszaru, tworząc większą koncentrację w południowo-wschodniej części wykopu na arach 57-59 (ryc. I.3).

Jamy o zróżnicowanych wymiarach, kształtach oraz zawartości wypełniska, spotykane są powszechnie na osadach badanych wykopaliskowo, z różnych okresów chronologicznych. Ich funkcja najczęściej trudna jest do odtworzenia, przez co łączy się je zwykle z aktywnością gospodarczą prowadzoną przez daną społeczność w obrębie eksploatowanej przestrzeni stanowiska. Odkrycia z Bożepola Małego nie dostarczają w tym względzie nowych informacji.

Większość z nich to najprawdopodobniej obiekty o charakterze gospodarczym, pełniące funkcje zasobowe, magazynowe lub produkcyjne.

VI.2. Paleniska

Do powyższej kategorii zakwalifikowano dwa obiekty – nr 26 (tabl. II.7) i 68 (tabl. II.15). Pierwszy z nich, zlokalizowany na arze 49B, to jama o owalnym zarysie w przekroju poziomym i nieregularnym profilu. Jej zachowane wymiary to $1,22 \times 1,08$ m. Wypełnisko w północno-wschodniej części jamy stanowiła warstwa spalenizny otaczającej kilka kamieni polnych. W pozostałej części jamy zalegał zgliniony piasek z próchnicą barwy szaro-brunatnej. Głębokość niecki wynosiła 0,34 m.

Kolejne palenisko odkryte na arze 57D posiadało również kształt owalny o wymiarach $1,8 \times 1,32$ m. W górnej części występował zgliniony piasek z szaro-brunatną próchnicą i kilkunastoma drobnymi kamieniami bez czytelного układu. Poniżej zanotowano warstwę intensywnej spalenizny o miąższości około 0,12 m. Cała konstrukcja posiadała głębokość 0,33 m. Profil rysował się w kształcie niecki z wypłaszczonym dnem.

Omawiane paleniska występowały pojedynczo i w niewielkich odległościach od sąsiadujących obiektów. Były prawdopodobnie konstrukcjami związanymi z doraźnym wykorzystywaniem ognia. Znaleźiska te powszechnie występują wśród obiektów z osad, także jako obiekty nieokreślone chronologicznie (Romańska 2011, s. 244-245).

VI.3. Dołki posłupowe

Do omawianej kategorii zaliczono sześć obiektów – nr 22 (tabl. II.2), 4 (tabl. II.2), 10 (tabl. II.3), 31 (tabl. II.8), 48 (tabl. II.10), 50 (tabl. II.11) i 60 (tabl. II.12). Wszystkie posiadały koliste bądź owalne zarysy o średnicy od 0,18 do 0,65 m. Największa zanotowana głębokość wynosiła 0,47 m (obiekt nr 60). Profile o głównie nieckowatym obrysie; w pojedynczych przypadkach zarejestrowano także nieregularny i U-kształtny. Jednorodne wypełniska posiadały szaro-brunatną lub intensywną, ciemnoszarą barwę. Ich treścią był piasek lub zgliniony piasek z domieszką próchnicy. Wymienione relikty słupów zarejestrowano głównie w północnym części odkrywki (ryc. I.3), jednak w znacznym oddaleniu od siebie, co wyklucza łączenie ich w ramach jednego układu funkcjonalno-przestrzennego. Nie można wskazać również powiązań z innymi pozostałościami odkrytego osadnictwa.

Układy dołków posłupowych rejestrowane na stanowiskach archeologicznych, to najpewniej pozostałości struktur naziemnych, związanych z eksploatacją okolicznego obszaru,

o której można wnioskować na podstawie analogii etnograficznych. Mogą one być częścią budynków, wiat i osłon (Kaczor, Żółkiewski 2015, ryc. 2, s. 104) czy zabudowy gospodarczej, ogrodzeń lub płotów (Elečkowa, Frankiewicz 2015, s. 283). Z kolei pojedyncze słupy (czy grupy słupów) mogą być śladem po stogach, brogach lub innych miejscach aktywności człowieka (Skowron 2004, s. 9-12).

Obecność obiektów nieoznaczonych chronologicznie na stanowiskach archeologicznych jest zjawiskiem powszechnym, a wielokulturowe tło dodatkowo komplikuje interpretację. Łączenie ich z wyróżnionymi etapami zasiedlenia przebadanej przestrzeni jest zazwyczaj utrudnione. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że część obiektów odkrytych w Bożepolu Małym, można łączyć z okresem funkcjonowania na tym obszarze społeczności kultury pomorskiej.

ZAKOŃCZENIE

Prace wykopaliskowe na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym przeprowadzono w roku 2020, w związku z budową drogi ekspresowej S6 na odcinku Słupsk – Gdańsk (odcinek Bożepole Wielkie – początek Obwodnicy Trójmiasta). Stanowisko to odkryte zostało w trakcie sprawowania nadzoru przy pracach ziemnych związanych z inwestycją. Ogółem wykopaliska odbyły się na powierzchni 28,14 ara.

W ich rezultacie odkryto i zadokumentowano ślady osadnictwa, którego początek można upatrywać w epoce neolitu, a koniec w czasach współczesnych. Źródła odpowiadające wyróżnionym etapom zasiedlenia rejestrowane były w różnym natężeniu, w obrębie całego stanowiska. Wyróżniono tutaj pięć etapów kulturowo-chronologicznych. Podstawę ich datowania oparto w całości o cechy pozyskanego na stanowisku materiału ruchomego, w głównej mierze ceramiki naczyniowej.

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką neolitu i reprezentowane było przez znalezisko pojedynczego wytworu krzemienno-żelaznego bez określonej przynależności kulturowej.

Kolejny etap zasiedlenia omawianego terenu przypadł na wczesną epokę żelaza. Osadnictwo z tego stadium jest najliczniej reprezentowane w obrębie stanowiska. Łączyć można z nim przynajmniej 22 obiekty nieruchome oraz serię ponad 500 fragmentów naczyń ceramicznych. Niewielka dystynktywność źródeł pozwoliła w trakcie analizy na jedynie ogólne powiązanie ich z fazami wczesnej epoki żelaza oraz społecznością kultury pomorskiej.

Kolejne, marginalne ślady osadnictwa pochodzą z okresu średniowiecza i epoki nowożytnej. Reprezentowane są one już tylko przez nieliczne fragmenty ceramiki, odkryte zwykle w obiektach o nieokreślonej funkcji. Zbiór znalezisk zamykają przedmioty, których datowanie należy wiązać z wiekiem XX.

Na zakończenie można stwierdzić, że na stanowisku nr 7 w Bożepolu Małym reprezentowane są relikty osadnictwa szczególnie interesujące dla badaczy problematyki kultury pomorskiej. Ta społeczność jest najliczniej reprezentowana przez źródła nieruchome i ruchome. Można dodać, że jest to kolejne stanowisko osadnicze tego ugrupowania, odkryte podczas wspomnianej inwestycji drogowej. Przyczyni się to z pewnością do uzupełnienia wiedzy o osadach kultury pomorskiej na obszarze Pomorza Wschodniego.

BIBLIOGRAFIA

Arnold S.

1936 – 1939 *Słownik Geograficzny Państwa Polskiego i ziem historycznie z Polską związanych*, T. 1, Z. 7, Warszawa, kolumna 744-746.

Baranowska I.

2020 *Osadnictwo kultury pomorskiej*, [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 8 w miejscowości Szemud, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 35-52 (maszynopis).

2021a *Osadnictwo kultury pomorskiej*, [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 93 w miejscowości Luzino, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 35-46 (maszynopis).

2021b *Osadnictwo ludności kultury pomorskiej*, [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 94 w miejscowości Luzino, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 31-37 (maszynopis).

2021c *Ślad osadniczy ludności kultury pomorskiej*, [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 95 w miejscowości Luzino, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 45-48 (maszynopis).

Baranowska I., Kucharczyk A.

2020 *Osadnictwo kultury pomorskiej*, [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, A. Kucharczyk, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 8 w miejscowości Szemud, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 35-52 (maszynopis).

Breza E.

1993 *Nazwy kultowe na Pomorzu Gdańskim*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Linguistica 27, s. 15-21.

Dzieduszycki W.

(1979)1980 *Przemiany w strukturze garncarstwa polskiego w 2 połowie XIII i połowie XIV wieku*, Archeologia Polski, t. XXIV, z. 2, s. 363-379.

Elečkowa M., Frankiewicz M.

2015 *Obiekty nieruchome o nieokreślonej chronologii*, [w:] W. Kaczor, M. Żółkiewski (red.), Dubielewo, gm. Brześć Kujawski, stanowisko 8. Archeologiczne badania ratownicze na trasie autostrady A1 w woj. kujawsko-pomorskim, Poznań, s. 383-390.

Fryś-Pietraszkowa E.

- 1994 *Rozkwit i zmierzch ceramiki siwej*, [w:] A. Gruszczyńska, A. Targońska (red.), *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*, Rzeszów, s. 15-19.

Fudziński M.

- 1998 Sprawozdanie z badań AZP na obszarze 7-38, Gdańsk, maszynopis w archiwum WKZ.

Hensel W.

- 1950 *Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej*, t. I, Poznań

Ignaczak M., Ślusarska K.

- 2009 *Osadnictwo społeczeństw kultury łużyckiej*, [w:] J. Bednarczyk, M. Ignaczak (red.), *Badania archeologiczne na terenie odkrywki „Szczerców” Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” SA*, Poznań, s. 29-140.

Kaczmarek M.

- 1999 *Aktualne problemy badań nad kulturą pomorską w Wielkopolsce*, *Folia Praehistorica Posnaniensia*, t. 9, s. 135-173.
- 2002 *Zachodniopomorskie społeczności kultury łużyckiej w epoce brązu*, Poznań.
- 2018 *Pomorze w epoce brązu – kilka refleksji o stanie i potrzebach badań*, *Pomorania Antiqua*, t. 27, s. 7-22.

Kaczor W.

- 2020 Sprawozdanie z ratowniczych, archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku nr 7 (AZP 7-38/117) w miejscowości Bożepole Małe, gm. Łęczyce, Poznań, maszynopis w archiwum Fundacji UAM.

Kaczor W., Żółkiewski M.

- 2015 *Piece do wypalania wapna ze stanowiska 8 w Grabkowie, gm. Kowal, woj. kujawsko-pomorskie*, [w:] A. Michałowski, M. Teska, M. Żółkiewski (red.), *Viator per devia scientiae itinera*, *Studia nad problematyką okresu przedrzymskiego, rzymskiego, wędrówek ludów i wczesnego średniowiecza*, Poznań, s. 97-116.

Kadrow S.

- 1991 *Iwanowice, stanowisko Babia Góra, cz. I. Rozwój przestrzenny osady z wczesnego okresu epoki brązu*, Kraków.

Kaławak G. (red.)

- 2016 Wyniki badań powierzchniowych poprzedzających budowę trasy S6, odcinek Lębork - Gdańsk (trasa kaszubska), Inwestycja w granicach powiatów: wejherowskiego, kartuskiego i miejskiego (Gdynia), Warszawa, (maszynopis w archiwum GDDKiA).

Kondracki J.

2014 *Geografia regionalna Polski*, Warszawa.

Kośko A.

1981 *Udział południowo-wschodnioeuropejskich wzorców kulturowych w rozwoju niżowych społeczeństw kultury pucharów lejkowatych*, Poznań.

Kośko A., Szmyt M.

2007 *Gлина jako materiał budowlany*, [w:] Opatowice. Wzgórze Prokopiaka, t. II, Poznań, s. 173-180.

Kruk J.

1969 *Zagadnienia podziału, chronologii i genezy popielnic twarzowych z wczesnej epoki żelaza w Polsce*, Archeologia Polski, t. XIV, z. 1, s. 95-135.

Kruk J., Milisauskas S.

1981 *Kultura łżycka w dorzeczu Pilicy i środkowej Wisły*, Materiały Starożytne, t. XI, s. 129-208.

Krzyszowski A.

2008 *Źródła nieokreślone kulturowo na stanowisku 278 (AUT 191) Poznań-Nowe Miasto*, [w:] H. Machajewski, R. Pietrzak (red.), Poznań-Nowe Miasto, Źródła archeologiczne do studiów nad pradziejami i wczesnym średniowieczem dorzecza środkowej Warty, Poznań, s. 451-456.

Kucharczyk A.

2020 *Osadnictwo kultury pomorskiej* [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, A. Kucharczyk, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 5 w miejscowości Szemud, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 74-84 (maszynopis).

2021 *Osadnictwo kultury pomorskiej* [w:] I. Baranowska, W. Kaczor, A. Kucharczyk, M. Żółkiewski, Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 39 w miejscowości Luzino, gm. loco, woj. pomorskie, Poznań, s. 51-64 (maszynopis).

Łosiński W., Rogosz R.

1983 *Zasady klasyfikacji i schemat taksonomiczny ceramiki*, [w:] E. Cnotliwy, L. Leciejewicz, W. Łosiński (red.), Szczecin we wczesnym średniowieczu. Wzgórze Zamkowe, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, s. 202-226.

Michalski J.

1983 *Zagadnienia systematyzacji i interpretacji obiektów nieruchomych. Ze studiów nad osadami otwartymi kultury łżyckiej*, Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne, t. V, s. 135-196.

Mogielnicka-Urban M.

1984 *Warsztat ceramiczny w kulturze lużyckiej*, Wrocław.

Piotrowska M.

2013 *Epoka żelaza w dorzeczu środkowej Słupi*, Łódź.

Poliński D.

1996 *Przemiany w wytwórczości garncarskiej na ziemi chełmińskiej u schyłku wczesnego i na początku późnego średniowiecza*, *Archeologia Historica Polona*, tom 4, s. 6-248.

Reinfuss R.

1955 *Garncarstwo ludowe*. Warszawa.

Romańska A.

2011 *Problem materiałów o nieustalonej chronologii*, [w:] J. Bednarczyk, A. Romańska (red.), *Wielokulturowa osada w Juszku-Rusocinie gm. Pruszcz Gdański woj. pomorskie stan. 28, Via Archeologica Posnaniensis. Źródła archeologiczne z badań wykopaliskowych na trasie dróg i autostrad*, t. 3, Poznań, s. 243-247.

Sikorski A.

1995 *Ceramika naczyniowa z Łekna, stanowisko nr 3 (wykopy III i IX)*, *Studia i Materiały do dziejów Pałuk*, tom II, s. 95-120.

2000 *Ceramika naczyniowa z wykopu XXX i XXXI w Łeknie, gm. Wągrowiec, stanowisko 3*, *Studia i Materiały do dziejów Pałuk*, tom III, s. 285-320.

Skowron J.

2004 *O funkcji niektórych budowli słupowych w osadach ludności kultury przeworskiej*, [w:] M. Olędzki, J. Skowron (red.), *Kultura przeworska. Odkrycia-Interpretacje-Hipotezy*, t. 1, Łódź, s. 9-15.

Solon J., Borzyszkowski J., Bidłasik M., Richling A., Badora K., Balon J., Brzezińska-Wójcik T., Chabudziński Ł., Dobrowolski R., Grzegorzczak I., Jodłowski M., Kistowski M., Kot R., Krąż P., Lechnio J., Macias A., Majchrowska A., Malinowska E., Migoń P., Myga-Piątek U., Nita J., Papińska E., Rodzik J., Strzyż M., Terpilowski S., Ziaja W.

2018 *Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data*, *Geographia Polonica*, vol. 91, iss. 2, pp. 143-170.

Supryn M.

1975 *Półmajolikowa ceramika z Jarosławia*, *Wiadomości archeologiczne*, t. XL, s. 239-264.

Ślusarska K.

2016 *Osadnictwo z przełomu brązu i żelaza na trasie wschodniego odcinka obwodnicy Słupska, Redzikowo, stanowiska 12-14*, [w:] L. Czerniak (red.), Gdańskie Studia Archeologiczne, nr 6, Gdańsk, s. 49-134.

Wąs M.

2016 *Krzemień pomorski w pradziejach Pomorza Gdańskiego*, [w:] W. Borkowski, B. Sałacińska, S. Sałaciński (red.), Kamień narzutowy w pradziejach. Materiały z konferencji w „Mądralinie” w Otwocku, 18-20 października 2010, Warszawa, s. 43-64.

Wilczewski T.

2015 *Nazwy miejscowości na Kaszubach*, Gdańsk.

Zielony R., Kliczkowska A.

2012 *Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010*, Warszawa.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/ (dostęp z dnia 29.09.2021)

www.reiseleiter-leba.eu/de,2,70,grob_boschpol_kr_lauenburg_pom.html (dostęp z dnia 22.09.2021)

www.reiseleiter-leba.eu/de,2,152,klein_boschpol_kr_lauenburg_pom.html (dostęp z dnia 22.09.2021)

https://military.wikia.org/wiki/Deutsche_Waffen_und_Munitionsfabriken (dostęp z dnia 23.10.2021)

www.wildhueter-st-hubertus.de/wilhelm-brenneke-_150-geburtstag-2 (dostęp z dnia 23.10.2021)

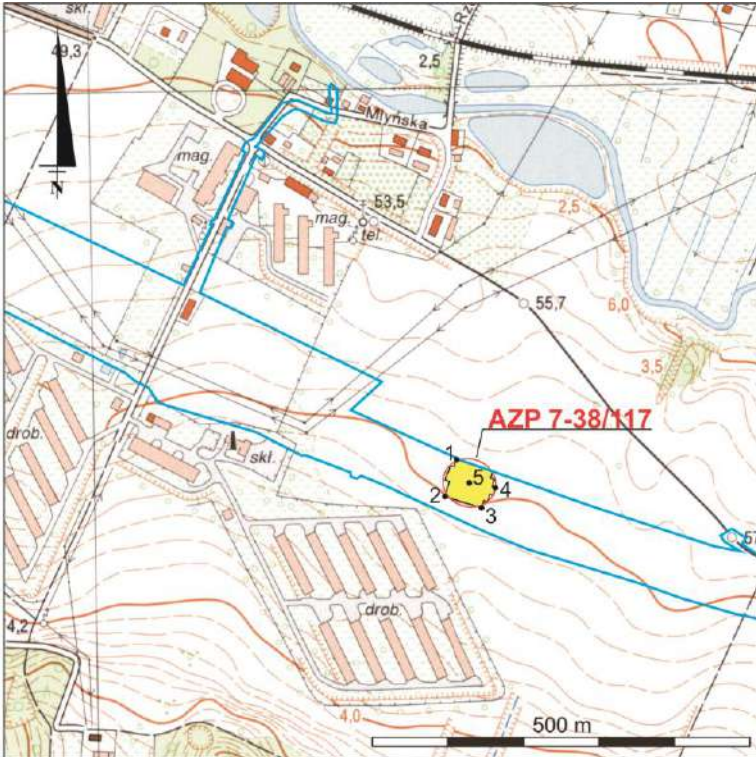
www.reemtsma.com/das-unternehmen/die-geschichte-von-reemtsma-dekaden/ (dostęp z dnia 23.10.2021)

www.reemtsma.com/fileadmin/pdf/1_Unternehmen/Reemtsma_Unternehmensgeschichte.pdf (dostęp z dnia 23.10.2021)

www.zigsam.at/B_R6.htm (dostęp z dnia 23.10.2021)

www.dobroni.pl/artukul/oznaczenia-lusek-naboju/566081 (dostęp z dnia 23.10.2021)

A Z P		KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU ARCHEOLOGICZNEGO LĄDOWEGO										A	T	X	N	W	P	L																					
X		X				X	X																																
1	LOKALIZACJA					2	POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE					3	UTWÓR GEOLOGICZNY																										
M.	Bożepole Małe					JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA					Pradolina Redy i Leby					luźny	x	zwięzły	X	torf.-bagn.																			
Nr stan. w miejscowości					7	STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA)					TEREN NIEEKSPONOWANY					określenie specjalistyczne																							
w morzu					plaża	mierzeja	skarpa	wał wyd.	TEREN EKSPONOWANY					X																									
krawędzie, stoki wklęsłe i proste					X					4					DOSTĘPNOŚĆ TERENU																								
GMINA					Łęczyce					DUŻE DOLINY					sfałdowania i niewielkie cyple					niezabud.	X	śr.zabud.		zabudow.															
POWIAT					wejherowski					w wodzie					terasa denna	terasa nadzalewowa	terasy wyższe	brzeg wysoczyzny	cyple wybitne		pole orne	X	nieużytek		łąka														
WOJEWÓDZTWO					pomorskie					wyniesienia o ekspozycji okrzężnej						torf		bagno		las																			
AZP nr obsz.					7-38	nr st.					117	MAŁE DOLINY					X	TEREN OSŁONIĘTY					teren przemysłowy																
Współrz. geogr.					N	54°33'35.85"	E	17°59'12.73"	dno doliny					stok doliny	krawędź doliny	podstawa stoku					określenie bliższe																		
Nazwa lokalna										X					X	doliny denud., niecki, jary, parowy																							
Nr działki ewidencyjnej					101/3					STREFA POZA DOLINAMI					kotlinki, zagłębienia bezodpływowe																								
Identyfikator działki ewidencyjnej										równina					obsz. falisty	obsz. pagórk.	obsz. górzysty	jaskinie, schroniska skalne																					
Właściciel terenu					Skarb Państwa					FORMA SZCZEGÓLNA																													
5	KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA																																						
nr	funkcja					kultura					chronologia					opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych																							
1.	ślad osadniczy					kultura pomorska					neolit wczesna epoka żelaza średniowiecze nowożytność/XX w.					- 1 wytwór krzemienny - 22 obiekty nieruchome, 508 fr. ceramiki, 2 fr. polepy - 2 obiekty nieruchome, 2 fr. ceramiki - 5 obiektów nieruchomych, 6 fr. ceramiki, 1 fr. kafla(?), łuska metalowa od naboju karabinowego, szczątki opakowania po papierosach R6 (II wojna św.) - 42 obiekty nieruchome																							
2.	osada																																						
3.	ślad osadniczy																																						
4.	ślad osadniczy																																						
5.	osada										nieokreślona																												
6	OPIS OBSZARU STANOW.					7	ZAGROŻENIA					8	WNIOSKI KONSERWAT.					10	WYKONANIE KARTY					11	WERYFIK. KONSERW.														
obserw. utrudniona						bez przeszk.					X	Budowa drogi ekspresowej S6					niezbędna szczegółowa inwentaryzacja					data (dd,mm,rrrr)					22.10.2021	akceptacja WKZ											
pole otwarte					X	pole zamknięte											niezbędne badania archeologiczne					autor karty																	
nasylenie znaleziskami:					równomierne					X	niezbędne działania administracyjne						I. Baranowska					miejsce, data																	
jednocentryczne						wielocentryczne											9					AKTUALNA OCHRONA					określili chronologię												
powierzchnia stanowiska:															nr rejestru zabytków										W. Kaczor					12					ZBIORY I NR INWENT.				
≤ 1 ar					≤ 0,5 ha	≤ 1ha	≤ 5ha	≤ 15ha	>15ha						data wpisu do rejestru															miejsce przechowywania					nr inwentarza				
X															park kulturowy																								
gęstość występowania znalezisk:															plan zagospodarowania przestrzennego					sprawdził-konsultant AZP																			
mała						średnia					X	duża																											

13	MAPA W SKALI 1:10.000		1992	15	DOKUMENTACJA	16	LITERATURA	17	INNE DANE
○ - zasięg stanowiska archeologicznego ustalony na podstawie badań wykopaliskowych ■ - obszar przebadany archeologicznie — - linia rozgraniczenia inwestycji 1: N 54°33'36.83" E 17°59'11.46" 2: N 54°33'35.36" E 17°59'10.17" 3: N 54°33'34.70" E 17°59'13.13" 4: N 54°33'35.69" E 17°59'13.99" 5: N 54°33'35.85" E 17°59'12.73"				15. Dokumentacja: archiwum WUOZ w Gdańsku archiwum GDDKiA w Gdańsku Kałwak G. (red.) - Wyniki badań powierzchniowych poprzedzających budowę trasy S6 odcinek Łębork - Gdańsk (Trasa Kaszubska). Inwestycja w granicach powiatów: wejherowskiego, kartuskiego i miejskiego (Gdynia), Warszawa 2016, (maszynopis) Nowaczyk K., Nowaczyk L. - Opracowanie wyników sondażowych badań archeologicznych przeprowadzonych na trasie drogi ekspresowej S6 Słupsk – Gdańsk na odcinku Łębork (wraz z obwodnicą Łęborka) – Obwodnica Trójmiasta, Gniezno 2017, (maszynopis) Kaczor W. - Sprawozdanie z ratowniczych archeologicznych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych na stanowisku nr 7 (AZP 7-38/117) w miejscowości Bożepole Małe, gm. Łęczyce, Poznań 2020, (maszynopis) Baranowska I., Kaczor W., Żółkiewski M. - Opracowanie wyników badań archeologicznych na stanowisku nr 7 w miejscowości Bożepole Małe, gm. Łęczyce, woj. pomorskie, Poznań 2021, (maszynopis) 17. Inne dane: Stanowisko Bożepole Małe 7 odkryto podczas ewidencyjnych badań powierzchniowych AZP w roku 1998 przez zespół badawczy pod kierunkiem M. Fudzińskiego. W wyniku wspomnianych badań znaleziono: 6 fragmentów ceramiki datowanych na późne średniowiecze i czasy nowożytne. Podczas badań weryfikacyjnych prowadzonych w roku 2015 pozyskano 6 fragmentów ceramiki ze schyłku późnego średniowiecza i początku okresu nowożytnego W 2020 r. FUAM w Poznaniu przeprowadziła wykopaliskowe badania ratownicze. W ich wyniku wyeksplorowano obszar 28,14 arów. Zarejestrowano 71 obiektów nieruchomych.					
14	HISTORIA BADAŃ STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)								
1998	badania powierzchniowe		M. Fudziński, Muzeum Archeologiczne Gdańsk						
2015-2016	badania powierzchniowe		G. Kałwak, GDDKiA Warszawa						
2020	ratownicze badania wykopaliskowe		W. Kaczor, Fundacja UAM w Poznaniu						